

Budsjett-innst. S. II

(1999-2000)

Innstilling fra finanskomiteen om Revidert nasjonalbudsjett 2000

St.meld. nr. 2 (1999-2000)

Til Stortinget

1. INNLEDNING

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Dag Terje Andersen, Erik Dalheim, Grethe G. Fossum, Britt Hildeng, Ottar Kaldhol, Tørstein Rudihagen og Signe Øye, fra Fremskrittspartiet, Siv Jensen, Per Erik Mønsen og Kenneth Svendsen, fra Kristelig Folkeparti, Valgerd Svarstad Haugland, Lars Gunnar Lie og Ingebrigt S. Sørfonn, fra Høyre, Børge Brende, Per-Kristian Foss og Kjellaug Nakkim, fra Senterpartiet, Odd Roger Enoksen, fra Sosialistisk Venstreparti, Øystein Djupedal, fra Venstre, Terje Johansen, og representanten Steinar Bastesen, viser til forretningsordenen § 19 sjuende og åttende ledd som lyder:

"Eventuell kongelig samleproposisjon om endringer i statsbudsjettet legges fram senest den 15. mai i budsjettåret, sammen med stortingsmelding om Revidert nasjonalbudsjett. Finanskomiteen avgir innstilling om disse (Budsjett-innst. S. II) senest annen fredag i juni.

Ved behandling av endringer i statsbudsjettet i budsjettåret kan det ikke voteres særskilt over omtalte deler av et forslag, dersom forslagsstilleren motsetter seg dette."

Komiteen viser til at Regjeringen i St.prp. nr. 61 (1999-2000) har lagt fram forslag om omprioriteringer og tilleggsbevilgninger på statsbudsjettet 2000, jf. Innst. S. nr. 220 (1999-2000) som avgis sammen med denne innstillingen. Forslag til vedtak satt fram i denne innstillingen er samlet under avsnitt 22 Tilråding fra komiteen, eller avsnitt 21 Forslag fra mindretall i Innst. S. nr. 220 (1999-2000), jf. nevnte St.prp. nr. 61 (1999-2000).

2. DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN OG UTVIKLINGEN

Sammendrag

Regjeringen legger med dette fram meldingen om Revidert nasjonalbudsjett 2000. Meldingen er utarbeidet i samarbeid med de enkelte departementene og bygger på opplysninger mottatt til og med 11. mai.

Hovedmålene for Regjeringens politikk er arbeid for alle, en rettferdig fordeling, å videreutvikle det norske velferdssamfunnet og å bidra til en bærekraftig utvikling.

Regjeringen bygger sin økonomiske politikk på Solidaritetsalternativet, som sprang ut av arbeidet til Syssettingsutvalget i 1992 (NOU 1992:26). Solidaritetsalternativet er en helhetlig strategi for den økonomiske politikken. Regjering og Storting skal gjennom budsjettpolitikken bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Partene i arbeidslivet skal gjennom moderate lønnsoppgjør bidra til å opprettholde den kostnadmessige konkurranseevnen. Penge- og valutapolitikken skal rettes inn mot stabilitet i kronens verdi overfor europeiske valutaer.

Hovedutfordringen i den økonomiske politikken er nå å bringe pris- og kostnadsveksten i Norge videre ned, på linje med pris- og kostnadsveksten hos våre handelspartnere. Skjer ikke dette, vil resultatet lett bli en særnorsk høy rente over lang tid, som sammen med svekket konkurranseevne vil kunne føre til en betydelig og langvarig økning i arbeidsledigheten. Både norske erfaringer fra 1980-tallet og internasjonale erfaringer viser dette.

Norsk økonomi er fortsatt preget av svært høy aktivitet og mangel på arbeidskraft i mange sektorer. Utviklingen gjennom 1999 og i begynnelsen av 2000 tyder også på at vekstpausen i fastlandsøkonomien blir mer

kortvarig enn anslått i fjor høst. Veksten tok seg opp i andre halvår i fjor, og denne utviklingen synes å ha fortsatt inn i 2000. Veksten i vareforbruket har tiltatt de siste månedene, og boliginvesteringene synes å være på vei opp. Sterkere vekst i internasjonal økonomi trekker i retning av høyere eksport framover.

Anslagene for den økonomiske utviklingen er oppjustert siden Nasjonalbudsjettet 2000 ble lagt fram i fjor høst. BNP for Fastlands-Norge anslås nå å øke med 1 I pst. fra 1999 til 2000. Det er først og fremst en sterk vekst i husholdningenes etterspørsel og i eksporten av tradisjonelle varer som forventes å bidra til at veksttakten tar seg opp fra fjoråret. Et kraftig fall i petroleumsinvesteringene bidrar på den annen side til å holde aktivitetsveksten nede. Totalt BNP, inklusive verdiskapingen i petroleumsvirksomheten, anslås å øke med vel 3 pst. i år. Sysselsettingen antas å øke moderat framover, mens arbeidsledigheten, målt ved Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU-ledigheten), anslås å øke fra 3,2 pst. i 1999 til om lag 3 H pst. i 2000.

Det er usikkerhet knyttet til den økonomiske utviklingen framover. Risikoen for en markert nedgang i økonomien er imidlertid på kort sikt liten. Det er betydelig mangel på arbeidskraft i deler av økonomien, samtidig som arbeidskraftreservene utenfor arbeidsstyrken er klart mindre enn for noen år siden. Husholdningene har de senere årene bygd opp betydelige finansielle reserver. Høye boligpriser og optimisme knyttet til den økonomiske utviklingen kan utløse et fall i spareraten og dermed økt forbruk i husholdningssektoren. I dagens situasjon, med svært høy kapasitetsutnyttning i norsk økonomi, kan nye, sterke etterspørselsimpulser raskt føre til ytterligere tilstramming i store deler av arbeidsmarkedet og gi tiltakende kostnadsvekst.

Det knytter seg stor usikkerhet til utviklingen i oljeprisen. I Nasjonalbudsjettet 2000 ble det lagt til grunn en gjennomsnittlig oljepris i år på 125 kroner pr. fat, mens oljeprisen hittil i år har ligget på 217 kroner pr. fat i gjennomsnitt. I denne meldingen er det lagt til grunn en gjennomsnittlig oljepris på 190 kroner pr. fat i 2000. Regjeringen legger avgjørende vekt på at kortsiktige svingninger i oljeprisen ikke skal påvirke den økonomiske politikken. De økte petroleumsinntektene som følger av høyere anslått oljepris, vil følgelig bli avsatt i Statens petroleumsfond.

Det stilles store krav til den økonomiske politikken i årene framover. Selv om en ikke kan regne med så høy vekst de nærmeste årene som i perioden 1993-1998, vil norsk økonomi trolig i lang tid framover likevel ligge nær kapasitetsgrensen. De moderate vekstutsiktene reflekterer lav vekst i arbeidsstyrken, først og fremst på grunn av befolkningsutviklingen, men også som følge av tendenser til økt tidligpensjonering. I en situasjon med lite ledig kapasitet i økonomien må det unngås at en for sterk samlet etterspørsel igjen bidrar til å presse priser og lønninger opp. Samtidig hviler det et ansvar på partene i arbeidslivet for å gjennomføre moderate inntektsoppgjør. Kravet om moderasjon må også

gjelde ledere i næringslivet, som de siste årene har hatt en klart høyere inntektsvekst enn gjennomsnittet for arbeidstakere.

Finanspolitikken har et hovedansvar for at den samlede etterspørselen etter varer og tjenester utvikler seg på en måte som er forenlig med en balansert utvikling i norsk økonomi. På kort sikt er samtidig lønnsdannelsen og inntektspolitikken avgjørende for lønns- og prisutviklingen. Dersom lønnsveksten kommer ut av kurs i forhold til våre handelspartnere, vil dette ha konsekvenser for sysselsettingen og ledigheten. En pengepolitikk rettet inn mot stabilitet i kronekursen synliggjør den nære sammenhengen mellom lønnsvekst og konkurranseevne. En balansert økonomisk utvikling, med lav pris- og kostnadsvekst, er en forutsetning for å oppnå stabilitet i valutakursen over tid. De pengepolitiske virkemidlene må derfor innrettes slik at de, sammen med de øvrige virkemidlene i den økonomiske politikken, bidrar til å oppfylle denne forutsetningen.

De ulike delene av den økonomiske politikken henger nært sammen. Dersom det er svikt i gjennomføringen av den økonomiske politikken på ett felt, vil også de andre delene av politikken komme under press. Dersom for eksempel finanspolitikken ikke er tilstrekkelig stram, vil presset i arbeidsmarkedet kunne bli for stort til at det er mulig å oppnå moderat lønnsvekst. Da blir det også vanskelig å holde valutakursen stabil.

Det er en nær sammenheng mellom innretningen av stabiliseringspolitikken og de økonomiske mekanismene som gjør seg gjeldende på lengre sikt:

- I et langsiktig perspektiv spiller finanspolitikken en avgjørende rolle for forholdet mellom skjermet og konkurranseutsatt sektor. Økt bruk av oljepen-ger innenlands vil kunne føre til at priser og kostnader vokser sterkere i Norge enn i de landene vi konkurrerer med.
- Over tid vil dette svekke grunnlaget for konkurranseutsatt virksomhet. I tillegg må det gjennom finanspolitikken sørges for tilstrekkelige overskudd i offentlige finanser til å møte framtidige lavere oljeinntekter og økte utgifter som følge av en større andel eldre i befolkningen. Over tid vil reallønnsveksten måtte følge produktivitetsutviklingen, for at konkurranseevnen overfor utlandet skal kunne opprettholdes. På lang sikt vil derfor lønnsdannelsen og inntektspolitikken i hovedsak påvirke nivået på sysselsettingen og arbeidsledigheten.
- Moderat pris- og kostnadsvekst er en forutsetning for en stabil valutakursutvikling over tid. Erfaringer fra Norge og andre land viser også at høy inflasjon svekker grunnlaget for økonomisk vekst og høy sysselsetting.

I forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett er det nødvendig å dekke inn betydelige nødvendige utgiftsøkninger på enkelte områder. Medregnet forslag som

er fremmet før Revidert nasjonalbudsjett, foreslås det brutto utgiftsøkninger på statsbudsjettet for 2000 på om lag 5,2 mrd. kroner. De økte utgiftene skyldes blant annet økte anslag under folketrygden (1,4 mrd. kroner), økte utgifter til Forsvarets internasjonale operasjoner (1,3 mrd. kroner), tilleggsbevilgninger til pasientbehandling ved sykehusene (knappt 1,3 mrd. kroner), økte flyktningeutgifter (0,4 mrd. kroner) og økte utgifter til tapsfond og rentestøtte i Statens lånekasse for utdanning (0,4 mrd. kroner).

På bakgrunn av den høye kapasitetsutnyttningen i norsk økonomi, og klare tegn til sterkere vekst i etterspørselen i fastlandsøkonomien enn tidligere lagt til grunn, er det svært viktig at stramheten i budsjettopp- legget for 2000 opprettholdes i tråd med Stortingets vedtak av det salderte budsjettet. Tilleggsbevilgningene er derfor dekket inn, i hovedsak gjennom tiltak på budsjettets utgiftsside. Regjeringen har lagt vekt på å skjerme velferdsordningene, ved at økte utgifter i folketrygden ikke dekkes inn gjennom svekkelser i trygdeordningene. Videre satses det på utvikling av helse- tilbudet gjennom å styrke sykehusenes økonomi. I tillegg har en valgt å videreføre Forsvarets operasjoner på Balkan, til tross for betydelige kostnadsøkninger. Denne prioriteringen innebærer samtidig at det er blitt nødvendig med desto større utgiftsreduksjoner på andre områder for å opprettholde stramheten i budsjett- opplegget.

Av den samlede brutto utgiftsøkningen på 5,2 mrd. kroner foreslås det at om lag 3,0 mrd. kroner dekkes inn gjennom utgiftsreduserende tiltak. Inndekning gjennom økte inntekter utgjør 2,2 mrd. kroner, hvorav avgiftene er økt med om lag 0,4 mrd. kroner. Det fore- slås blant annet å utvide arbeidsgiverperioden for syke- lønn fra 2 uker og 2 dager til 3 uker med virkning fra 1. august 2000. Videre foreslås det enkelte utgiftsreduk- sjoner, bl.a. innen Forsvaret, samferdselssektoren og helsesektoren. De økte bevilgningene til Forsvaret og helsesektoren er større enn utgiftsreduksjonene som er foreslått innen de samme områdene. Det vises for øvrig til forslagene til endringer i statsbudsjettet for 2000 som fremmes i St.prp. nr. 61 (1999-2000), som legges fram samtidig med denne meldingen.

Hovedtrekkene i finanspolitikken for 2000 er nå:

- Et om lag nøytralt finanspolitisk opplegg, målt ved endringen i den olje-, rente- og aktivitetskorrigerede budsjettindikatoren.
- En reell, underliggende vekst i statsbudsjettets utgifter på om lag 2 pst. fra 1999 til 2000. Realveksten er lavere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2000, bl.a. som følge av høyere prisvekst på stats- budsjettets utgifter.
- En reell økning i påløpte skatter og avgifter med om lag 3,9 mrd. kroner fra 1999 til 2000, mot drøyt 3,5 mrd. kroner ved salderingen av budsjettet for inneværende år.
- En realvekst på om lag 1 I pst. i kommuneforvalt- ningens inntekter.

- Statsbudsjettets oljekorrigerede budsjettunderskudd anslås med disse forutsetningene til 13,8 mrd. kro- ner i 2000, en økning på 0,5 mrd. kroner fra saldert budsjett. Det oljekorrigerede underskuddet dekkes ved en tilsvarende overføring fra Statens petrole- umsfond.
- Basert på en forutsetning om en gjennomsnittlig oljepris på 190 kroner pr. fat, anslås statens netto- inntekter fra petroleumsvirksomheten til 138,1 mrd. kroner i 2000. Anslaget er økt med 53,0 mrd. kroner siden Nasjonalbudsjettet 2000. Medregnet renter og utbytte m.v. på 8,8 mrd. kroner anslås det samlede overskuddet på statsbudsjettet og Statens petroleumsfond til 133,1 mrd. kroner. Ved utgan- gen av 2000 anslås den samlede kapitalen i Statens petroleumsfond til om lag 369 mrd. kroner. Ansla- get er økt med om lag 75 mrd. kroner siden Nasjo- nalbudsjettet 2000.

Tidligere i år er det fremmet en proposisjon om NSB Gardermobanen AS, som innebærer at det gis et statlig tilskudd på om lag 6,7 mrd. kroner for å nedskrive gjel- den i selskapet. Aktiviteten knyttet til opparbeiding av denne gjelden har skjedd i tidligere år, og bevilgningen holdes derfor utenfor budsjettindikatorene for stats- budsjettet. Denne bevilgningen bidrar imidlertid isolert sett til en betydelig økning i det oljekorrigerede budsjett- underskuddet, og dermed til mindre avsetning i Statens petroleumsfond.

Den betydelige oppjusteringen av anslaget på statens nettoinntekter fra petroleumsvirksomheten, fra 85,1 mrd. kroner i Nasjonalbudsjettet 2000 til 138,1 mrd. kroner i denne meldingen, er særlig knyttet til høyere oljepriser i inneværende år.

For offentlig forvaltning i alt, som i tillegg til stats- forvaltningen også omfatter kommuneforvaltningen, anslås samlede nettofinansinvesteringer i 2000 til om lag 155 mrd. kroner, eller 11,6 pst. av BNP. Bruttogjel- den for offentlig forvaltning anslås til knapt 290 mrd. kroner ved utgangen av 2000, tilsvarende 22 pst. av BNP.

Det er i meldingen avsnitt 2 redegjort for de økono- miske utsiktene.

Det vises også til omtale av hovedtrekkene i budsjett- politikken i meldingen avsnitt 3.1.1, omtale av stats- regnskapet for 1999 i meldingens avsnitt 3.1.2, omta- len av gjennomføringen av finanspolitikken i 2000 i avsnitt 3.1.3, omtalen av utviklingstrekk i statsfinans- ene på mellomlang sikt og langsiktige utfordringer i finanspolitikken i avsnittene 3.1.4 og 3.1.5.

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpar- tiet viser til Regjeringens omtale av den økonomiske politikken og utviklingen i Revidert nasjonalbudsjett. Disse medlemmer viser til at det ikke er lagt fram noen økonomiske analyser eller nye anslag for den økonomiske utvikling som i vesentlig grad avviker fra de Regjeringen presenterte i meldingen. Det er derfor

riktig å holde budsjettrevisjonen innenfor de rammer som er lagt i det økonomiske opplegget fra Regjeringen. Dette vil være den beste måten å sikre sysselsetting og velferd.

Disse medlemmer viser til at opposisjonspartiene gjennom arbeidet med denne innstillingen danner flertall mot en rekke av de budsjetttiltak Regjeringen foreslår. Av denne grunn har disse medlemmer funnet det riktig å søke løsninger som sikrer flertall for alternative inndekningsforslag. I dagens situasjon vil en ansvarlig finanspolitikk være det beste bidraget for å sikre sysselsettingen, hindre tiltakende pris- og kostnadsvekst og høye renter.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til St.meld. nr. 1 (1999-2000) der målet for desse partia sin økonomiske politikk vert presentert slik:

"Regjeringens økonomiske politikk skal legge til rette for arbeid til alle og en forvaltning av naturressurser og miljø som er forsvarlig i et langsiktig perspektiv. Regjeringen legger vekt på å opprettholde en spredt bosetting og vil gjennom den økonomiske politikken søke å bremse den sentraliseringen som har funnet sted de siste årene."

Hovudelementa i den økonomiske politikken er ein finanspolitikk som fremmar stabilitet i utviklinga i etterspørselen etter varer og tenester, ein pengepolitikk som er retta inn mot å stabilisera kronekursen sin verdi overfor europeiske valutaer, eit inntektspolitisk samarbeid som medverkar til moderat pris- og kostnadsvekst og ein strukturpolitikk som skal medverke til at arbeidskraft, kapital og naturressursar vert forvalta best mogleg.

Desse medlemene vil peika på at det framleis er låg arbeidsløyse og at det er mangel på arbeidskraft i ei rekkje sektorar. Ikkje minst er det mangel på kvalifisert arbeidskraft innan skulevesenet og helse- og omsorgssektoren. Mangel på kvalifisert arbeidskraft er ei hovudutfordring for ei sunn utvikling av den økonomiske politikken. Presset i arbeidsmarknaden kan fort føre til ein pris- og kostnadsvekst som ligg over nivået i andre land. Ei slik utvikling vil svekkje konkurransevna for norsk næringsliv. Desse medlemene vil samstundes peike på at det i fleire regionar og innan nokre sektorar er ledig kapasitet og mange arbeidsledige. Desse medlemene har merka seg at talet på arbeidsledige framleis er lågt, og at dei verste spådomane om kraftig auke i arbeidsløysa som vart sett fram medan statsbudsjettet låg til handsaming i Stortinget i fjor haust, langt frå har slått til.

Regjeringa har gjort framlegg om å løyve totalt 6,7 mrd. kroner for å slette gjeld for NSB Gardermobanen AS. Desse medlemene har merka seg at Regjeringa vel å halda denne løyvinga utanom indikatoren, og grunngevev dette med at pengane allereie er brukte og at løyvinga difor ikkje vil verka inn på aktivitetsnivået i norsk økonomi. Desse medlemene meiner dette opnar for ei ny vurdering av også andre løyvingar som

er knytt til sletting av gjeld knytt til tiltak og investeringar som allereie er gjennomført, men vil understreke at det er eit skilje mellom gjeld som uansett ikkje vil verte tilbakebetalt og anna gjeld.

Desse medlemene vil òg peike på at Regjeringa i sitt framlegg har fremma forslag om reduserte løyvingar til mellom anna sjukehusutstyr og bistand, til saman med omlag ein milliard kroner. Reduksjonen i bistandsramma er følgd opp av ei tilsvarande auke i løyvingane til tiltak knytt til flyktningar som er komne til Noreg. Den reduserte løyvinga til sjukehusutstyr er følgd av ei auke i midlane til drift av sjukehus. Desse medlemene vil peike på at forslaga inneber at auka midlar til tiltak for sjukehusdrift og tiltak for flyktningar i Noreg vert følgde av reduserte løyvingar til sjukehusutstyr og bistandsformål. Dette er midlar som nesten utelukkande ville vorte nytte i utlandet, og omprioriteringa inneber isolert sett difor auka press på norsk økonomi.

Desse medlemene tek elles Regjeringa sin gjennomgang av tilhøva i norsk økonomi til orientering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Steinar Bastesen mener generelt at behandlingen av revidert budsjett bør reflektere at hensikten med budsjettrevidering er å justere det vedtatte stats- og nasjonalbudsjett i forhold til endringer i de økonomiske rammebetingelser eller ved særskilte behov for endringer i bevilgningsvedtak som har oppstått etter at det ordinære budsjett ble vedtatt. Disse medlemmer viser til at utvalget for vurdering av reformer av Stortingets behandling av stats- og nasjonalbudsjettet i sin innstilling blant annet konkluderer med: "Revidert nasjonalbudsjett forenkles og konsentreres om justeringer i årets budsjett".

Disse medlemmer kan ikke se at Regjeringens forslag til Revidert nasjonalbudsjett er innenfor rammen av denne målsettingen, fordi det både foreslås bevilgninger til nye tiltak uten at dette skyldes en ekstraordinær situasjon, og fordi det ikke foreslås å løse de akutte problemer i det norske samfunn. Disse medlemmer oppfatter situasjonen slik at Regjeringen har overlatt til Stortinget å løse disse problemene. Det er oppsiktsvekkende at Regjeringens forslag til revidert budsjett inviterer til nesten full ny budsjettbehandling og politisk omkamp på en rekke områder som ble vedtatt av Stortinget i forbindelse med behandlingen av ordinært statsbudsjett i høst. Det er også oppsiktsvekkende at Regjeringens budsjettpolitikk ikke er konsekvent og konsistent. Særlig gjelder dette i forhold til argumentasjonen om stramhet og inndekning hvor Regjeringen selv har en noe tilfeldig vurdering av hvilke hendelser som faktisk bør dekkes inn og hvilke som ikke krever inndekning og hvorfor det må dekkes inn.

Disse medlemmer vil videre hevde at det er bekymringsfullt at Regjeringen ikke viser vilje til klarere å prioritere hva som skal være det offentliges finansieringsansvar. Disse medlemmer vil under-

streke behovet for større strukturelle reformer som i langt større grad bidrar til å effektivisere den offentlige sektor og økonomiens virkemåte som helhet. Stortinget og Regjeringen må legge til grunn klarere prioriteringer og et ønske om en nasjonal rasjonell ressursanvendelse. Disse medlemmer mener videre det er nødvendig at det allerede nå gis signaler for 2001-budsjettet for å styrke markedets tiltro til styringen av norsk økonomi og ulike næringers trygghet for at det politiske miljø tar den faktiske situasjonen på alvor.

Disse medlemmer har sett seg svært lei på den unyanserte finanspolitiske debatt som oppstår som en konsekvens av at økte utgifter på ett område skal dekkes inn krone for krone på et annet område uavhengig av hvordan kronen brukes og hvordan den både isolert og samlet sett påvirker utviklingen i norsk økonomi. Budsjettbalansen og den såkalte stramheten i budsjettet har for det politiske flertallet nå blitt viktigere enn de reelle utfordringer og problemer som eksisterer i flere deler av samfunnet. Når Regjeringen selv setter stramheten i høysetet og likevel klarer å saldere innenlandsøkonomien med u-hjelpspenger, illustreres problemstillingen svært godt og viser at krone for krone-opplegget ikke holder faglig mål.

Etter komiteens medlemmer fra Framskrittspartiets oppfatning er en krone ikke lik enhver annen krone i budsjettssammenheng. Bevilgninger til veiinvesteringer har andre sysselsettingseffekter enn innkjøp av utstyr til helsesektoren fra utlandet. Den politiske økonomiske debatten er preget av fravær av evne til å skille mellom penger brukt innenlands og penger brukt utenlands. I forbindelse med Stortingets behandling av Dokument nr. 8:54 (1999-2000) om innføring av eget utenlandsbudsjett, skriver finansministeren blant annet følgende i sitt brev til finanskomiteen:

"En bestemt tilråding om finanspolitikken bygger, som understreket ovenfor, på fullstendige makroøkonomiske analyser. Når dette vurderingsgrunnlaget er etablert, fungerer budsjettindikatoren som en "krittstrek" i den videre budsjettprosessen. I denne fasen av budsjettbehandlingen tilsier hensynet til oversiktighet at en reduserer ambisjonsnivået noe med hensyn til å kartlegge virkninger på aktivitetsnivået og i stedet lar alle inntekts- og utgiftsposter "telle likt". Denne framgangsmåten ivaretar at:

- alle offentlige utgifter må finansieres. Selv om staten på kort sikt har solide finanser, tilsier langsiktige budsjettensyn, og spesielt behovet for å kunne dekke den sterke veksten i pensjonsutgifter vi vet vil komme, at betydelige midler settes til side i perioder med store overskudd. I denne sammenheng er det viktig at "en krone er en krone".
- de reelle politiske prioriteringene vil kunne bli forstyrret dersom en i budsjett-drøftingene skulle "vekte" ulike utgiftsposter. Utgifter som i stor grad kan kanaliseres ut av landet, ville få forrang i forhold til økte bevilgninger til undervisnings-, helse- og omsorgstjenester produsert i Norge. Over tid ville en slik budsjettprosess være uheldig. Budsjettprosessen ville også blitt vesentlig mer komplisert, og i større grad baseres på skjønn, enn det som er tilfelle i dag."

Etter disse medlemmers oppfatning er det ikke tilstrekkelig at Regjeringen og departementet foretar såkalte helhetlige makroøkonomiske beregninger for deretter å la finanskomiteen og Stortinget foreta de endelige beslutninger uten å skjule til hvordan de ulike prioriteringer påvirker økonomien.

En krone brukt i utlandet har ikke samme effekt som en krone brukt i Norge. En krone brukt til investeringer har ikke samme effekt som en krone brukt til drift, og en krone brukt i en del av økonomien med ledig kapasitet har ikke samme effekt som en krone brukt i en del av økonomien med sprengt kapasitet.

Disse medlemmer mener konsekvensene av slike manglende avveininger nettopp blir de store krisene vi ser i flere deler av økonomien. Det blir umulig å forstå hvordan et av verdens rikeste land har omfattende kriser i både helsevesen og eldreomsorg, manglende ressurser til politi og forsvar, manglende veiinvesteringer osv.

Disse medlemmer vil videre understreke at mange av presstendensene i norsk økonomi er myndighetsskapt og at det derfor er større systemendringer som er mest nødvendig, fremfor forsøk på å detaljstyre den økonomiske utviklingen gjennom stadige endringer i skatter og avgifter. Offentlig sektor har over lang tid vokst seg stor og ineffektiv. Et omfattende byråkrati fører til rigide systemer og lov- og forskriftsjungelen setter i mange sammenhenger sterke begrensninger på en naturlig utvikling. Disse medlemmer har registrert at Regjeringen har påstått å ha vilje til å effektivisere offentlig sektor, og håper at dette snarlig vil synliggjøre seg i handling.

Disse medlemmer viser også til senere rapporter fra OECD som viser at Norge er nesten på verdens toppen hva gjelder subsidier til norsk landbruk. Det kan ikke være fornuftig ressursutnyttelse at man gjennom skatter og avgifter skal subsidiere et allerede svært dyrt landbruk med mangfoldige milliarder kroner pr. år, når det er mulig å kjøpe gode og kvalitets sikre matvarer på verdensmarkedet.

Disse medlemmer vil understreke behovet for en finanspolitikk som er innrettet slik at konkurransevnen for vårt fremtidige næringsliv ikke svekkes, og slik at skatte- og avgiftsnivået ikke er vesentlig høyere enn i andre land det er naturlig å sammenligne seg med. Disse medlemmer er svært fristet til å foreslå en rekke avgiftsreduksjoner og endringsforslag i tilknytning til det reviderte budsjett, men vil igjen vise til at hensikten med revidert budsjett primært er å revidere budsjettet og ikke kjøre omkamp på utallige politiske spørsmål. Videre vil en slik praksis føre til svært uforutsigbare forhold for alle dem som forventer at politikken hvert fall ligger fast et år av gangen. Disse medlemmer har derfor begrenset seg til å fremme bevilgningsforslag på de områder problemene er mest akutte og forslag som legger premisser foran høstens budsjettbehandling.

Disse medlemmer registrerer at Regjeringen hevder å legge stor vekt på en ansvarlig finanspolitisk linje i sin politiske retorikk. Disse medlemmer er

bekymret for at den politiske retorikk i liten grad slår inn i Regjeringens politiske veivalg. Disse medlemmer vil peke på at den økonomiske utviklingen er preget av muligheten for lavere sysselsetting og relativt høye renter. Det er i en slik situasjon viktig at den økonomiske politikken både innrettes med kortsiktige og langsiktige virkemidler som innebærer større strukturelle endringer for økonomien.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det vedtatte budsjettet er utformet av Arbeiderpartiet og sentrumspartiene. Det er derfor disse partiene som må ta ansvaret både for hovedtrekkene i den økonomiske politikken og for mangelfull budsjettering av flere omfattende utgiftsposter. Disse medlemmer viser at Høyre i sitt budsjettforslag for 2000 anviste et alternativt finanspolitisk opplegg med en sterkere prioritering av offentlige kjerneområder og et redusert skatte- og avgiftsnivå. Høyre la samtidig vekt på et stramt finanspolitisk opplegg som bidrag til et lavere rentenivå. Disse prioriteringene ligger også til grunn for Høyres forslag ved behandlingen av revidert budsjett.

Disse medlemmer viser til at verdiskapingen i privat sektor er grunnlaget både for privat og offentlig velferd. Det må derfor være en sentral oppgave å sikre næringslivet konkurransedyktige rammebetingelser. Med det meget stramme arbeidsmarkedet og tendensene til økt press i norsk økonomi ligger imidlertid lønns- og prisveksten både i år og neste år an til å bli høyere enn hos våre handelspartnere. Sammen med skatteøkningene i statsbudsjettet og forslag om ytterligere skjerpelser i revidert budsjett, påfører dette næringslivet betydelige kostnadsøkninger. Disse medlemmer er bekymret for at flertallets manglende evne til å prioritere mellom offentlige oppgaver fører til økte skatter og avgifter og et varig høyere rentenivå enn i våre konkurrentland.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen legger opp til en underliggende, reell utgiftsvekst på 2 pst. i 2000. Veksten i bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge anslås til 1,75 pst. Veksten i offentlige utgifter blir dermed høyere enn veksten i verdiskapingen. Med høy kapasitetsutnyttelse i norsk økonomi betyr det at offentlig sektor fortrenger privat sektor. Offentlige forvaltningsutgifter og innbetalte skatter og avgifter som andel av bruttonasjonalproduktet er allerede betydelig høyere for Fastlands-Norge enn for gjennomsnittet av EU-landene og andre industriland. Det gir derfor grunn til bekymring når Regjeringen fortsatt legger opp til en høyere utgiftsvekst enn veksten i fastlandsøkonomien. I årene fremover vil økende utgifter bl.a. gjennom Folketrygden, kunne legge ytterligere press på statsbudsjettets utgiftsside. Det kan føre til at misforholdet mellom utgiftsvekst og vekst i fastlandsøkonomien ikke blir enkeltstående tilfeller for 1999 og 2000, men en mer langvarig utvikling som etter hvert kan få dramatiske konsekvenser for norsk næringsliv. Disse medlemmer viser i denne sam-

menheng til Norges Banks inflasjonsrapport for tredje kvartal 1999 der Sentralbanksjef Svein Gjedrem skriver:

"Størrelsen på konkurranseutsatt sektor bestemmes over tid i en kamp om realressursene i økonomien mellom det offentlige og næringslivet (mellom skjermet sektor og næringer med bedrifter som konkurrerer med utenlandske bedrifter). Med den oljeavhengigheten norsk økonomi allerede har, tar vi en risiko dersom vi svekker grunnlaget for fastlandets næringsliv ytterligere. Det er derfor viktig at veksten i utgiftene i statsbudsjettet over tid ikke er større enn veksten i fastlandsøkonomien. Dette vil gi norsk næringsliv et bedre fundament for vekst."

Disse medlemmer påpeker at en offentlig sektor som legger beslag på en stadig større andel av samfunnets ressurser reduserer næringslivets vekstmuligheter. Høy sysselsetting i offentlig sektor er en viktig årsak til det stramme arbeidsmarkedet. En for stor offentlig sektor fører til at privat næringsliv fortrenges. Dette undergraver grunnlaget for fremtidens skatteinntekter og offentlige velferdstjenester.

Disse medlemmer har merket seg at Norges Bank i sin inflasjonsrapport for første kvartal 2000 skriver:

"Tendensen i den økonomiske utviklingen og risikobildet gjør det derfor mer sannsynlig at neste endring i renten vil være en økning enn at det blir en reduksjon."

Et høyere rentenivå vil svekke næringslivets konkurransevne ytterligere og gi uheldige fordelingspolitiske virkninger. Særlig familier i etableringsfasen med store boliglån vil komme dårligere ut. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn det er viktig at den langsiktige målsettingen om å bringe det norske rentenivået ned mot nivået i eurosonen ligger fast og har merket seg at OECD i sin siste utgave av rapporten Economic Outlook mener det er stor fare for overoppheving av norsk økonomi. Organisasjonen mener resultatet av manglende innstramning i finanspolitikken blir økte renter i løpet av året. OECD anbefaler derfor en sterkere finanspolitisk innstramning enn det Regjeringen legger opp til. For å motvirke tendensene til økt pris- og kostnadsvekst og unngå et høyere rentenivå foreslår disse medlemmer et finanspolitisk opplegg som er om lag en mrd. kroner strammere enn Regjeringens forslag.

Disse medlemmer er samtidig kritiske til innrettingen på Regjeringens innstramninger som på flere områder svekker grunnlaget for fremtidig verdiskaping. I tillegg til økte avgifter og større sykelønnsutgifter for næringslivet foreslår Regjeringen innstramninger som i hovedsak rammer offentlige kjerneområder som helsevesenet, samferdsel og forsvaret. Disse medlemmer går imot Regjeringens kutt på disse områdene og foreslår i stedet besparelser som vil bidra til nødvendige omstillinger i det norske samfunnet. Det gjelder bl.a. reduserte næringsoverføringer og innføring av egenandeler i sykelønnsordningen. For å styrke

næringslivets konkurranseevne og bidra til nyskaping og økt privat eierskap foreslår Høyre en nedtrappingsplan for formueskatten. I tillegg foreslås mer enn 200 mill. kroner i økt satsing på utdanning og en tiltakspakke for lavere grensehandel.

Disse medlemmer har merket seg at den felles europeiske valutaen er i ferd med å skape et mer sammensveiset europeisk marked enn tidligere. Euroen gjør det lettere å sammenligne priser over landegrensene. Dette fører til skjerpet konkurranse og lavere priser. For bedrifter innenfor eurosonen gir dette både lavere kostnader og økte markedsmuligheter. Bedrifter lokalisert innenfor eurosonen har derfor en fordel når de skal konkurrere om markedsandeler i det nye euromarkedet. For at norske bedrifter skal kunne konkurrere effektivt, og Norge oppfattes som et jevnbyrdig investeringsområde både for norske og utenlandske investorer, må norske rammebetingelser kompensere for ulempen av å stå utenfor eurosonen. Disse medlemmer viser til at Høyres forslag om egenandeler i sykelønnsordningen, kombinert med nedtrapping av formueskatten og sterkere satsing på utdanning og samferdsel vil være de første skritt i retning av å gjøre Norge til et jevnbyrdig område for næringsaktivitet og investeringer.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti hadde forventninger om en kursendring i den nye Arbeiderpartiregjeringens første budsjett. Selv om det er vanskelig å foreta betydelige omlegginger midt i et budsjettår, er behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett den første store muligheten til å følge opp statsministerens erklæring om Norge som "mulighetenes samfunn". Regjeringen har imidlertid begrenset sine egne muligheter ved å pålegge seg selv unødvendige restriksjoner ved at den verken vil overføre fra privat sektor eller redusere overskuddet. Da blir handlingsrommet for offentlig sektor liten.

Disse medlemmer vil særlig påpeke at Regjeringen og flertallet fører en unyansert finanspolitikk, hvor alle former for offentlige utgifter veies likt når det gjelder effekt på innenlandsøkonomien. Dette gjelder med ett unntak, nemlig nedbetalingen av gjelda til Gardermobanen på 6,7 mrd. kroner som Regjeringen har unntatt fra budsjettindiktoren som måler budsjettets stramhet. Når Regjeringen budsjetterer med at kutt i kjøp av sykehusutstyr i utlandet og i u-hjelp vil dempe presset i norsk økonomi mens overføringer til en norsk bedrift som operer i Norge ikke gjør det, står finanspolitikken i fare for å bli redusert til ren symbolpolitikk.

Regjeringen og stortingsflertallet kunne hatt større handlingsrom i finanspolitikken dersom behovet for innstramming hadde blitt mer målrettet mot de sektorer av økonomien som er utsatt for press.

Disse medlemmer legger frem et alternativt revidert budsjett med om lag samme budsjettbalanse som Regjeringen har foreslått, ikke fordi det nødvendigvis er denne balanse som representerer grensen for hvor mye utgiftene kan øke før priser og renter stiger mer

enn forutsatt. Det er rom for å redusere overskuddet og overføringene til Petroleumsfondet, særlig dersom inndekning gjøres mer målrettet overfor de sektorer av økonomien som sterkest bidrar til pris- og rentepress. Når dette medlem likevel velger å legge opp sitt alternative budsjett med samme balanse, er det for å vise at det er mulig å styrke kommuneøkonomien og offentlige tjenester ved å drive omfordelingspolitikk.

Disse medlemmer vil fremheve at under den siste 7-årsperiodens sterke økonomiske vekst har det private forbruket økt sterkere enn det offentlige. Offentlig sektors andel av økonomien er redusert fra 53,5 pst. i 1990 til 44,7 pst. i 1997. Statistikken bekrefter det inntrykk mange har: Kommuner som er for fattige til å levere innbyggerne god nok velferd lever side om side med en slående nyrikkdom med sterk vekst i luksusbiler, båter og hytter. Siden 1988 har husholdningenes netto finansformue i prosent av inntekten økt fra -5,4 til 62,3 pst. i 1999. Andelen ventes å stige ytterligere i åra framover. At det ikke er offentlig sektor som har skapt press i økonomien går også fram av Økonomiske analyser 1/2000 der en tabell viser at den sterkeste etter-spørselsimpulsen i økonomien hvert år siden 1993 har vært forbruk i husholdningene.

Disse medlemmer konstaterer at Regjeringen regner med en nedgang i investeringene i oljevirkosomheten fra 65,5 mrd. kroner i 1999 til 41,2 mrd. kroner i 2001. Dette gir realøkonomisk rom for å øke investeringene utdanning og forskning slik at Norge kan bevege seg fra oljeøkonomi til kunnskapssamfunn.

Disse medlemmers finanspolitiske opplegg vil øke offentlig sektors andel av økonomien, og kommuneøkonomiens andel innefor den offentlige økonomien. Sosialistisk Venstreparti legger vekt på felleskapsløsningene. Det er ikke nok med erklæringer om å modernisere. Offentlig sektor vil forvitte om den ikke tilføres flere midler.

3. KOMMUNEFORVALTNINGENS ØKONOMI

Sammendrag

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter ble anslått til vel 1 G pst., eller om lag 2,7 mrd. kroner, etter at statsbudsjettet for 2000 var vedtatt.

I St.prp. nr. 47 (1999-2000) har Regjeringen foreslått økte bevilgninger til sykehussektoren på til sammen 1,25 mrd. kroner, herav om lag 1,2 mrd. kroner til fylkeskommunene.

De endrede anslagene for utviklingen i norsk økonomi som legges fram i denne meldingen, samt Regjeringens forslag til endringer på statsbudsjettet i St.prp. nr. 61 (1999-2000), medfører følgende endringer i anslaget for kommuneforvaltningens inntekter i år:

- Prisveksten på kommunal tjenesteyting er oppjustert fra 2,8 pst. til 3,3 pst., i første rekke som følge av at anslaget på årslønnsveksten i 2000 er økt med

0,5 prosentpoeng etter at Nasjonalbudsjettet 2000 ble lagt fram. Dette bidrar isolert sett til å redusere realveksten i kommunesektorens inntekter fra 1999 til 2000 med om lag 1 mrd. kroner. Den isolerte virkningen av økt lønnsvekst i 2000 kan anslås til om lag 650 mill. kroner.

- Anslaget for kommunesektorens skatteinntekter er oppjustert med om lag 450 mill. kroner som følge av oppjusteringen av lønnsvekstanslaget.
- Bevilgninger over statsbudsjettet reduseres med netto om lag 700 mill. kroner. Den største reduksjonen er knyttet til utstyrplanen for sykehusene (540 mill. kroner), og må ses i sammenheng med den sterke økningen i bevilgningene til sykehussektoren for øvrig.

Medregnet de økte bevilgningene til sykehussektoren anslås kommunesektorens realinntekter i 2000 om lag på samme nivå som i saldert budsjett.

Forslaget om å utvide den perioden der arbeidsgiverne har ansvar for å dekke sykelønn fra 2 uker og 2 dager til 3 uker fra 1. august 2000, forventes å gi kommunene økte lønnskostnader på vel 100 mill. kroner i 2000. Det forutsettes at kommunene skal behandles på linje med andre arbeidsgivere, og at det derfor ikke gis kompensasjon for dette.

Innarbeiding av statsregnskapstallene for 1999 har medført en nedjustering av nivået på øremerkede kommuneposter med om lag 700 mill. kroner sammenliknet med nysaldert budsjett. Denne endringen påvirker ikke inntektsanslaget for 2000, men bidrar til høyere inntektsvekst for kommunene fra 1999 til 2000 enn lagt til grunn i forbindelse med saldert budsjett.

Den reelle inntektsveksten for kommunesektoren fra 1999 til 2000 anslås nå til om lag 1 I pst., eller om lag 3,5 mrd. kroner. Anslaget er basert på en årslønnsvekst på 3 I pst. En eventuell økning i antall feriedager f.o.m. 2001 vil ikke påvirke anslaget på årslønn, men vil øke timelønnskostnadene og dermed prisveksten på kommunale tjenester i 2000.

For en nærmere omtale av kommuneforvaltningens økonomi, vises til St.meld. nr. 2 avsnitt 3.2.

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til omtalen av kommuneøkonomien i proposisjonen og til brevet fra statsministeren til Kommunenes Sentralforbund av 26. mai 2000, se merknader i kap. 8.1.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Bondevik foreslo en reell økning i kommunesektorens inntekter med 1 G pst. eller knapt 2,6 mrd. kroner for 1999 og H pst. reelt eller om lag 1,1 mrd. kroner for år 2000.

Disse medlemmer viser videre til at sentrumpartiernes forlik med Fremskrittspartiet og Høyre om 1999-budsjettet ga et kutt i kommuneopplegget på 500 mill. kroner, mens budsjettavtalen for 2000-budsjettet med Arbeiderpartiet ga en økning i kommune-

sektorens inntekter med 1 mrd. kroner ut over regjeringen Bondeviks opplegg.

Det er for disse medlemmer uforståelig at sentrumpartiene viser til at underskuddene i kommunesektoren de siste årene har blitt langt større enn forutsatt.

Disse medlemmer viser til at kommunesektoren står overfor store utfordringer og at underskuddene i kommuneforvaltningen de siste årene er foruroligende store. Det er derfor viktig, slik regjeringen Stoltenberg legger opp til i kommuneøkonomiproposisjonen for 2001, å øke kommunenes inntekter. Den foreslåtte økningen på 3,5 - 4 mrd. kroner til neste år er etter disse medlemmers syn en betydelig forbedring sammenliknet med kommuneøkonomioppleggene i regjeringen Bondevik sin tid.

Disse medlemmer mener videre at det er viktig å øke de frie midlenes andel av kommunesektorens samlede inntekter. Det vises i denne forbindelse til omtalen i kommuneøkonomiproposisjonen for 2001.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre er undrende til at Arbeiderpartiet forsøker å framstille Regjeringens kommuneopplegg som bedre enn det reelt sett er. For det første har økningen i kommunenes inntekter en usikkerhetsmargin på en halv milliard kroner. Deretter innebærer Revidert Nasjonalbudsjett en reell nedgang i kommunenes økonomiske rammer med 1 650 mill. kroner. Regjeringen Bondeviks økonomiske opplegg for 2000 innebar en reell vekst på 3,1 mrd. kroner, i forhold til RNB 2000 og det i en vanskeligere økonomisk situasjon enn dagens. Regjeringen Stoltenberg har etter disse medlemmers oppfatning lagt fram en kommuneøkonomiproposisjon som er svakere en fjorårets fra regjeringen Bondevik.

Disse medlemmer viser til at underskuddet i kommunesektoren de siste 2-3 år har blitt langt større enn forutsatt. Både kommuneøkonomiproposisjoner og budsjettproposisjoner har varslet langt lavere underskudd enn de vi nå ser. Kommuneøkonomiproposisjonen for inneværende år, anslo underskuddet før lånetransaksjoner i 1999 til 3,6 mrd. kroner. St.prp. nr. 1 (1999-2000) for Kommunal- og regionaldepartementet anslo underskuddet for 1999 til å bli 3,4 mrd. kroner. Foreløpige regnskapstall for 1999 viser underskudd på 11 mrd. kroner. Kommuneøkonomiproposisjonen for 2001 anslår underskuddet for 2000 til ca. 11 mrd. kroner. Underskuddet for 1998 ble 6,2 mrd. kroner.

Deler av underskuddet for inneværende år, ca. 3 mrd. kroner, referer seg til utgifter kommunene har hatt i forbindelse med eldrereformen og seksårsreformen og vil dermed bli refundert. Disse medlemmer mener at underskuddene i kommunesektoren har blitt så store og driftsresultatene så svake, at det bør gi grunn til alvorlig bekymring.

En årsak til at kommunesektoren er kommet i betydelig økonomisk ubalanse ligger i at Stortinget gjennom flere år har pålagt kommuner og fylkeskommuner

oppgaver som det ikke har vært tilstrekkelig ressurser til å løse. Alvoret understrekes av at mange kommuner og fylkeskommuner ikke lenger har reserver å tære på.

Disse medlemmer viser til at Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, i forbindelse med behandlingen av kommuneøkonomiproposisjonen for 2001, vil komme med forslag som kan bedre situasjonen for 2001 og framover.

Disse medlemmer viser til at Revidert nasjonalbudsjett ifølge KS innebærer en svekkelse av kommunenes økonomiske stilling med 650 mill. kroner i forhold til vedtatt budsjett, til tross for at Statsministeren etter framleggelsen av Revidert nasjonalbudsjett har lovet kommunesektoren 1 mrd. kroner ekstra for inneværende år for å dekke de lovpålagte avsetninger til ekstra feriepenger neste år som følge av utvidelse av ferien med 2 dager. Ekstra utgifter som kommunesektoren får inneværende år som følge av lønnsoppgjøret er da holdt utenfor denne oppstillingen. En forlengelse av ferien vil føre til økt behov for arbeidskraft, særlig innenfor helse- og omsorgssektoren. Dette betyr mer kostnader for kommunesektoren. Disse medlemmer vil peke på at de allerede har tilbakevist Regjeringens forslag om forlenget arbeidsgiverperiode, som ville betydd en utgift på om lag 100 mill. kroner for kommunene. Disse medlemmer har også merket seg Kommunenes Sentralforbunds påpeking om at 460 mill. kroner av de foreslåtte 1,25 mrd. kroner i Sykehusproposisjonen er midler som må regnes å være kompensasjon for allerede utførte oppgaver.

Disse medlemmer viser til brev fra Sosialdepartementet 19. mai d.å. sendt fylkesmenn og fylkesleger angående investeringsrammer for bygging av sykehjem og omsorgsboliger som del av handlingsplan for eldreomsorg. I brevet framgår det at kommunene har lagt planer for bygging av 38 500 plasser mens handlingsplanen har en utbyggingsramme på 24 000 plasser. I brevet gir det enkelte fylke en tildelt ramme som fylkesmennene igjen skal fordele på kommunene. Dette har ført til at prosjekt som er byggeklare og prosjekter som er igangsatt blir stoppet, noe som igjen fører til forsinkelser og fordyrelse for kommunene. Disse medlemmer mener det er uheldig at denne situasjonen ikke er lagt fram for Stortinget verken i Revidert nasjonalbudsjett, kommuneøkonomiproposisjonen eller i St.meld nr. 34 (1999-2000) som gir status for gjennomføring av handlingsplanen for eldreomsorgen etter 2 år. Det vil derfor etter disse medlemmers oppfatning være riktig å forlenge investeringsperioden for eldreformen med to år.

Disse medlemmer vil vise til at Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre komme tilbake til denne saken i forbindelse med behandlingen av kommuneøkonomiproposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til St.prp. nr. 47 (1999-2000) hvor Regjeringen foreslår å øke bevilgningene til sykehussektoren med 1,25 mrd. kroner, herav ca. 1,2 mrd. kro-

ner til fylkeskommunene. Etter disse medlemmers mening vil dette ikke være tilstrekkelig til å opprettholde aktivitetsnivået i sykehusene, og gjør det umulig å nå målsetningen om en aktivitetsøkning på 2 pst. Fremskrittspartiet foreslo derfor en økning av beløpet med 700 mill. kroner, som etter disse medlemmers syn er det minimum som må til for å nå de mål som er satt. Den foreslåtte reduksjon på 540 mill. kroner i utstyrsplanen for sykehusene ser disse medlemmer som svært uheldig. I en situasjon med for dårlig kapasitet og lange ventelister, er behovet for økt produktivitet stort og nytt, moderne utstyr vil kunne være et viktig bidrag til økt effektivitet og behandlingsskapasitet. Det faktum at sykehusutstyr i det alt vesentlige kjøpes fra utlandet og derfor heller ikke får nevneverdige negative konsekvenser for inflasjonsutviklingen, gjør Regjeringens forslag både unødvendig og ufornuftig.

Disse medlemmer er også uenige i forslaget om å utvide den perioden arbeidsgiverne har ansvaret for å dekke sykelønn fra 2 uker og 2 dager, til 3 uker fra 1. august 2000. Dette forslaget vil ramme særlig småbedriftene hardt, og det vil også bety en økt økonomisk belastning for kommunene på ca. 100 mill. kroner, på toppen av et kostbart lønnsoppgjør. Tidspunktet for forslaget er også usedvanlig uheldig valgt, idet Sandman-utvalget er i arbeid med spørsmål som blant annet gjelder sykefravær, og måter å redusere det på. Etter disse medlemmers oppfatning er det ikke i første rekke kommunesektorens samlede inntekter som er for lave, men fordelingen kommunene imellom, samt kommunenes evne og vilje til å rasjonalisere egen drift, blant annet gjennom å konkurransesette sin tjenesteproduksjon. Ansvaret for dette hviler i første rekke på kommunene, men også i stor grad på Stortinget som ikke har villet gi kommunene en generell momskompensasjon for tjenester kjøpt fra andre. Dette avskjærer i stor grad kommunenes muligheter til å bruke markedet for å få til en rimelig og mest mulig rasjonell tjenesteproduksjon.

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets alternative statsbudsjett for 2000, som etter Statistisk sentralbyrås beregninger ville bedret kommunenes situasjon tilsvarende en økning i overføringene på ca. 2,4 mrd. kroner gjennom betydelige skatte- og avgiftslettelser, lavere inflasjon og reduserte lønnskrav. Dette er virkemidler som Regjeringen kunne brukt i forkant av årets lønnsoppgjør, uten å blande seg inn i selve oppgjøret, og som ville kunne gitt et rimeligere oppgjør for kommunene. Regjeringens passivitet var med på å gi kommunene et oppgjør som ble vesentlig dyrere enn forutsatt i nasjonalbudsjettet, og kommunene bør etter disse medlemmers oppfatning kompenseres for denne merutgiften.

Komiteens medlemmer fra Høyre har merket seg at Regjeringen til høsten vil komme tilbake til Stortinget med en proposisjon som omhandler kommunesektorens økte utgifter på om lag 1 mrd. kroner til

feriepenger for 2000, og økte utgifter for kommunesektoren som følge av lønnsoppjøret mellom staten og lærerne.

Disse medlemmer går imot Regjeringens forslag om å utvide den perioden arbeidsgiverne har ansvaret for å dekke sykelønn fra to uker og to dager til tre uker. En slik økning ville fått betydelige økonomiske konsekvenser også for kommuner og fylkeskommuner som arbeidsgivere. Ifølge Regjeringens beregninger ville en slik omlegging øke kommunesektorens utgifter i 2000 med 105 mill. kroner og med en årsvirkning på 300 mill. kroner.

Disse medlemmer vil vise til St.prp. nr. 47 (1999-2000) der Regjeringen foreslår å øke bevilgningene til sykehussektoren med 1,25 mrd. kroner, hvorav 740 mill. kroner går til drift i 2000. Disse medlemmer mener det er behov for å styrke sykehussektoren utover det Regjeringen foreslår, og viser til forslag om dette i Innst. S. nr. 220 (1999-2000).

Disse medlemmer vil vise til at Høyre i sine tidligere budsjettopplegg har foreslått å styrke kommuneøkonomien ved å holde avgiftsnivået nede og ikke øke kommunesektorens økonomiske ansvar for sykelønnsordningen. Å føre en stram finanspolitikk med lavere avgifter, som legger til rette for lav prisstigning og et lavt rentenivå, er en bedre måte å sikre kommunesektorens økonomi på, fremfor å øke overføringene til kommunene gjennom en ekspansiv finanspolitikk.

I en situasjon med en anstrengt økonomisk situasjon for mange kommuner, finner ikke disse medlemmer det riktig å foreta en økonomisk innstramning overfor kommunesektoren som en økning i sykelønnsutgiftene ville innebære.

Disse medlemmer vil påpeke viktigheten av at kommunesektoren driver effektivt, slik at de frembringer et best mulig tjenestetilbud for de store ressursene de har til disposisjon. Da er det nødvendig å omorganisere driften og konkurranseutsette tjenesteproduksjon.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti og representanten Steinar Bastesen vil påpeke den sterke ubalansen i kommuneøkonomien. Underskuddet i sektoren var i 1999 på hele 11 mrd. kroner og ligger an til å øke i 2000. Dette skyldes i stor grad at Stortinget gjennom flere år har pålagt kommuner og fylkeskommuner oppgaver som det ikke har vært tilstrekkelig ressurser til å løse. Alvorret understrekes ytterligere av at mange kommuner og fylkeskommuner ikke lenger har reserver å tære på. Kommunesektoren har ansvaret for de viktigste områdene som angår folks hverdag, slik som skole, helse, omsorg, kultur, samferdsel og sosiale tiltak. Gode tjenester er helt avgjørende for folks levekår og er en uunnværlig infrastruktur for næringslivet.

Situasjonen i norsk økonomi kan ikke godtgjøre manglende satsing på skole og helse. Norsk økonomi er sterk. Det er imidlertid en økende ubalanse mellom privat forbruk og offentlig forbruk til velferdsgoder. Det er uakseptabelt at et rikt land som Norge ikke løser

prekære behov i skole og helsesektoren når det åpenbart finnes ressurser til det hvis en er villig til omfordeling.

Etter disse medlemmers syn er det nå sterkt behov for å redusere den økonomiske ubalansen i kommunesektoren for å hindre en nedbygging av viktige velferdstjenester.

Av hensyn til behandlingstilbudet i sykehusene må fylkeskommunenes økonomi styrkes med utover det som er foreslått i sykehusøkonomiproposisjonen. Disse medlemmer går imot forslaget om å kutte betydelig i utstyrsinvesteringene midt i perioden.

Disse medlemmer vil påpeke at kommunesektorens realinntekter reduseres med 150 mill. kroner etter Regjeringens forslag til omdisponeringer sammenlignet med saldert budsjett. Det er ikke et stort kutt, men det beveger seg i helt feil retning i forhold til de utfordringer kommunesektoren har.

Disse medlemmer legger i sitt budsjettforslag vekt på å styrke kommunesektorens frie inntekter slik at kommunene får økt handlefrihet over hvordan de ønsker å disponere sine inntekter. Videre går disse medlemmer imot kutt i sykehusinvesteringer og øvrige kutt på helsesektoren, samt utvidelse av perioden for arbeidsgivers ansvar for sykepengeutbetalinger.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil styrke kommunesektorens frie inntekter med 1 410 mill. kroner, hvorav 1 000 mill. kroner til primærkommunene. Dette medlem går også imot kutt og foreslår nye bevilgninger på til sammen 1 370 mill. kroner, inkludert innsparingen av lønnskostnader ved ikke å utvide arbeidsgiverperioden. Samlet sett styrker dette medlem kommunesektorens økonomi med 3 400 mill. kroner, inkludert et investeringsprogram for IT i ungdomsskolen på 600 mill. kroner.

4. ENKELTE SKATTE- OG AVGIFTS-POLITISKE SPØRSMÅL

4.1 Innledning

Sammendrag

Regjeringen vil legge opp til en skatte- og avgiftspolitik som sikrer offentlige inntekter, bidrar til en rettferdig inntektsfordeling og til at ressursene brukes på en effektiv måte. Regjeringens politikk er basert på prinsippene bak skattereformen i 1992 og de retningslinjene som er trukket opp i Regjeringens tiltredelseserklæring. Politikken innrettes med sikte på bredere skatte- og avgiftsgrunnlag og lave satser. Regjeringen vil videre arbeide for å forenkle skatte- og avgiftsreglene og å redusere antall smutthull og for økt likebehandling av ulike næringer, investeringer og spareformer. Regjeringen vil opprettholde høy skatt på grunnrente og gjøre bruk av avgifter som korrigerer markedene på en positiv måte, f.eks. miljøavgifter.

Mulighetene til å øke skatte- og avgiftsinntektene er begrenset i årene som kommer. Skatte- og avgiftsnivået i Norge er allerede høyt sammenliknet med andre land. Skatt som andel av samlet BNP i Norge var 42,6 pst. i 1997. For Fastlands-Norge var andelen 47,6 pst. Gjennomsnittet for OECD-landene var til sammenlikning 32,4 pst. Skatte- og avgiftsnivået i Norge må ses i forhold til at bl.a. en rekke velferdsordninger finansieres ved hjelp av skatte- og avgiftsinntekter, mens ordningene i mange andre land i større grad er privatfinansiert.

Norsk økonomi tåler trolig et noe høyere skattetrykk enn mange andre land som følge av at vi har et relativt nøytralt inntektsskattesystem med brede skattegrunnlag og lave satser. Det er imidlertid et sterkt press nedover på en del skatter og avgifter. Det skyldes at Norge har en åpen økonomi, slik at skatte- og avgiftspolitikken i andre land klart legger begrensninger på vårt handlingsrom. Den økende grensehandelen gjør at enkelte særavgifter er under press. Likeså gjør den økende internasjonaliseringen det vanskelig for Norge å ha vesentlig høyere skatter på kapital- og arbeidsinntekter enn våre naboland.

I forbindelse med budsjettet for 2001 vil det bli lagt fram forslag til en merverdiavgiftsreform. Regjeringen vil i den forbindelse fremme forslag om å endre dagens regelverk slik at det blir innført generell merverdiavgiftsplikt på tjenester. Deler av de økte inntektene fra merverdiavgift på tjenester vil bli benyttet til å redusere avgiftene på enkelte varer som er spesielt utsatt for grensehandel, bl.a. avgiftene på alkoholholdige drikkevarer.

I Utjamningsmeldinga (St.meld. nr. 50 (1998-1999)) er det dokumentert at inntektsforskjellene har økt noe de siste årene, og det vises i den forbindelse bl.a. til den sterke veksten i lederlønningene. Regjeringen vil derfor fram mot budsjettet for 2001 vurdere endringer i skattereglene som kan bidra til å styrke fordelingsprofilen i skattesystemet ytterligere. Regjeringen vil i den forbindelse vise til at bredere skattegrunnlag og enklere regler også kan ha positive fordelingsvirkninger, siden det er de med de høyeste inntektene som har best muligheter til å utnytte unntak og eventuelle smutthull i skattereglene.

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti tar dette til orientering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og representanten Steinar Bastesen registrerer at også Regjeringen nå har kommet til den erkjennelse at mulighetene til å øke skatte- og avgiftsinntektene er begrenset i årene som kommer samt at skatte- og avgiftsnivået i Norge allerede er høyt sammenliknet med andre land. Likeledes registrerer disse medlemmer at Regjeringen også har oppfattet det sterke presset for å få en del skatter og

avgifter redusert. Disse medlemmer mener at utfordringen for fremtidig skatte- og avgiftspolitikken ligger nettopp her, fordi Norge har en liten, åpen økonomi og er avhengig av konkurransedyktige rammebetingelser for å ha et velfungerende næringsliv. Det er derfor all mulig grunn til å forvente at Regjeringen vil komme med omfattende skatte- og avgiftsendringsforslag i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2001.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og representanten Steinar Bastesen ønsker en endring av skatte- og avgiftspolitikken slik at vi i større grad skattelegger ressursbruk vi ønsker mindre av, samtidig som det gis lettelse for områder som vi ønsker mer av.

Disse medlemmer går videre inn for at skattesystemet må gjøres enklere, mer oversiktlig og mer rettferdig. Dette innebærer blant annet en omlegging der skattleggingen av arbeid og kapital tilnærmes. I denne sammenheng er det viktig at omleggingen får en sosial profil gjennom at lettelsene først og fremst kommer dem med lavest inntekt til gode gjennom økte bunnfradrag. Det er viktig at skattesystemet til enhver tid har størst mulig legitimitet hos befolkningen.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Steinar Bastesen mener det er riktig at det legges fram en merverdiavgiftsreform i forbindelse med budsjettet for 2001. I den sammenheng er det viktig at det legges opp til at matmomsen reduseres og at investeringsavgiften fjernes.

Disse medlemmer går også inn for fritak for formueskatt på såkalt arbeidende kapital.

Disse medlemmer viser til en nylig framlagt rapport frå Statens institutt for alkoholforskning. Rapporten bekrefter at det er matvareprisene som er den viktigste grunnen til den stadig økende grensehandelen.

Disse medlemmer viser til at Belgia i dag har en standardsats på moms på 21 pst., og en matmoms på 6 pst., Italia har 20 pst., og en matmoms på 10 pst., Tyskland har 16 pst., og en matmoms på 4 pst., og Sverige har 25 pst., og en matmoms på 12 pst. I tillegg til Norge er det bare Irland, Danmark og Storbritannia som har samme momssats på matvarer og andre varer. Det vil etter disse medlemmers oppfatning være fordelingspolitisk viktig med en reduksjon av matmomsen og viser i denne forbindelse til at en halvering av matmomsen for en familien på tre, vil bety reduserte utgifter på kr 5 000 i året. Disse medlemmer ber derfor om at Regjeringen legger fram forslag til redusert matmoms i forbindelse med den varslede merverdiavgiftsreformen.

I sammenheng med den planlagte merverdiavgiftsreformen går disse medlemmer også inn for at investeringsavgiften fjernes. Investeringsavgiften er en

særnorsk avgift med mange unntak som gjør regelverket uoversiktlig og komplisert. Den fremstår som en særavgift på visse næringer og visse typer økonomisk aktivitet og gir dermed uheldige vridninger i økonomien. En avvikling av investeringsavgiften vil innebære forenkling av skatte- og avgiftssystemet og gi betydelige lettelser for næringslivet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til Regjeringens generelle omtale av skatte- og avgiftspolitikken i meldingen. Disse medlemmer har merket seg at det varsles "bredere" skattegrunnlag, mens det samtidig varsles "lave" satser, ikke "lavere". Dermed ligger det an til at Arbeiderparti-regjeringen vil øke skattenivået. Disse medlemmer vil advare på det sterkeste mot dette.

Disse medlemmer mener at hensynet til fremtidig velferd og sysselsetting gjør det nødvendig å fjerne spesielt uheldige skatter og avgifter som investeringsavgiften og formuesskatten, og at flere av særavgiftene som gir norske næringsdrivende konkurranseulempes i forhold til konkurrenter fra andre land må settes ned. Videre mener disse medlemmer at marginalskatten i Norge nå er svært høy, ikke minst når en også tar hensyn til arbeidsgiveravgiften, og den særskilte arbeidsgiveravgiften på høye inntekter. Disse medlemmer mener det er nødvendig å foreta en betydelig modernisering av det norske skatte- og avgiftssystemet etter disse hovedlinjene. Samtidig er det verken ønskelig eller mulig å kompensere dette med økte skatter eller avgifter på andre områder, uten at det oppstår nye og alvorlige problemer på andre områder.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen vil "arbeide videre for å redusere antall smutthull og for økt likebehandling av ulike næringer, investeringer og spareformer". Disse medlemmer har imidlertid også merket seg at Arbeiderpartiet sammen med sentrumpartiene nettopp har innført et nytt skattefradrag for en særskilt næring, og finner det oppsiktsvekkende at Regjeringen ikke forsøker å få noe mer samsvare mellom festtaler og den politikk som faktisk føres.

Disse medlemmer vil også advare mot nye skatteøkninger for å forsøke å rette opp de påståtte økte inntektsforskjeller. For det første er datagrunnlaget som denne påstanden bygger på svært dårlig, siden det kun ses på en periode med langvarig oppgangskonjunktur. Samtidig viser undersøkelsene at de som virkelig kommer dårlig ut, er personer uten tilknytning til arbeidsmarkedet. For disse personene er tiltak innenfor skatteområdet lite egnet. På den annen side vil skatteøkninger for de med høye inntekter og formue ha betydelige negative konsekvenser, blant annet ved at flere bedrifter og privatpersoner vil velge å flytte ut av landet. Dermed flyttes også investeringer og arbeidsplasser, og man risikerer at flere mister tilknytningen til arbeidsmarkedet. Regjeringens forsøk på ytterligere inntektsutjevning kan dermed føre til at de rikeste ikke rammes, fordi de forsvinner ut av landet, mens flere mister jobben og får økonomiske problemer som følge

av dette. Disse medlemmer kan ikke se at en slik utvikling er ønskelig, eller på noen måte bidrar til økt "rettferdighet".

Den etter hvert mer og mer særnorske skatten på eierskap, formuesskatten, forsterker denne utviklingen. Både Danmark, Tyskland og Storbritannia har avvirket formuesskatten. I Sverige har man gjort det for "aktiv kapital". Hvis man skal holde på norske investeringer og eierskap er det en forutsetning at formuesskatten trappes ned og så avvikles. Disse medlemmer viser til forslag om avvikling av formuesskatten i Innst. S. nr. 220 avsnitt 3.21.7.

4.2 Avgiftene på alkohol

Sammendrag

Et flertall i finanskomiteen har bedt om at endringer i avgiftene på alkohol blir vurdert i Revidert nasjonalbudsjett 2000, med sikte på endringer fra 1. januar 2001, jf. Budsjett-innst. S. nr. 1 (1999-2000). Flertallet har også bedt om at avgiftsopplegget må ta utgangspunkt i at rusmiddelpolitiske mål blir videreført, samtidig som ulovlig omsetning og grensehandel skal begrenses. I tillegg har flertallet bedt om at prinsippet om at ulike alkoholvarer med samme alkoholstyrke ilegges samme avgift blir vurdert. Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet la i innstillingen fram en konkret skisse til endringer i alkoholavgiftene og til forebyggende tiltak og økt kontroll.

Regjeringen ønsker som nevnt å se mulige endringer i særavgifter på enkelte varer som er spesielt utsatt for grensehandel, i sammenheng med den varslede merverdiavgiftsreformen og budsjettet for 2001. I omtalen nedenfor har departementet drøftet enkelte prinsipielle sider ved alkoholavgiftene.

I tillegg til at avgiftene på alkohol gir staten inntekter, har avgiftene til hensikt å begrense alkoholforbruket. Alkoholforbruk påfører enkeltindivider og samfunnet en rekke ulemper. I et undersøkelsesmateriale fra Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) pekes det på at alkoholforbruket vil kunne ha betydning for omfanget av ulike typer skader. Materialet underbygger antagelser om at økt alkoholforbruk kan påvirke omfanget av alkoholrelaterte sykdommer, dødsfall og voldskriminalitet.

De høye norske avgiftene på alkohol er, sammen med begrenset tilgjengelighet, de viktigste virkemidlene for å redusere alkoholforbruket og minske de individuelle og samfunnsmessige skadene som kan følge av rusmiddelbruk. Andre viktige virkemidler som har betydning for forbruket, er bl.a. opplysning og informasjon om skadevirkninger, reklameforbud, samt tollvesenets og politiets kontrollvirksomhet. En vil opprettholde Vinmonopolet som et rusmiddelpolitisk virkemiddel. Omsetningen gjennom et statlig Vinmonopol skal blant annet bidra til å sikre kontroll med omsetningen. Samtidig skal det tas hensyn til best mulig geografisk fordeling av utsalgene og prismessig likebehandling for brukerne uavhengig av hvor i landet en bor. Begrensning av tilgjengeligheten gjennom

antall vinmonopolutsalg og lokalisering av utsalgene vil imidlertid måtte avveies mot hensynet til publikum og legitimiteten til den alkoholpolitikken som utøves.

Sammenliknet med innbyggere i andre europeiske land har nordmenn et relativt lavt registrert alkoholforbruk, jf. figur 3.5 i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.3.2. Det er grunn til å tro at både det høye prisnivået på alkohol og begrenset tilgjengelighet gjennom Vinmonopolet har bidratt til at Norge har et vesentlig lavere registrert alkoholforbruk enn andre land.

Sammensetningen av alkoholforbruket har endret seg over tid, og utviklingen i det norske forbruksmønsteret samsvarer med internasjonale trender. Forbruket av vin og øl har økt, mens forbruket av brennevin har sunket.

Det totale forbruket av alkohol består både av registrert og uregistrert forbruk. Det registrerte forbruket består av kjøp fra ordinær omsetning innenlands (Vinmonopolet og butikker). Det uregistrerte forbruket består av lovlig turistimport (tax free og grensehandel), smugling og hjemmebrenning. Siden 1990 har det anslåtte samlede forbruket av alkohol økt. I perioden fra 1979 til 1994 viser anslagene en økning i det uregistrerte alkoholforbruket, men fra 1994 og fram til i dag synes dette forbruket å ha vært relativt stabilt. Ifølge foreløpige anslag er det uregistrerte forbruket anslått til 25 pst. av samlet forbruk i 1999. Det registrerte forbruket av alkohol var synkende fram til midten av 1990-tallet, men har steget noe igjen de siste årene. Selv om en inkluderer anslag for det uregistrerte forbruket, er det anslåtte samlede forbruket pr. innbygger lavere i Norge enn det registrerte forbruket i europeiske land på kontinentet.

Anslag fra SIFA viser at det uregistrerte forbruket utgjorde over halvparten av totalforbruket av brennevin i 1999, jf. figur 3.5 i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.3.2. Turistimport (tax free og grensehandel) har økt i perioden 1979-1999. Det illegale alkoholforbruket omfatter nærmest utelukkende forbruk av brennevin (smuglersprit og hjemmebrent). Anslag viser at dette forbruket utgjorde om lag 30 pst. av det samlede brennevinsforbruket i 1999. Andelen hjemmebrent har holdt seg stabil gjennom perioden, mens andelen smugling økte kraftig fram til midten av 1990-tallet. Foreløpige tall tyder på andelen smugling har falt noe på slutten av 1990-tallet.

Det er ønskelig å bringe alkoholforbruket inn i mer registrerte former. Norge har Europas høyeste avgift på brennevin. Høy avgift på brennevin har gjort ulovlige aktiviteter som smugling og hjemmebrenning svært lønnsomme. Redusert avgift på brennevin vil redusere lønnsomheten av slike aktiviteter, slik at den uregistrerte omsetningen av alkohol kan gå ned. Økt oppdagelsesrisiko som følge av økt kontroll fra tollvesenets og politiets side vil også kunne bidra til å redusere omfanget av smugling og illegal omsetning. Redusert avgift på brennevin kan i tillegg bidra til at turistimporten blir redusert. Regjeringen vil vurdere å redusere avgiften på brennevin i forbindelse med den merverdi-

avgiftsreformen som blir lagt fram sammen med budsjettet for 2001. I tillegg vil Regjeringen vurdere om satsingen på forebyggende tiltak og tollvesenets og politiets kontrollvirksomhet skal styrkes.

Dagens alkoholavgifter er utelukkende basert på produktens alkoholinnhold. Alle produkter med samme alkoholinnhold blir avgiftsbelagt med samme sats. Flertallet i finanskomiteen har bedt om at dette prinsippet for avgiftsstrukturen blir vurdert. I dagens system er det forskjellig avgiftsnivå på produkter med høyt alkoholinnhold (brennevin) og produkter med lavere alkoholinnhold (øl og vin), jf. figur 3.5 og tabell 3.8 i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.3.2.

Øl er en mer utpreget ungdomsdrink enn vin og brennevin. Allerede som 18-20-åring når mange sitt høyeste ølforbruk. Siden avtar ølforbruket, og da særlig til fordel for vin, selv om også brennevinsforbruket øker med alder, jf. NOU 1995: 24 Alkoholpolitikken i endring? Det forholdet at øl er en typisk begynnerdrikk, kan isolert sett tale for at avgiftene på øl bør være forholdsvis høye. Til tross for store avgiftsforskjeller mellom Norge og andre land tyder undersøkelser fra SIFA på at både smuglingen og grensehandelen med øl er forholdsvis begrenset.

Høy avgift på brennevin kan begrunnes med at en lettere oppnår beruselse ved inntak av brennevin enn av øl og vin. Undersøkelser tyder på at dette øker sannsynligheten for akutte skader. Dette taler for at avgiften på brennevin er høyere enn for annen alkohol. Også i andre land er brennevin beskattet hardere pr. enhet alkohol enn vin og øl. Som nevnt over, synes dagens høye avgiftsnivå på brennevin å være en viktig kilde til smugling og hjemmebrenning.

Et spørsmål som er reist, er om brennevinsbaserte produkter (nedblandet brennevin) skal likebehandles med vin eller brennevin. En avgiftsmessig forskjellsbehandling av produkter med samme alkoholinnhold, innebærer at en går bort fra den rendyrkede linjen med å basere avgiften på alkoholinnholdet. En slik ordning vil skape vanskelige spørsmål om avgrensinger og medføre merarbeid for avgiftsmyndighetene. Ved innførsel og produksjon må avgiftsmyndighetene bl.a. ta stilling til produktens framstillingsprosess. Regjeringen vil imidlertid vurdere dette spørsmålet nærmere fram mot budsjettet for 2001.

Det er i dagens system en lineært økende avgift for øl fra 2,75 pst. til 4,75 pst. alkohol. Avgiften stiger med økende alkoholstyrke. Avgiftssystemet for øl samsvarer med systemene i EU. Øl mellom 3,75 og 4,75 pst. alkohol avgiftslegges med om lag samme avgift pr. enhet alkohol som vin. Finansdepartementet har merket seg ønsket om at avgiftssystemet skal stimulere til økt produksjon og etterspørsel etter øl med forholdsvis lavt alkoholinnhold, eventuelt i sammenheng med at bryggerinæringen utvikler nye alkoholsvake produkter. Spørsmålet vil bli vurdert fram mot budsjettet for 2001. Det vil også bli vurdert om det er behov for å ha særskilte avgifter på alkoholfrie drikkevarer.

Tall fra SIFA viser at turistimporten av øl og vin er forholdsvis lav. Det er imidlertid grunn til å være oppmerksom på at avgiftsutviklingen i Sverige vil kunne være med på å legge et press på alkoholavgiftene i Norge over tid. Forsøksordningen med lørdagsåpne systembolag vil også kunne påvirke omfanget av den norske grensehandelen med øl og vin.

Sverige vil gradvis avvikle sine særskilte innførselskvoter på alkohol og tobakk fram til 1. januar 2004. Etter dette tidspunktet kan svenskene ta med seg alkohol og tobakk til eget bruk fra andre EU-land uten å betale svenske avgifter. Veiledende nivå for hva som anses som eget bruk, er eksempelvis 10 liter sprit og 90 liter vin, jf. boks 3.1 i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.3.2. Disse varene er riktignok beskattet i andre EU-land, som en følge av at tax free-salg innen EU nå er fjernet. Innførselskvotene for vin og øl vil øke forholdsvis mye i Sverige allerede fra 1. juli 2000. Sverige har vesentlig høyere avgifter på alkohol enn EU-land på kontinentet. Dette kan føre til at Sverige kan komme til å redusere avgiftene på øl og vin fra 1. januar 2001. Regjeringen vil vurdere nivået på avgiftene på vin og øl fram mot budsjettet for 2001. I den forbindelse vil en også vurdere strukturen i ølavgiftene og om avgiftene på alkoholfrie drikkevarer bør reduseres.

Det har vært en sterk vekst i passasjerantallet på Color Scandi Lines ferger mellom Sandefjord og Strømstad. Ifølge regelverket er det generelt ikke anledning til å drive tax free-salg om bord på så korte ruter mellom Norge og Sverige. Fergeselskapet har imidlertid hatt dispensasjon av norske og svenske myndigheter til å selge tax free-varer om bord siden 1988. Det er liten tvil om at denne ruten fungerer som en grensehandelsrute.

De siste årene har det kommet forespørsler fra andre fergeselskap som ønsker tilsvarende dispensasjon. For å motvirke økt grensehandel og de uheldige konkurransemessige følgene av slike flytende, skattefrie varemagasiner i forhold til den ordinære innenlandske handelen, har søknadene ikke blitt etterkommet. I tillegg vil ytterligere dispensasjoner medføre at risikoen for ulovlig innførsel øker. Dagens forskjellsbehandling er imidlertid uheldig, og Finansdepartementet er i kontakt med det svenske finansdepartementet om saken med sikte på en likebehandling av fergeselskap på samme eller tilsvarende strekninger.

Komiteens merknader

Komiteen tar departementets vurdering av det videre arbeid med avgifter på alkohol til orientering.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, Venstre og representanten Steinar Bastesen går inn for en alkoholpolitikk der både opplysningsvirksomhet, kontrolltiltak, priser og tilgjengelighet brukes for å holde alkoholforbruket på et moderat nivå. Det er imidlertid grenser for hvor

høyt prisnivået kan være i Norge i forhold til nabolandene før smugling og grensehandel blir så omfattende at den alkoholpolitiske effekten reduseres betraktelig.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har derfor i sine budsjettforslag for 1999 og 2000 foreslått lavere avgifter på vin og brennevin, samt frysing av ølavgiftene. Dette medlem tar til etterretning at Regjeringen legger opp til å foreslå reduserte alkoholavgifter i statsbudsjettet for 2001.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er skuffet over at Regjeringen har valgt ikke å fremme forslag om lettelse i avgiftene på alkoholholdige drikker, spesielt fordi Arbeiderpartiet ved gjentatte anledninger i ulike media har varslet dette. Videre antok disse medlemmer at slike forslag ville komme på grunn av budsjettforliket mellom Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre fra i høst.

Etter disse medlemmers oppfatning har spørsmålet om grensehandel nå vært utredet grundig nok. Alle konklusjoner peker i samme retning og det eneste som nå mangler er forpliktende vedtak om avgiftsreduksjoner i Stortinget.

I forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2000 foreslår disse medlemmer å redusere avgiftene på alkohol med 15 pst. fra 1. juli, jf. avsnitt 3.21.2 i Innst. S. nr. 220 (1999-2000). Disse medlemmer kan ikke se behovet for ytterligere utredninger, og mener det er behov for konkrete avgiftslettelser nå.

Alkoholholdige drikkevarer er et viktig element i grensehandelen, og lavere avgift på alkohol vil være et bidrag til redusert grensehandel. Dette må imidlertid følges opp med en omlegging av landbrukspolitikken for å sikre lavere matvarepriser, og reduserte særavgifter på øvrige grensehandelsutsatte varer. Disse medlemmer understreker at forslaget om 15 pst. reduksjon er et første skritt i retning av en nødvendig politikkenring innenfor et større område.

Disse medlemmer mener det er tankevekkende at over halvparten av totalforbruket av brennevin kommer fra tax free-handel, grensehandel, smugling og hjemmebrent. For det første viser dette at avgiftene ikke virker etter hensikten, ved at forbruket i stor grad kanaliseres over til disse omsetningsformene i stedet for å redusere forbruket. For det andre er det et betydelig problem at avgiftsnivået er så høyt at folks rettsfølelse svekkes, og smugling og hjemmebrent blir allment akseptert.

Når det gjelder tax free-salg på ferger viser komiteen til at det i dag kun er ett selskap som har dispensasjon til å drive tax free-salg i område svenskegrensen - Risør. Søknader fra andre selskaper er avslått.

Komiteen sier seg enig med departementet i at en slik forskjellsbehandling er uheldig.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, slutter seg med dette til det arbeid som pågår i forhold til det svenske finansdepartementet, med sikte på en likebehandling av fergeselskap på samme eller tilsvarende strekninger, slik at sammenlignbare ruter kan få vurdert dispensasjon.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til det arbeid som pågår i forhold til det svenske finansdepartementet, med sikte på en likebehandling av fergeselskap på samme eller tilsvarende strekninger.

4.3 Avgiftene på diesel og transportnæringens rammevilkår

Sammendrag

Fra 1. januar 2000 ble autodieselavgiften økt med 20 øre nominelt til 3,74 kroner pr. liter. Økningen tilsvarer en reell økning på 13 øre pr. liter eller 3,7 pst. Samtidig ble det innført en svovelavgift på 25 øre for diesel med svovelinnhold over 0,005 pst. Denne avgiften faller bort dersom det benyttes diesel med svovelinnhold under grensen. Det har kommet sterke reaksjoner mot avgiftsøkningene fra transportbrukere og transportører.

Norske transportører har pekt på at de har fått en konkurranseulempe i forhold til utenlandske transportører. Regjeringen har vurdert de økonomiske rammebetingelsene for lastebilnæringen og de samfunnsøkonomiske kostnadene som transporten medfører. En hovedbegrunnelse for drivstoffavgiftene er at brukerne av kjøretøy skal belastes de kostnadene som de påfører samfunnet. Avgiften bidrar dermed til en samfunnsøkonomisk riktig avveining mellom ulemper som transport på veg medfører, og nytten av transport for den enkelte bruker.

Grønn skattekommissjon (NOU 1996:9) anbefalte at drivstoffavgiftene bør dekke de samfunnsøkonomiske kostnadene ved vegbruk, ulykker og miljøskader. Kommisjonen pekte på at avgiftene bør være like for alle typer drivstoff, korrigert for ulikheter i miljøegenskaper og andre relevante egenskaper.

En interdepartemental arbeidsgruppe som la fram en rapport i 1997 pekte også på at avgiftsnivået på gods-transport på veg ikke dekker de eksterne kostnadene fullt ut. Ved høringen til arbeidsgruppens rapport i 1997 var de fleste høringsinstansene enig i prinsippene for bruk av avgifter. Transportørenes og transportbrukernes representanter pekte imidlertid på at avgiftene som pålegges vegtransporten, må harmoniseres med tilsvarende avgifter i våre konkurrentland. Dette ble begrunnet med hensynet til næringslivets kostnadsmessige konkurransevne. Representanter for transportørene understreket også at særnorske forhold, som et langstrakt land med stort transportbehov og lange avstander til markedene i Europa, i seg selv medfører høyt drivstofforbruk og høye transportkostnader for transportører og transportbrukere. Videre var det flere

som mente at beregninger og anslag på nivået på eksterne kostnader var svært usikkert, og at slike beregninger derfor ikke burde benyttes til å fastsette avgiftsnivåer m.v.

Det er en relativt nær sammenheng mellom drivstofforbruk og transportmengde. Det er også en sammenheng mellom transportmengde og de ulempene som dette påfører samfunnet. Anslag på disse sammenhengene gir faglig grunnlag for å bruke drivstoffavgifter for å redusere de samfunnsøkonomiske kostnadene som transporten medfører. Alternative eller supplerende virkemidler til drivstoffavgifter kan være avgifter som avhenger mer direkte av transportavstand og vegbruk (for eksempel kilometeravgift og vegbruksavgift). Avgifter som ikke er bruksavhengige, vil ikke prise kostnadene ved bruk av kjøretøy, og vil derfor ikke være like målrettede virkemidler.

Det er imidlertid betydelige lokale forskjeller mht. kostnader og ulemper ved transportaktiviteten. Drivstoffavgiftene er derfor ikke et godt egnet virkemiddel for å korrigere for geografiske forskjeller. Vegprising vil kunne være bedre egnet til å prise de lokale kø-, helse- og miljøproblemerne i de største byene. Vegprising kan derfor være et supplement til avgiftene på drivstoff.

I en ny rapport fra Transportøkonomisk institutt er det presentert oppdaterte anslag over gjennomsnittlige eksterne kostnader, jf. TØI-rapport nr. 464/1999 Marginale kostnader ved transportvirksomhet. Eksterne kostnader er ulemper som den enkelte påfører andre, men ikke har økonomisk motiv for å ta hensyn til. Anslagene tyder på at kostnadene for godstransport er drøyt 60 pst. mer enn avgiftene de betaler, jf. figur 3.6 i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.3.3. For persontransport dekker avgiftene om lag de eksterne kostnadene. Underdekningen for godstransport på veg øker med vekten på kjøretøyet. I anslagene for busser er det ikke tatt hensyn til at busser fra 1. januar 1999 betaler avgift på autodiesel.

I prinsippet bør de samfunnsøkonomiske kostnadene ved all transportaktivitet prises, herunder også kostnader knyttet til annen transport enn vegtransport. TØIs rapport viser at dette ikke er tilfelle for godstransporten i dag.

Figur 3.6 i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.3.3 angir gjennomsnittlige kostnader for distrikt og by. Selv ved kjøring i spredtbygde strøk er de samfunnsøkonomiske kostnadene ved godstransporten høyere enn avgiftene. Også for de fleste andre kjøretøykategoriene er de anslåtte kostnadene noe høyere enn avgiftene. Kø- og støykostnader er de kostnadselementene som varierer mest mellom distrikt og by. I spredtbygde områder er kostnadene ved støy og kø anslått til null.

Beregninger av eksterne kostnader, herunder miljøkostnader ved transport, er usikre, jf. nærmere omtale i boks 3.2 i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.3.3. For enkelte kjøretøygrupper, for eksempel tyngre lastebiler, er likevel de beregnede kostnadene såpass mye høyere enn avgiftene, at en med stor sannsynlighet kan

konkludere med at disse kjøretøyene ikke dekker de faktiske samfunnsøkonomiske kostnadene.

Skatter og avgifter er en viktig del av de økonomiske rammevilkårene for godstransport på veg. En stor del av avgiftene i yrkesmessig vegtransport er drivstoffavgifter. Diesel er det viktigste drivstoffet. Det er vanskelig å gi et presist anslag på hvordan økningen i avgiften på diesel påvirker transportkostnadene i ulike deler av transportnæringen. Langtransport er trolig den mest konkurranseutsatte delen av vegtransporten.

Drivstoff utgjør en spesielt høy andel av kostnadene i langtransport. Basert på et drivstofforbruk på rundt 0,45 liter pr. km kan kostnader ved drivstoff grovt anslås å utgjøre i størrelsesorden 3,00 - 3,50 kroner pr. vognkm (ekskl. merverdiavgift). Basert på en tidligere undersøkelse av lastebilkostnader fra TØI kan det anslås at utgifter til drivstoff utgjør om lag 25 pst. av samlede bilkostnader i langtransport. Dette er om lag samme andel som lønnskostnader til sjåfør. Dette innebærer at autodiesel- og CO₂-avgift utgjør om lag 15 pst. av kostnadene pr. vognkm i denne type transport.

For langtransportører som kun kjører i Norge, kan kostnadsøkningen som følge av avgiftsøkningen på diesel fra 1. januar i år, være om lag 1 pst. reelt. I dette anslaget er det lagt til grunn at avgiftsøkningene bidro til en reell prisøkning på 30 øre pr. liter ekskl. merverdiavgift. Mange langtransportører kjører imidlertid mellom Norge og andre land, og vil derfor få en klart mindre kostnadsøkning enn dette. Generelt vil imidlertid norske avgifter innen transport ha betydning for norsk næringslivs transportkostnader, uavhengig av om transporten utføres av norske eller utenlandske transportører.

På grunnlag av TØI-undersøkelsen kan det anslås at dieselkostnadene i nærdistribusjon kan utgjøre i størrelsesorden 7-8 pst., og avgifter på diesel 4-5 pst., av samlede bilkostnader. Isolert sett representerte avgiftsøkningen en samlet kostnadsøkning i nærdistribusjonskjøring på om lag 0,3 pst. reelt.

Nest etter Storbritannia har Norge det høyeste avgifts- og prisnivået på diesel i Europa, jf. figur 3.7 i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.3.3. Andre land i Europa har betydelig lavere særavgifter enn Norge. Ulikheten i avgiftsnivå vil imidlertid ikke gi ulike vilkår ut fra kjøretøyets registreringsland. Det skyldes at transportører i langtransport uansett vil velge å tanke i det landet det er billigst. Både norske og utenlandske lastebiler som fyller drivstoff i Norge, må betale norske avgifter. Den høye norske avgiften vil imidlertid gi en viss handelslekkasje av drivstoff.

Lastebiler kan maksimalt innføre 200 liter drivstoff. Tankkapasiteten for godsbiler varierer fra 400 til 1 200 liter, og med et sannsynlig gjennomsnitt på rundt 800 liter. Lastebilnæringen har pekt på at det foregår ulovlig innførsel av diesel ved grensekryssing som følge av at tollvesenets kontroll har vært svært mangelfull og at mulighetene for misbruk har vært store. Overtredelse av bestemmelsen om 200 liter drivstoff ved innførsel kan forrykke konkurranseforholdet, ved at seriøse

aktører kan møte urimelig konkurranse fra aktører som opererer i strid med lovverket.

En kartlegging som tolldistriktene foretok i 1999, viste at de fleste tyngre kjøretøy hadde med seg mer enn den tillatte kvoten. De fleste norske, men nesten ingen utenlandske sjåfører, hadde kunnskap om reglene i tilknytning til innførsel av drivstoff.

Den 1. desember 1999 trådte det i kraft en ny forskrift om forenklet forelegg ved mindre alvorlige tilfeller av ulovlig innførsel. Den nye forskriften medfører at tollvesenet nå kan anvende forenklet forelegg ved alle grensepasseringer. Tollvesenet har derfor fått et langt mer effektivt sanksjonsmiddel mot ulovlig innførsel av drivstoff.

Fra årsskiftet har tollvesenet intensivert kontrollen av tyngre kjøretøy som passerer grensen. Den økte kontrollen er ressurskrevende. Departementet har derfor vurdert om drivstoffkvoten bør heves. En slik økning vil kunne virke konkurransevridende i disfavør av transportører som normalt ikke opererer utenfor landets grenser. Selv om grensen heves til 600 liter, vil det trolig fremdeles være et visst spenn mellom faktisk tankstørrelse og antall liter som tillates innført avgiftsfritt.

I møte med Finansdepartementet har imidlertid representanter for bransjen gått inn for å øke grensen til 600 liter, dvs. til samme nivå som for busser. Finansdepartementet deler bransjens syn og stiller seg positiv til å øke den avgiftsfrie drivstoffkvoten. Et forslag til endring av dagens forskriftsbestemmelse vil derfor bli sendt på alminnelig høring.

Ved urettmessig bruk av merket olje ilegges en avgift som beregnes etter nærmere regler som er fastsatt av Finansdepartementet. Avgiften utgjør i dag 100 000 kroner og 20 000 kroner for henholdsvis de tyngste og letteste kjøretøyene. Ved gjentakelse kan det ilegges dobbel avgift. Avgiftsnivået er basert på at avdekket misbruk vil være representativt for en toårsperiode.

For å unngå at avgiften skal framstå som urimelig, er det fastsatt bestemmelser om forholdsmessig avkorting. Ordningen innebærer at reaksjonen gjøres avhengig av hvor lenge eieren av kjøretøyet kan ha brukt merket mineralolje urettmessig i toårsperioden før oppdagelsestidspunktet. Det blir bl.a. foretatt en avkorting for den perioden kjøretøyet har vært i utlandet. Dette vil gjelde både norske og utenlandsregistrerte kjøretøy. Lastebilnæringen har anført at dette medfører en forskjellsbehandling mellom norske og utenlandske transportører. Sistnevnte vil som regel ha befunnet seg en lengre periode i utlandet og dermed bli ilagt en lavere avgift ved urettmessig bruk av merket mineralolje. Departementet mener at en bør være forsiktig med å utarbeide regler som er svært skjematisk og med høye avgiftssatser, og ser gode grunner for å beholde avkortingsbestemmelser i regelverket.

Kontroller har ikke avdekket at omfanget av ulovlig tanking er vesentlig. I perioden 1996-1999 ble 31 598 biler kontrollert, og i 603 tilfeller ble det oppdaget urettmessig bruk av merket diesel. Departementet har

imidlertid understreket overfor tollvesenet at det fortsatt må holdes en høy kontrollprofil også på dette området. Departementet vil vurdere regelverket nærmere, herunder vurdere endringer i avkortingsreglene.

Svovelavgiften på 25 øre pr. liter for autodiesel med svovelinnhold over 0,005 pst. har ført til at diesel med lavt svovelinnhold har overtatt størstedelen av markedet.

Det har samtidig blitt fokusert på at diesel med lavt svovelinnhold ikke har blitt vesentlig billigere enn ordinær diesel. Dette skyldes først og fremst at internasjonale markedspriser på lavsvovlet diesel er høyere enn ordinær diesel. Denne prisforskjellen var på 16 øre pr. liter i slutten av april. Lavsvovlet diesel er også noe dyrere å produsere. Det er imidlertid grunn til å tro at forskjellen i pris på lavsvovel og høysvovel diesel over tid vil nærme seg svovelavgiften fratrukket de høyere kostnadene ved selve produksjonen av lavsvovlet diesel.

Departementets opplysninger tyder på at diesel med lavt svovelinnhold leveres til stort sett hele landet. Opplysninger fra oljeselskapene tilsier at det er kapasitet til å forsyne hele det norske markedet med diesel med lavt svovelinnhold, og at dette i stor grad gjøres.

Den nye svovelavgiften har så langt virket etter hensikten ved at det i all hovedsak bare leveres lavsvovlet diesel. Dette har imidlertid ført til en viss prisøkning på diesel til forbruker. Av miljøhensyn er det imidlertid ikke ønskelig å fjerne svovelavgiften på diesel. Etter en samlet vurdering av transportkostnadene for næringslivet, transportnæringens rammebetingelser og miljøforbedringer ved lavt svovelinnhold i diesel, vil Regjeringen foreslå å redusere autodieselavgiften med 20 øre pr. liter fra 1. juli 2000. Dette gir et inntektstap på 95 mill. kroner på 2000-budsjettet og om lag 230 mill. kroner på årsbasis.

Hensikten med den nye svovelavgiften er å bidra til bedre luftkvalitet lokalt. Det er mulig å installere utstyr i kjøretøyene som reduserer partikkelutslippene betydelig (partikkelfeller). Partikkelfeller kan redusere utslippene av helseskadelige partikler med opp til 95 pst. Enkelte partikkelfeller krever diesel med maksimalt svovelinnhold på 0,005 pst. Det vil derfor være viktig å sikre at det kun er denne kvaliteten som leveres til markedet. Regjeringen vil vurdere om det kan innføres egnede virkemidler for at transportørene installerer partikkelfeller.

Avgiftene på drivstoff vil i likhet med andre skatter og avgifter bli vurdert i forbindelse med statsbudsjettet for 2001.

Komiteens merknader

Komiteen viser til de respektive merknader i Innst. S. nr. 169 (1999-2000). Komiteen viser videre til merknader og forslag i Innst. S. nr. 220 (1999-2000) avsnitt 3.9.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser

til merknadene i Innst. S. nr. 220 (1999-2000) hvor en ber Regjeringen legge frem en tiltaksplan for harmonisering av de samlede skatte- og avgiftsbelastninger for lastebilnæringen i Norge med Sverige.

Disse medlemmer tar for øvrig Regjeringens redegjørelse til orientering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og representanten Steinar Bastesen mener gjennomgangen av transportvirksomhetens marginale eksterne kostnader gir et skjevt bilde av de faktiske forhold. For det første opererer departementet med kostnadsanslag for CO₂-utslipp som 3 ganger så høyt som kostnadsanslaget som ble brukt i stortingsmeldingen om Norges oppfylging av Kyotoprotokollen. Dette trekker i retning av at kostnadene som angis er for høye.

Videre presenterer departementet gjennomsnittstall for hele landet, dvs. at det ikke tas hensyn til de betydelige forskjeller det er i eksterne kostnader mellom kjøring i storbyer, øvrige tettsteder og spredtbygde strøk. Det er i beste fall tvilsomt om et avgiftssystem basert på slike gjennomsnittsbetraktninger bidrar til effektiv bruk av ressursene. I praksis innebærer en slik gjennomsnittstilnærming at ingen blir stilt overfor sine marginale kostnader, dvs. at alle får feil prissignaler gjennom avgiftssystemet. Dette erkjenner også departementet delvis, når det skrives: "Drivstoffavgiftene er derfor ikke et godt egnet virkemiddel for å korrigere for geografiske forskjeller." Det kan være mye som taler for at en ved utformingen av avgiftene på drivstoff ikke bør ta hensyn til de særskilte eksterne kostnadene ved kjøring i de største byene. Dette vil i større grad sikre at drivstoffavgiftene i hvert fall gir riktigere incentiver for kjøring andre steder.

Disse medlemmer mener også det er svært tvilsomt at vektårsavgiften ikke er tatt hensyn til ved beregningen av avgiftsnivå, selv om den ikke er bruksavhengig. Bakgrunnen for at vektårsavgiften i sin tid ble innført var hensynet til prising av vegslitasjekostnader, noe som tilsier at den bør tas med ved fremstillinger av graden av inndekking av eksterne kostnader.

Disse medlemmer mener blant annet på denne bakgrunn at TØIs rapport om eksterne kostnader ved transportvirksomhet ikke gir et godt nok faglig grunnlag for å hevde at dieselavgiften bør økes.

Disse medlemmer vil også understreke at hensynet til transportnæringens konkurransevne, og næringslivet generelt, må tas hensyn til ved fastsettelse av avgiftsnivå.

Til tross for at omtalen i meldingen trekker i motsatt retning, foreslår Regjeringen å sette ned avgiften på autodiesel med 20 øre pr. liter. Disse medlemmer mener dette er et skritt i riktig retning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener avgiftsnivået og rammebetingelser for norsk transportnæring ikke reflekterer det faktum at mye av den verdiskapningen som skjer i Distrikts-

Norge, har lang vei til aktuelle markeder og dermed er avhengig av god og effektiv samferdselsstruktur og akseptabelt avgiftsnivå som i seg selv ikke bidrar til å drive transportkostnadene opp. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til Dokument nr. 8:30 (1999-2000) og Innst. S. nr. 169 (1999-2000) om endringer i avgift på autodiesel. Forslaget fikk kun støtte fra Fremskrittspartiet.

Disse medlemmer registrerer at Regjeringen foreslår en beskjeden reduksjon i dieselavgiften, men mener at dette ikke er tilstrekkelig for å rette opp i de skjeve konkurranseforholdene vi har skapt i Norge nettopp som følge av høye avgifter. En reduksjon på 20 øre/l vil i beste fall innebære at man er tilbake på 1999-nivå, men tilsvarende avgifter i våre konkurrentland ligger betydelig lavere enn dette. Fremskrittspartiet fremmer forslag om betydelige reduksjoner i drivstoffavgiftene ved de årlige budsjettforhandlinger og vil selvsagt også følge dette opp ved budsjettforhandlingen for 2001. Men disse medlemmer mener likevel det har oppstått en ekstraordinær situasjon hva gjelder avgiftsnivået på autodiesel og vil i den sammenheng vise til at det har vært betydelig uro i transportnæringen og næringslivet siden årsskiftet på grunn av økte transportkostnader og forverrede konkurranseforhold. Disse medlemmer fremmer derfor forslag om redusert avgift på autodiesel og viser i den forbindelse til sine merknader og forslag i Innst. S. nr. 220 (1999-2000).

4.4 Petroleumsskatteutvalget

Sammendrag

I forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 1999 ba Stortinget Regjeringen om å sette i gang et utredningsarbeid med sikte på revisjon av petroleumsskatningen og fremme forslag til endringer overfor Stortinget i løpet av 2000. Regjeringen Bondevik oppnevnte den 22. oktober 1999 et ekspertutvalg som skulle vurdere ulike sider ved og utrede eventuelle endringer i petroleumsskattesystemet. I Innst. O. nr. 12 (1999-2000) understreket finanskomiteen behovet for en slik gjennomgang av petroleumsskattesystemet, og ba Regjeringen legge fram for Stortinget sine vurderinger og forslag til endringer senest 1. november 2000.

Utvalget vil legge fram sin innstilling i løpet av juni. Siden utvalget er et ekspertutvalg som ikke har deltakelse fra petroleumsindustrien, er det viktig med en grundig høringsrunde. For at alle høringsinstansene skal få rimelig tid til å utarbeide uttalelser, bør fristen være minst tre måneder. Departementet vil derfor få uforsvarlig kort tid dersom vurderinger og eventuelle forslag skal legges fram for Stortinget før 1. november 2000. Stortinget vil også få svært kort tid til å behandle en så viktig sak dersom lovendringer skulle vedtas allerede høsten 2000. I lys av hvor komplisert petroleumsskattesystemet er, og hvor viktig det er for statens inntekter, vil det være behov for lengre tid til å utarbeide forslag til eventuelle endringer. Regjeringen vil derfor

komme tilbake til Stortinget med vurderinger av petroleumsskattesystemet og eventuelle forslag til endringer med sikte på at Stortinget om ønskelig kan behandle saken i løpet av vårsesjonen 2001.

Komiteens merknader

Komiteen tar dette til orientering.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at oljeprisen svinger, og at den i løpet av det siste 1 H år har variert fra ca. 10 dollar fatet til over 30 dollar fatet. Dette viser hvor viktig det er at petroleumsskattesystemet ikke blir gjenstand for revisjon med bakgrunn i temporære svingninger i råvareprisen, men med bakgrunn i langsiktig forvaltning og trygge inntekter til staten. Disse medlemmer er derfor av den oppfatning at en revisjon av skattesystemet må bli nøye vurdert slik at man unngår utilsiktede virkninger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er grunn til å tro at vi er inne i et tidsskille som vil endre norsk oljeindustri på en grunnleggende måte. Mens høye priser og funnrater på 1970- og første halvdel av 1980-tallet bidro til betydelig større lønnsomhet i oljeindustrien enn i andre næringer, er det i mindre grad tilfellet nå.

Disse medlemmer mener at når oljeindustrien blir mer som andre næringer, må også rammebetingelsene tilpasses en slik situasjon.

Disse medlemmer vil påpeke at i dag er norsk sokkel i ferd med å bli en vesentlig mindre attraktiv oljeprovins å investere i. Kostnader ved utbygging og drift i Norge ligger høyt sammenlignet med andre land. Noe av dette skyldes utilsiktede virkninger av krav og ordninger som er pålagt denne næringen i større grad i Norge enn i andre land.

Disse medlemmer mener at de langsiktige utfordringene for Norge i første rekke derfor består i å legge forholdene til rette slik at kostnadene blir lavest mulig. I arbeidet med et fremtidsrettet reguleringsregime er det viktig å forstå sammenhengen mellom de ulike elementene.

Disse medlemmer mener derfor Regjeringen bør foreta en helhetsvurdering av skatte- og avgiftssystemet for dagens oljevirkosomhet, herunder en utredning av overgang til et feltbeskatningssystem samt en vurdering av dagens marginalbeskatning.

Komiteens medlemmer fra Høyre er kritiske til den fremdriftsplan Regjeringen har lagt opp til når det gjelder eventuelle endringer i petroleumsskattesystemet. Da Stortinget ba om en gjennomgang av systemet i fjor var det med utgangspunkt i at det hastet å få bedret norsk sokkels konkurransekraft for å sikre videreutvikling av den. Det at Regjeringen velger å skyve en nødvendig modernisering av regelverket ut i tid rimer ikke med det press Arbeiderpartiet i opposisjon la bak kravet om at disse endringene senest burde

være på plass høsten 2000. Disse medlemmer vil peke på at det ikke er noen saklig grunn til å endre fremdriften bare på grunn av et regjeringsskifte.

4.5 Revisjonen av reglene for pendlerstatus

Sammendrag

Det vises til omtale i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.3.5 av høringsnotatet regjeringen Bondevik sendte ut 4. november 1999. Høringsfristen var satt til 1. mars 2000.

Departementet ser at gjeldende regler kan føre til urimelig bortfall av pendlerfradrag i en del tilfeller der enslige pendlere blir ansett for å ha selvstendig bolig på arbeidstedet. Regjeringen vil derfor arbeide videre for å finne fram til et regelverk som sikrer at enslige pendlere blir ansett bosatt der de har sin nærmeste tilknytning. Regjeringen tar sikte på at de nye reglene skal få virkning fra kommende årsskifte.

Også andre sider av høringsnotatet må vurderes nærmere på grunnlag av høringsuttalelsene. Departementet går nå gjennom disse og tar sikte på forskriftsendringer i år. Endringene vil da gjelde fra og med inntektsåret 2001.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, tar dette til etterretning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet tar dette til orientering, men vil likevel påpeke at de kunstige skiller Regjeringen forsøker å trekke opp hva gjelder boligens størrelse, krav om kjøkkenfunksjon og skille mellom såkalt selvstendig og uselvstendig bolig, vil kunne skape unødvendige vanskeligheter for mange pendlere. Etter disse medlemmers vurdering har pendlere ulike behov og ulike krav til komfort og boligkvalitet og disse medlemmer mener derfor at dette ikke bør være retningssivende for hvorvidt man skal få pendlerstatus eller ikke.

4.6 Bortfall av skatteplikt ved opphold i utlandet

Sammendrag

Skatteloven § 2-1 fjerde ledd fastsetter kriteriene for bortfall av skatteplikt i tilfeller hvor skattyter har midlertidig opphold i utlandet. Finansdepartementet arbeider for tiden med et høringsutkast om en endring av § 2-1 fjerde ledd tredje punktum ("ettårsregelen"). Etter denne bestemmelsen opphører den alminnelige skatteplikten til Norge dersom skattyter oppholder seg sammenhengende i utlandet i minst ett år og kan dokumentere at han i denne perioden er skattepliktig som innenlandsboende i oppholdsstaten. Er begge disse vilkårene oppfylt, suspenderes den alminnelige skatteplikt til Norge fra og med utreiseditiden. Skatteplikten gjeninntreffer ikke før skattyteren eventuelt vender tilbake til Norge. Departementet vil i høringsnotatet ikke foreslå endringer i § 2-1 fjerde ledd annet punktum, som fastsetter at skatteplikten opphører fra og med det

femte året skattyter oppholder seg i utlandet (uansett om skattyter er skattepliktig som innenlandsboende i oppholdsstaten eller ikke).

Det er behov for å revidere ettårsregelen fordi den foranlediger en rekke tolkningsproblemer i praksis og fordi det er ønskelig å oppnå større nordisk rettsenhet. Departementet tar sikte på å sende et forslag ut på høring i løpet av 2000. Saken vil deretter bli lagt fram for Stortinget.

Komiteens merknader

Komiteen tar dette til etterretning.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og representanten Steinar Bastesen, viser videre til Sentrum og Høyres merknad under 5.3.2 i Budsjett-innst. S. nr. 2. (1998-1999). Disse medlemmer vil understreke humanitære organisasjoners og misjonsselskapers viktige sosiale arbeid i utlandet, og at det haster med en avklaring av dette spørsmålet.

4.7 Engangsavgift ved tildeling av nye mobiltelefonfrekvenser

Sammendrag

Det vises til St.meld. nr. 24 (1999-2000) Om tilgang til mobilnett og om innføring av tredjegenasjons system for mobilkommunikasjon (UMTS). I forbindelse med Stortingets behandling av meldingen sluttet flertallet seg til forslaget fra Regjeringen om å benytte anbudskonkurranse, og ikke auksjon, som tildelingsmekanisme ved tildeling av konsesjoner for tredje generasjons mobilsystem, jf. Innst. S. nr. 146 (1999-2000). Flertallet sluttet seg også til ordningen med avgift på frekvenser, tilsvarende ordningen for DCS 1800.

Med bakgrunn i erfaringene fra andre land som har benyttet auksjon som tildelingsmekanisme og som på denne måten har oppnådd store inntekter til staten, foreslår Regjeringen at det i tillegg innføres en engangsavgift som ilegges de som blir tildelt konsesjon for etablering og drift av tredje generasjons mobilsystem i Norge. Denne tildelingsavgiften blir foreslått satt til 100 mill. kroner pr. konsesjon. Staten vil på denne måten samlet kunne få inn 400 mill. kroner ved konsesjonstildelingen i høst. Når det gjelder forslag til vedtak vises det til St.prp. nr. 61 (1999-2000).

Komiteens merknader

Komiteen viser til de respektive fraksjoners merknader i Innst. S. nr. 220 (1999-2000) avsnitt 3.17.

5. PENGE- OG VALUTAPOLITIKKEN

Sammendrag

Det er lang tradisjon for å innrette norsk penge- og valutapolitikk mot fast eller stabil valutakurs. Fra 1945 skjedde dette med utgangspunkt i Bretton Woods-avta-

len og fra 1972 ved deltakelse i den såkalte "valutaslangen" i Europa. Fra 1978 til 1990 ble kronen holdt stabil mot en kurv av valutaer som reflekterte sammensetningen av norsk utenrikshandel. I 1990 ble kronen knyttet til ecu med en gitt sentralkurs. Systemet med en definert sentralkurs og snevre svingningsmarginer rundt denne viste seg etter hvert å være sårbart for spekulative angrep, og forholdene i valutamarkedet gjorde det nødvendig å forlate dette systemet den 10. desember 1992. Både sentralkursen og svingningsmarginene falt da bort, og kronen ble formelt flytende. Gjennom 1993 og begynnelsen av 1994 ble det i gjennomføringen av penge- og valutapolitikken lagt vekt på at valutakursen skulle være stabil målt mot europeiske valutaer.

Den 6. mai 1994 ble det ved kongelig resolusjon fastsatt ny forskrift for kronens kursordning. I forskriftens § 2 heter det:

"Norges Banks løpende utøvelse av pengepolitikken skal rettes inn mot stabilitet i kronens verdi målt mot europeiske valutaer, med utgangspunkt i kursleiet siden kronen begynte å flyte den 10. desember 1992. Ved vesentlige endringer i kursen skal virkemidlene innrettes med sikte på at valutakursen etter hvert bringes tilbake til utgangsleiet. Det gjelder ikke svingningsmarginer med tilhørende plikt for Norges Bank til å intervensere i valutamarkedet."

Valutaforskriften pålegger Norges Bank å innrette de pengepolitiske virkemidlene mot stabilitet i kronens verdi målt mot europeiske valutaer. Forskriften gir samtidig fleksibilitet i utøvelsen av pengepolitikken, ved at det ikke er fastsatt noen sentralkurs for kronen og svingningsmarginer med tilhørende plikt for Norges Bank til å kjøpe eller selge kroner i valutamarkedet.

Retningslinjene for pengepolitikken har hele tiden tatt høyde for at valutakursen i perioder kan avvike fra utgangsleiet. Ved vesentlige endringer i valutakursen pålegger retningslinjene Norges Bank å innrette virkemidlene i pengepolitikken med sikte på at valutakursen etter hvert bringes tilbake til utgangsleiet.

En stabil valutakurs som retningslinje for penge- og valutapolitikken er viktig for å skjerme utviklingen i fastlandsøkonomien mot de sterke svingningene i petroleumsinntektene. En pengepolitikk rettet mot stabil valutakurs kan bidra til stabile rammevilkår for det konkurranseutsatte næringslivet, og motvirke at utviklingen i kronekursen blir sterkt preget av utviklingen i oljeprisen og endrede forventninger om petroleumproduksjonen. Petroleumsfondets langsiktige kapital-eksport motvirker et press mot en styrking av kronen.

Som månedsgjennomsnitt har kronekursen variert mellom 7,73 og 8,90 kroner pr. ecu/euro siden valutaforskriften trådte i kraft i 1994. Målt mot kursindeksen tilsvarer dette en variasjon mellom 96,7 og 111,3. Disse utslagene i kronekursen har i stor grad funnet sted i perioder med store svingninger i oljeprisen og uro i internasjonale valutamarkeder. I størstedelen av denne perioden har kronen likevel ligget innenfor eller nær utgangsleiet, slik dette er definert i valutaforskriften. Utslagene i kronekursen har ikke vært større

enn i mange andre små land med flytende valutakurs. Utslagene har heller ikke vært større enn det en hadde grunn til å forvente da forskriften ble fastsatt i 1994.

Verdien til den norske kronen har styrket seg mot euro siden euroen ble introdusert i begynnelsen av 1999, jf. figur 3.8 i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.4. Dette må ses i sammenheng med at kursen på euro har svekket seg markert mot andre valutaer over perioden. Kronekursen har gjennom det siste året svekket seg målt mot valutaene til våre handelspartnere sett under ett.

I Revidert nasjonalbudsjett 1994, da valutaforskriften ble fastsatt, ble det lagt vekt på det gjensidige forholdet mellom målet om stabil valutakurs og lav inflasjon. Det het blant annet:

"Spesielt for et lite land med en åpen økonomi er det over tid vanskelig å holde lav inflasjon, på linje med eller lavere enn i våre konkurrentland, uten stor grad av stabilitet i valutakursen. Stabil valutakurs kan bidra til forventninger om fortsatt lav inflasjon, som igjen har betydning for både pris- og lønnsfastsettingen. Moderat pris- og kostnadsvekst vil samtidig være en forutsetning for en stabil valutakursutvikling over tid.

[.]
Pengepolitikken skal sammen med de andre virkemidlene bidra til en stabil økonomisk utvikling. Å videreføre en lav pris- og kostnadsvekst, på linje med eller lavere enn våre konkurrentland, er en forutsetning for å oppnå dette."

Denne vurderingen gjelder fortsatt.

Erfaringene både fra perioden før fastkursregimet ble forlatt i 1992 og senere tilsier at det er begrensninger i mulighetene til å styre kronekursen på kort sikt. Det er likevel viktig at pengepolitikken bidrar til stabile forventninger om valutakursutviklingen. Dette stiller krav til at den økonomiske politikken samlet sett er forenlig med lav pris- og kostnadsvekst.

I brev av 21. oktober 1999 til Finansdepartementet skriver Norges Bank:

"Norges Bank innretter pengepolitikken mot å oppfylle de grunnleggende forutsetningene for kursstabilitet. Norges Bank er ikke utstyrt med virkemidler til å finstyre valutakursen. Vi må derfor regne med at kronekursen vil variere på kort sikt. Forsøk på finstyring av kursen kan undergrave troverdigheten i pengepolitikken og dermed kursstabiliteten over tid. Dersom kronekursen endrer seg, er det nødvendig å vurdere renten i lys av kursutviklingen over noe tid, slik at de grunnleggende forutsetningene for kursstabilitet blir oppfylt. Generelt må bakgrunnen for kursutviklingen vurderes nøye før Norges Bank eventuelt treffer pengepolitiske tiltak."

Retningslinjen om begrenset virkemiddelbruk må ses i lys av erfaringene med fastkursregimene i Norge og andre land tidlig på 1990-tallet. Oppfatninger om at virkemiddelbruken ikke er opprettholdbar, vil svekke troverdigheten til politikken. Renten påvirker valutakursen både direkte som følge av rentedifferansen mot utlandet og indirekte via rentens virkning på økonomien. En positiv rentedifferanse mellom norske og

europaiske renter trenger således ikke i seg selv bety at virkemiddelbruken er sterk. Styrken i virkemiddelbruken må også vurderes på bakgrunn av rentens virkning på økonomien i den aktuelle situasjonen. En balansert økonomisk utvikling med lav pris- og kostnadsvekst er en forutsetning for å oppnå stabilitet i valutakursen over tid. De pengepolitiske virkemidlene må derfor innrettes slik at de, sammen med de øvrige virkemidlene i den økonomiske politikken, bidrar til å oppfylle denne forutsetningen. Norges Bank må med utgangspunkt i dette løpende vurdere hvor sterk virkemiddelbruk banken finner hensiktsmessig i lys av forholdene i valutamarkedet og situasjonen i norsk økonomi.

Den operative arbeidsdelingen mellom penge-, finans- og inntektspolitikken ble etablert som et resultat av anbefalingene fra Sysselsettingsutvalget fra 1992. Også Sysselsettingsutvalget understreket at de ulike politikkelementene måtte betraktes som en helhet. En stabil valutakurs vil innebære en direkte sammenheng mellom utfallet av lønnsoppgjørene og utviklingen i den kostnadsmessige konkurranseevnen. På denne måten synliggjøres det ansvaret partene i arbeidsmarkedet har for utviklingen i den kostnadsmessige konkurranseevnen. Samtidig er stabilitet i kronekursen på sin side også avhengig av en finanspolitikk som bidrar til en stabil realøkonomisk utvikling.

Retningslinjene reflekterer Norges interesse av monetær stabilitet i Europa. Vårt nåværende valutakursregime gir ikke grunnlag for å søke gjensidig intervensjonssamarbeid med andre land. Regjeringen legger stor vekt på å videreføre og videreutvikle de kontaktene som allerede er etablert med EU på det økonomiske og monetære området.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, tar dette til etterretning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det nå er åpenbart at det er gjennomført en de facto endring av norsk pengepolitikk gjennom Norges Banks utøvelse av sine funksjoner. Renten fastsettes først og fremst basert på inflasjonsforventninger og ikke i forhold til utviklingen i kronekursen. Etter disse medlemmers oppfatning bør dette formelt defineres gjennom en endring av valutakursforskriften.

Disse medlemmer finner derfor grunn til å minne om innholdet i Dokument nr. 8:59 (1997-1998) om en ny pengepolitikk basert på inflasjonsmål og større uavhengighet for Norges Bank.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti legger vekt på at det nå føres en mer langsiktig og fleksibel pengepolitikk enn høsten 1998, der kortsiktige svingninger i valutakursen ble bestemmende for Norges Banks styringsrenter. For et land med en liten åpen økonomi er det ofte nødvendig at penge- og finanspolitikken virker i samme retning dersom målene for den økonomiske politikken skal nås.

Dette medlem går fortsatt imot at Norges Bank skal innrette virkemidlene etter et rent inflasjonsmål. Motsetningen mellom inflasjonsmål og mål om stabil kurs er likevel overdrevet. På lengre sikt vil høy inflasjon slå ut i svakere valutakurs, mens svak valutakurs på lengre sikt vil gi høyere inflasjon. På kort sikt står myndighetene likevel overfor vanskelige avveininger. Norge kan nå gå inn i en periode der særlig oljeprisene bidrar til en for sterk valuta, mens presset i innenlandsøkonomien samtidig bidrar til høyere inflasjon. Slik Norges Bank nå vurderer pengepolitikken vil det første momentet tale for lavere rente, mens det andre taler for høyere. Dersom renta settes opp i en slik situasjon vil konkurranseutsatt sektor bli utsatt for tre påkjenninger samtidig: Sterk kronekurs, høy inflasjon og høy rente. Dette medlem legger vekt på vår langsiktige interesse av å beholde eksportnæringer utenom petroleumssektoren og vil advare mot å heve renta i en slik situasjon.

6. STATENS PETROLEUMSFOND

6.1 Generelt

Sammendrag

Ved utgangen av 1999 var den bokførte verdien av Statens petroleumsfond 220 892 mill. kroner, jf. St.meld. nr. 3 (1999-2000) Statsrekneskapen medrekna folketrygda for 1999. Dette svarer til egenkapitalen i fondet. Det var i fondets balanse ved utgangen av 1999 en mellomregning på 1 386 mill. kroner mellom fondet og statskassen som skyldtes at fondet i 1999 ble tilført mer midler enn nettoavsetningen til Petroleumsfondet etter statsregnskapet skulle tilsi. Den bokførte verdien av fondets portefølje av utenlandske verdipapirer var derfor 1 386 mill. kroner høyere enn fondets egenkapital ved årsskiftet.

For nærmere omtale av forvaltningen av Statens petroleumsfond vises til St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnittene 3.5.1.1 og 3.5.1.2.

Komiteens merknader

Komiteen tar dette til orientering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre har merket seg at Norges Bank "i noen grad" har startet egen aktiv aksjeforvaltning. Disse medlemmer mener at det ikke er hensiktsmessig at Norges Bank bruker ressurser på egen, aktiv forvaltning av aksjer, og at forvaltningen fortsatt bør baseres på å sette oppdragene ut på anbud.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i Nasjonalbudsjettet for 2001 vurdere spørsmålet om Norges Banks forvaltning av Statens Petroleumsfond bør skje ved egen aktiv aksjeforvaltning, eller om forvaltningen fortsatt bør baseres på å sette oppdraget ut på anbud."

6.2 Miljøfondet

Sammendrag

Stortinget har gått inn for å opprette et miljøfond som en del av Statens petroleumsfond. Fondet skal ha en startkapital på 1 mrd. kroner, og framtidig avkastning og tap på denne kapitalen skal tilfalle eller belaste denne delen av fondet. Miljøfondet skal bare investeres i egenkapitalinstrumenter (aksjer). Det er forutsatt at størrelsen på Miljøfondet skal vurderes på nytt etter tre år med tanke på en eventuell utvidelse av den innskutte kapitalen. Før dette skal de økonomiske og miljømessige resultatene evalueres. Miljøfondet vil bli forvaltet på samme måte som Petroleumsfondet for øvrig. Miljøfondets investeringsmuligheter vil imidlertid være mer begrenset ettersom det bare skal kunne investeres i selskaper som oppfyller gitte miljøkriterier.

Det ble i Nasjonalbudsjettet 2000 lagt opp til å basere kriteriene for miljøvurdering av aktuelle investeringsobjekter på miljørapportering og miljøsertifisering. Det ble også vurdert å benytte kriterier basert på miljøeffektivitet, dvs. material- eller energiintensitet i forhold til omsetning eller verdiskapning. Det ble imidlertid pekt på at datagrunnlaget foreløpig er for svakt til at miljøeffektivitet kan benyttes nå. Det ble pekt på at det var grunn til å tro at datagrunnlaget gradvis ville kunne forbedres, slik at miljøeffektivitet eventuelt kan benyttes som kriterium senere. Stortinget hadde ikke merknader til dette.

Det ble i fjor høst avholdt en anbudskonkurranse som grunnlag for å velge et konsultentselskap som skal bistå i utformingen av miljøkriterier og å samle inn data til Miljøfondet. Det kom inn 10 anbud. Etter en samlet vurdering ble det britiske selskapet EIRIS (Ethical Investment Research Service) valgt som konsulent. Finansdepartementet vil, i tråd med EØS-reglementet, avholde en ny anbudskonkurranse om tre år.

EIRIS vurderer miljørapporter etter 10 kriterier og rangerer dem etter et karaktersystem med fire nivåer. Selskapene skal gjøre rede for grunnleggende miljøpolitikk, hvordan selskapet påvirker miljøet, kvantitative data som for eksempel energibruk, materialbruk, vannbruk, utslipp osv., og i hvilken grad selskapet oppfyller sine miljømålsettinger. I tillegg blir rapportene vurdert etter kriterier om miljøstyringssystemet, overtredelser (miljøbøter, ulykker osv.), økonomiske konsekvenser av miljøpolitikken som f.eks. opprydningskostnader, verifisering av miljørapportene, forholdet til interessegrupper og dekning av bærekraftig utvikling. EIRIS må utøve et visst skjønn for å bestemme om et selskap skal kunne sies å ha oppfylt informasjonsplikten på det enkelte området. Likevel er kravene til miljørapportene tilstrekkelig konkrete og målbare til at hensynet til objektivitet og etterprøvnbarhet synes ivaretatt i tilstrekkelig grad. Oppfyllelsen av disse kriteriene danner grunnlaget for hvilken karakter selskapene får i EIRIS' karaktersystem. Selskapene tildeles karakterene "utmerket", "god", "moderat" eller "svak".

EIRIS har tilsvarende karaktersystem for miljøsertifisering. I tillegg til de offisielle sertifiseringssystemene

ISO 14001, utviklet av The International Standards Organisation og EMAS (European Eco-Management & Audit Scheme), vurderer EIRIS selskapers egendefinerte miljøstyringssystemer. ISO 14001 og EMAS i regi av EU er sertifikater som dokumenterer tilfredsstillende miljøstyringssystemer. Selv om det finnes retningslinjer for hva et egendefinert system skal inneholde, vil dette i noen grad være opp til EIRIS' skjønn.

Vurderingen knyttet til miljørapportering og miljøsertifisering av det enkelte selskaps miljøpolitikk vil altså i noen grad bli tillagt EIRIS. Det vil imidlertid være opp til norske myndigheter å bestemme hvilken karakter som skal kreves for at et selskap skal inkluderes i Miljøfondet. Finansdepartementet vil komme tilbake i Nasjonalbudsjettet 2001 med en vurdering av hvilke krav som bør stilles til miljørapporter og -sertifikater.

I Nasjonalbudsjettet 2000 ble utgangen av 2. kvartal i år antydnet som et mulig oppstartstidspunkt for Miljøfondet. Arbeidet med å fastsette miljøkriterier og å samle inn miljødata om enkelt-selskaper har imidlertid vist seg mer tidkrevende enn forventet. Den tidsplanen som ble skissert i Nasjonalbudsjettet vil derfor gi for liten tid til kvalitetskontroll av de innsamlede data. Regjeringen legger derfor opp til å tilføre fondet kapital ved utgangen av inneværende år.

Begrensningen i antall selskaper Miljøfondet kan investeres i, vil innebære økt risiko for fondet. Dette skyldes at man begrenser mulighetene til å redusere risiko ved å spre aksjeinvesteringene. Fondets risiko må derfor være et viktig hensyn i vurderingen av miljøkriteriene for fondet.

Investeringsmulighetene for Miljøfondet bør ligge mest mulig fast i treårsperioden fram til fondet skal evalueres. Dette innebærer at verken miljøkriteriene eller landene som skal inngå i fondet, bør endres i denne perioden. I motsatt fall vil evalueringen av fondet kunne bli vanskelig og forvaltningskostnadene øke. Miljøfondet bør heller ikke utvides ut over 1 mrd. kroner før fondet er evaluert etter den første treårsperioden.

I Nasjonalbudsjettet 2000 het det at bare selskaper i bransjer der miljøproblemen er størst, skal underlegges miljøkriterier. Denne vurderingen står ved lag. Dette har sammenheng med at det er viktigst å bidra til økt fokus på miljø i de næringer der miljøproblemen er størst. I tillegg kommer at miljørapportering og miljøsertifisering ikke er særlig utbredt i enkelte næringer (som for eksempel tjenesteytende næringer). Disse næringene ville følgelig ha fått en lav andel i Miljøfondet siden det ville ha vært få bedrifter som hadde passert kriteriene. Det legges derfor opp til at miljøkriteriene bare skal anvendes i de næringene hvor miljøproblemen antas å være størst, mens selskapene i de andre næringene inkluderes i Miljøfondet. Ifølge EIRIS vil dette innebære at om lag 30 pst. av selskapene i Petroleumsfondets referanseportefølje (FTSE-indeksen) blir underlagt miljøsertifisering.

I Nasjonalbudsjettet 2000 het det videre at flest mulig land bør inkluderes i Miljøfondet, og at Europa og Nord-Amerika anses som en minimumsløsning. EIRIS vil med sikkerhet kunne skaffe tilstrekkelige data for miljørapportering og miljøsertifisering i Europa og Nord-Amerika innen utgangen av 2000. Datagrunnlaget er foreløpig tynt i Asia og Oseania, og det er fortsatt usikkerhet knyttet til hvordan datatilgangen i Asia og Oseania vil være ved utgangen av året. Dette vil bli nærmere avklart før Nasjonalbudsjettet 2001.

Et flertall på Stortinget, som besto av Arbeiderpartiet og Høyre, hadde følgende merknad i innstillingen til Revidert nasjonalbudsjett 1999:

"Disse medlemmer mener at det ved utvelgelsen av bedriftene også skal legges til grunn en årvåkenhet med hensyn til at grunnleggende arbeidstakerrettigheter er oppfylt i de aktuelle bedriftene."

Hensynet til arbeidstakerrettigheter kan bare ivaretas ved å utelukke selskaper som ikke tilfredsstillter gitte krav systematisert i en database. Datatilgangen er dårligere for arbeidstakerrettigheter enn for miljøspørsmål. EIRIS er i ferd med å innhente data om arbeidstakerrettigheter for de europeiske selskapene som inngår i Petroleumsfondets referanseportefølje. Kriteriene relaterer seg til SA 8000-standard, som er utarbeidet av Council on Economic Priorities, og bygger på ILO-konvensjonene. Databasen vil imidlertid være ny og kvalitetskontrollen således begrenset. Databasen vil heller ikke omfatte Nord-Amerika og Asia. Bruk av slike kriterier ville begrense investeringsmulighetene for fondet betydelig, og således øke fondets risiko. Dette har bl.a. sammenheng med at de selskapene som evt. ville bli utelukket etter kriterier om arbeidstakerrettigheter kan være helt andre enn de som utelukes etter miljøkriterier. Regjeringen går på denne bakgrunn ikke inn for å benytte kriterier for arbeidstakerrettigheter i prøveperioden. Det vil imidlertid være naturlig å komme tilbake til dette spørsmålet etter at prøveperioden er over.

Norges Bank har i brev av 29. mars 2000 til Finansdepartementet kommet med vurderinger vedrørende retningslinjer for forvaltningen av Miljøfondet. Retningslinjene for Miljøfondet må bl.a. definere et investeringsunivers, en referanseportefølje samt grenser for avvik fra referanseporteføljen. I tillegg må det lages regler for hvordan investeringsuniverset skal oppdateres over tid. Norges Banks brev følger som trykt vedlegg til meldingen.

Også Norges Bank legger vekt på at en i prøveperioden, av hensyn til å få en mest mulig ryddig evaluering av fondet, ikke endrer valget av miljøkriterier og hvilke land som skal inngå i fondet.

Referanseporteføljen har viktige funksjoner i forvaltningen av Miljøfondet. I tillegg til å reflektere investeringsstrategien, skal referanseporteføljen også brukes til å vurdere hvordan forvaltningen gjennomføres. Det er derfor viktig at denne porteføljen fastsettes ut fra

klare og objektive kriterier. En må bl.a. definere hvilke regionvekter som skal brukes, hvordan landfordelingen skal være innenfor hver region, hvordan fordelingen på bedrifter skal være innenfor hvert land og hvor ofte referanseporteføljen skal oppdateres. Norges Bank drøfter disse spørsmålene i brevet.

Norges Bank drøfter også hvilken grense for relativ volatilitet, definert som standardavviket til differansen mellom avkastningen på Miljøfondet og avkastningen på referanseporteføljen, som bør settes. Desto lavere en setter grensen for relativ volatilitet, desto mindre kan de faktiske plasseringene avvike fra referanseporteføljen. Norges Bank tilrår at det settes en grense for relativ volatilitet på 1 pst. for Miljøfondet.

Finansdepartementet vil legge vekt på Norges Banks tilråding i fastsettelsen av referanseportefølje og risikomål for Miljøfondet. Før referanseporteføljen fastsettes, vil det imidlertid være behov for en nærmere avklaring mht. bl.a. hvilke regioner som skal inngå i fondet, og hvilke karakterer som skal benyttes i utvelgelsen av bedrifter. En vil komme tilbake i Nasjonalbudsjettet 2001 med en nærmere orientering om referanseportefølje og risikomål. Departementet vil ha løpende kontakt med Norges Bank framover om dette.

Komiteens merknader

Komiteen tar dette til orientering.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til sin merknad i Budsjett-innst. S. II (1998-1999) der dette medlem la frem et omfattende forslag til hvordan fondet kan underlegges miljøkriterier med tre elementer, hvorav sertifisering etter ISO 14 001 var ett av elementene. Dette medlem er tilfreds med at Finansdepartementet nå vurderer dette miljøsertifiseringssystemet, men er kritisk til at det tar så lang tid. Ambisjonsnivået til flertallet er meget lavt, kun 1 mrd. kroner eller under 0,3 pst. av fondets verdi skal underlegges helt elementære miljøkriterier, men likevel bruker en måneder og år på å komme i gang. Dette medlem mener det er viktigere å komme i gang, og heller justere systemet underveis, enn å vente helt til alle motforestillinger har blitt løst med å iverksette miljøfondet.

Dette medlem foreslår følgende:

"Miljøfondet skal begynne å fungere fra 1. januar 2001."

Dette medlem ønsker primært å underlegge hele Petroleumsfondet miljøkrav, slik kunne Petroleumsfondets store verdier vært en brekkstang for å fremme miljøkrav internasjonalt. Det bør i alle fall være mulig å heve miljøfondet til 10 mrd. kroner, slik at Miljøfondet får økt tyngde både internt i Norges Bank og eksternt ute i markedene.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

"Miljøfondets startkapital utvides til 10 mrd. kroner."

Dette medlem mener det er praktisk mulig å underlegge hele Statens Petroleumsfond noen enkle kjøreregler allerede nå. Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

"Statens Petroleumsfond skal ikke investere i bedrifter som er involvert i tobakksselskaper og våpenindustri."

6.3 Grensen for maksimal eierandel i enkeltelskaper

Sammendrag

Finansdepartementet har i forskriften for Statens petroleumsfond fastsatt en øvre grense for fondets eierandel i enkeltelskaper til 1 pst. av selskapskapitalen.

I Nasjonalbudsjettet 1998, da forskriften for bl.a. eierandelsbegrensningen ble fastsatt, heter det:

"Departementet ønsker å understreke at fondets eierandel i de enkelte selskapene skal være små. Etter departementets vurdering er det i denne omgang tilstrekkelig med en grense for eierandel i enkeltelskaper på 1 pst. Når fondet blir større vil det kunne bli aktuelt å heve denne grensen."

Norges Bank har i brev av 25. april 2000 til Finansdepartementet anmodet om at grensen blir hevet til 3 pst. Norges Banks brev følger som trykt vedlegg til denne meldingen.

Det er viktig å fastholde at Petroleumsfondet skal være en finansiell investor, og ikke et redskap for strategisk eierskap. Det er flere grunner til at dette er viktig. For det første vil det sikre en god spredning av fondets investeringer, noe som vil ivareta hensynet til sikkerhet for statens midler og ønsket om en høyest mulig avkastning for gitt risiko. For det andre vil investeringene være likvide og dermed lette å realisere dersom det blir behov for å trekke på fondet. For det tredje vil det bli enklere å evaluere forvaltningen av Petroleumsfondet ved at avkastningen på fondet kan sammenliknes med avkastningen på anerkjente referanseporteføljer og med avkastningen som andre finansielle investorer oppnår. I tillegg vil det kunne være en politisk risiko knyttet til strategisk eierskap for staten. Det forhold at Petroleumsfondet er en finansiell investor, har ført til at fondet for tiden er investert i mer enn 2000 selskaper i 21 forskjellige land.

Etter at den gjeldende eierandelsbegrensningen på 1 pst. ble vedtatt, har fondets størrelse økt betydelig, og det forventes å øke ytterligere i årene som kommer. I tillegg har Norges Bank utpekt flere eksterne forvaltere for fondets aksjeportefølje. Dagens eierandelsbegrensning innebærer at Norges Bank for hver av disse forvalterne må sette svært lave grenser for eierandel i enkeltelskaper, slik at summen ikke vil overstige den grensen som gjelder for fondet samlet. Eierandelsbegrensningen legger, ifølge Norges Bank, bindinger på forvalternes handlefrihet. Dette gjelder først og fremst investeringene i de minste selskapene, og en heving av eierandelsbegrensningen vil derfor kunne føre til større

eierandeler i disse. Siden de små selskapene uansett utgjør en liten andel av fondets aksjeportefølje, vil det ifølge Norges Bank bare bli en helt marginal økning i fondets risiko dersom eierandelsgrensen blir hevet.

Norges Bank skriver også at når Petroleumsfondets eksterne forvaltere gjør transaksjoner i aksjemarkedet, er det viktig at fondet blir likebehandlet med andre kunder som disse forvalterne har. Men siden eierandelsbegrensningen til fondet i mange tilfeller er mer bindende enn den begrensningen andre kunder opererer med, kan det i praksis bli vanskelig å få til en likebehandling. Norges Bank skriver at det på denne bakgrunn er naturlig å vurdere eierandelsbegrensningen i Petroleumsfondet på ny.

Det er ikke åpenbart hvor grensen for strategisk eierskap går. Norges Bank viser i brevet til at en mulig innfallsvinkel kan være å se på hvilke krav som stilles i de enkelte land til hvor stor eierandelen kan være før den antas å være av interesse for andre investorer (såkalt flaggingsregel). Denne grensen er i de fleste land på mellom 5 og 10 pst. En maksimumsgrense for Petroleumsfondet som settes lavere enn grensen som normalt krever flagging av eierandelene, er etter Norges Banks oppfatning forenlig med at fondet bare skal være en finansiell investor.

Norges Bank tilrår at grensen for eierandel skal gjelde både for den samlede aksjekapitalen (som i dag) og for de aksjene som gir stemmerett. Departementet viser i denne sammenhengen til at § 10 i forskriften for Petroleumsfondet slår fast at Norges Bank ikke skal utøve eierrettigheter knyttet til aksjer, med mindre det er nødvendig for å sikre fondets finansielle interesser. Dette ligger fast.

Etter hvert som Petroleumsfondet vokser, vil det være et tidsspørsmål når det vil bli nødvendig å heve grensen for maksimal eierandel fra dagens nivå på 1 pst. Finansdepartementet deler Norges Banks vurderinger, og går inn for at eierandelsbegrensningen i enkeltelskaper for Petroleumsfondet heves fra 1 til 3 pst. nå. Selv om det er lite trolig at en grense på 3 pst. vil bli en effektiv begrensning den nærmeste tiden, er det hensiktsmessig at grensen heves så mye at den vil være robust en tid framover etter hvert som Petroleumsfondet vil vokse. En grense på 3 pst. er mindre enn det som vil kunne innebære strategisk eierskap, og ikke høyere enn at hensynet til risikospredning m.v. fortsatt vil bli ivaretatt. Finansdepartementet har 12. mai 2000, dvs. samme dag som denne meldingen legges fram, på denne bakgrunn endret forskriften for forvaltningen av Statens petroleumsfond i samsvar med Norges Banks tilråding.

Komiteens merknader

Komiteen tar dette til etterretning.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti støtter utvidelsen av øvre eierandel i enkeltelskaper. Dette er også i tråd med dette medlems syn om at Petroleumsfondet over tid bør ha

mulighet for å kunne opptre som en strategisk eier for å fremme miljø og menneskerettigheter. Dette medlem vil også komme tilbake med forslag om å utvide antall land Petroleumsfondet kan investere i.

7. FOLKETRYGDFONDET

7.1 Generelt

Sammendrag

Folketrygdfondets kapital utgjorde ved utgangen av 1999 120,6 mrd. kroner målt til markedsverdi. Av dette utgjorde egenkapitalinstrumenter 19,3 mrd. kroner. Rundt 60 pst. av fondet er plassert som lån til staten.

Folketrygdfondet oppnådde et realisert resultat i 1999 på 7 715 mill. kroner, hvilket tilsvarte en avkastningsrate på 6,6 pst. Endringer i fondets urealiserte kursgevinster beløp seg til 2 199 mill. kroner. Verdikorrigert resultat, dvs. realisert resultat tillagt endringer i urealiserte kursgevinster, var således 9 313 mill. kroner, som tilsvarte en avkastningsrate på 8,4 pst. En nærmere omtale av resultatene for Folketrygdfondet i 1999 vil bli gitt i Kredittmeldingen for 1999 som legges fram til høsten.

Folketrygdfondet kan i henhold til retningslinjene gitt av Stortinget plassere sine midler i aksjer m.v., obligasjoner og sertifikater, kontolån til statskassen og som bankinnskudd. I medhold av § 9 i retningslinjene kan Kongen gi nærmere regler om fondsforvaltningen. Denne adgangen er ved kgl. res. av 17. januar 1992 delegert til Finansdepartementet. For 2000 har Finansdepartementet fastsatt en øvre ramme på 1,5 mrd. kroner for Folketrygdfondets samlede beholdningsøkning av private og kommunale obligasjoner og sertifikater (uten statsgaranti), bankinnskudd og aksjer m.v. Dette er den samme rammen som fondet hadde i 1999. Øvrig plasseringsøkning skal skje i stats- og statsgaranterte papirer eller som kontolån til statskassen.

Komiteens merknader

Komiteen tar dette til orientering.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Venstre viser til at Folketrygdfondet i juli 1998 anmodet om at fondet gis adgang til å investere i børsnoterte aksjer i de øvrige nordiske land. Bakgrunnen var blant annet at dette ville øke avkastningsmulighetene og redusere markedsrisikoen.

Disse medlemmer viser til at en adgang for Folketrygdfondet til også å investere i børsnoterte aksjer i de øvrige nordiske land vil øke fondets avkastningsmuligheter og gi redusert markedsrisiko. Disse medlemmer er ikke enige i vurderingen om at behovet for en samlet styring av statens utenlandsplasseringer tilsier at Folketrygdfondet ikke bør gis en slik adgang. Dels mener disse medlemmer at hensynet til mindre statlig eierskap i norsk næringsliv veier opp de eventuelle ulemper det kan føre med seg å spre forvalt-

ningen av statens utenlandsformue på flere hender. Videre vil det være fullt mulig å begrense Petroleumsfondets adgang til investering i de øvrige nordiske land, dersom det anses som nødvendig å unngå at Petroleumsfondet og Folketrygdfondet "trækker i samme bed".

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring i Folketrygdfondets reglement, slik at Folketrygdfondet kan investere i børsnoterte aksjer i de øvrige nordiske land."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at det er vesentlig å fokusere på avkastningsmulighetene og risikoen for fondene i staten samlet, og ikke bare på Folketrygdfondets plasseringer. Dersom det skulle være ønskelig for staten å øke sine aksjeplasseringer i utlandet, ville det være mer effektivt å øke aksjeandelen for Petroleumsfondets plasseringer, fordi disse allerede har kompetanse om det internasjonale markedet. Disse medlemmer mener derfor dagens arbeidsdeling mellom Folketrygdfondet, som bare kan plassere i Norge, og Petroleumsfondet, som bare bør plassere i utlandet, er hensiktsmessig.

Disse medlemmer vil videre peke på at dersom Folketrygdfondet skal kunne kjøpe aksjer i utlandet, reiser dette problemstillinger som bør utredes nærmere før man tar standpunkt til et slikt forslag. Dette gjelder blant annet spørsmålet om hvordan man i så fall kan sikre at staten gjennom Folketrygdfondet ikke vanskeliggjør Norges Banks valutakursstyring. Disse medlemmer mener derfor Regjeringen må vurdere disse forhold nærmere før man tar stilling til endringer i Folketrygdfondets plasseringsadgang.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at finanskomiteen i møte med Folketrygdfondet ble presentert for flere problemstillinger som hemmer Folketrygdfondets muligheter til vekst og utvikling. Særlig gjelder dette krav om investeringer i statspapirer/kontrolån som hemmer avkastning og gir stor markedsrisiko, men også det forhold at fondet er avgrenset til kun å investere i norske børsnoterte aksjer. Etter disse medlemmers oppfatning bør fondet få anledning til å investere i unoterte norske aksjer, utenlandske børser- særlig nordiske, venturefond og en større andel i aksjer/private papirer. Dette vil øke avkastningsmulighetene, spre risiko og bedre likviditeten. Det er særlig naturlig å tillate en nordisk investeringshorisont med tanke på at Oslo Børs nå integrerer seg i en nordisk børsallianse.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"I reglement for Folketrygdfondet fastsatt av Stortinget 20. juni 1997 i medhold av § 23-11 fjerde ledd i lov av 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd, gjøres følgende endring:

§ 5 annet ledd annet punktum skal lyde:

Innenfor en ramme på 20 pst. av forvaltningskapitalen kan fondets midler plasseres i aksjer i selskaper notert på norsk børs, og etter godkjenning fra Finansdepartementet, *på utenlandske og særlig nordiske børser; i unoterte norske aksjer; i norske venturefond, børsnoterte grunnfondsbevis i norske sparebanker, kredittforeninger og gjensidige forsikringsselskaper, og børsnoterte konvertible obligasjoner og børsnoterte obligasjoner med kjøpsrett til aksjer i norske selskaper.*"

Disse medlemmer konstaterer at Regjeringen er mer ivrig etter å tilrettelegge for gode rammebetingelser for statlig virksomhet og deres konkurransevne enn for det private næringsliv.

Disse medlemmer mener at så lenge vi har statlig eierskap, må dette organiseres slik at eierskapet profesjonaliseres og utøves best mulig, men vil understreke at det samtidig må gjennomføres omfattende deregulering av lovverket for private finansinstitusjoner slik at man ikke opplever en konkurransevridding til fordel for offentlig eid virksomhet.

Disse medlemmer viser til Regjeringens tidligere omtale av utviklingen i generasjonsregnskapet. Etter disse medlemmers oppfatning er det svært vesentlig at politiske myndigheter har en klar oppfatning av hvordan vi skal løse våre fremtidige pensjonsforpliktelser uten at dette medfører økning i det totale skatte- og avgiftstrykk i Norge. Disse medlemmer mener det er nødvendig å omorganisere statens eierskap og kapitalforvaltning på en slik måte at dette i størst mulig grad kommer norske skattebetalere til gode og på en slik måte at uheldig sammenblanding av roller fra statlige myndigheters side unngås.

En betydelig del av aksjekapitalen på bedrifter notert på Oslo Børs er statseid og disponert av Regjeringen via statsråder som generalforsamlinger eller som representant for staten som mindretallseier. Den makt som dermed er sikret Regjeringen via eierskapsrollen, er meget betydelig. Muligheten for sammenblanding av roller og avveininger mellom samfunnsøkonomiske og bedriftsøkonomiske interesser er betydelig. Disse medlemmer mener at det for alle statlig eide bedrifter må klargjøres om eierskapet har et styringsformål eller et finansielt avkastningsformål. Enhver kombinasjon av disse to formål avvises idet den ene eller den andre må velges etter en reell og konkret begrunnelse. Der eneste begrunnelse er såkalt nasjonalt eierskap for å bevare tilknytningen til Norge, mener disse medlemmer at selskapets vedtekter må endres slik at en såkalt gylden aksje eiet av staten sikres veto i de spørsmål som faller innenfor slike begrunnelser. Deretter defineres det statlige eierskapet som et finansielt eierskap. Salg av alle statens eierandeler i alle selskaper med finansielle avkastningsformål som begrunnelse, vil neppe ha norske kjøpere da omfanget er for stort og det er stor mangel på norske finansielle investorer i og med at de store

pensjonsordninger er i statens hånd gjennom folketrygden. I tillegg har staten enorme pensjonsforpliktelser gjennom folketrygden som ikke er fondsbasert. Derfor mener disse medlemmer at statens pensjonsforpliktelser og finansielle eierposisjon i norske bedrifter kan kombineres ved å overføre statlige aksjer i bedrifter hvor finansiell avkastning er formålet til Folketrygdfondet. Samtidig gis dette fondet gradvis en mer normal fondsrolle overfor pensjonsutbetalingene i folketrygdsystemet. Når slike aksjer er overført Folketrygdfondet, vil muligheten for misbruk av statens eiermakt fra politiske myndigheters side være bortfalt og maktspredning vil være oppfylt. Ytterligere maktspredning kan oppnås ved å dele opp Folketrygdfondet i flere separate og selvstendige fond med egne styrever, administrasjoner og eierporteføljer, men med samme forhold til at folketrygden disponerer avkastningen.

For å styrke Folketrygdfondets disposisjon som reelt fond for folketrygdens pensjonsforpliktelser, kan også SDØE-eierandeler overføres til Folketrygdfondet.

De nåværende statlige eierandeler er betalt av norske skattebetalere, og aksjene er derfor skattebetalernes eller befolkningens eiendom som disponeres av landets myndigheter. Det er befolkningen som gjennom staten eier selskaper som f.eks. Telenor, Statoil, Statkorn og Statsbygg. I forbindelse med en omorganisering av disponeringen av det nåværende eierskapet av flere selskaper vil disse medlemmer også at en del av aksjene i slike selskaper skal kunne overføres direkte til norske borgere uten vederlag, slik at de reelle eierne selv kan disponere sine eierandeler. Det vil også føre til en gigantisk voksenopplæring av den norske befolkning i det å være aksjonær og eier.

Disse medlemmer vil hevde at det ikke er statlig eie av næringslivet i seg selv som kan være negativt, men muligheten for maktmisbruk og dårlig utøvelse av eierskapet som er det farlige. Med overføring av eierskapet til befolkningen og til et uavhengig Folketrygdfond, som igjen er oppdelt i flere fond, vil hovedproblemene være løst. Det forutsettes at styrene i fondene under Folketrygdfondet oppnevnes av ulike organisasjoner for hvert enkelt fonds vedkommende. Samtidig forutsettes det at hvert fond har en entydig bestemmelse om at de investeringer som skal foretas skal sikre en rimelig avkastning og en rimelig risikoprofil. De vil da i praksis virke som institusjonelle og profesjonelle investorer på lik linje med forsikringsselskaper, investeringsfond, pensjonskasser og banker basert på forskjellige miljøer og forskjellige vurderinger av de enkelte aksjeselskapene fondene har eierinteresser i. For øvrig forutsettes det også en betydelig grad av frihet når det gjelder valg av investeringer i norske og utenlandske selskaper og fonds fra folketrygdfondenes side.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede ulike modeller for omorganisering av Folketrygdfondet med sikte på en

endring av statens eierskapshåndtering og forvaltning av kapital og med sikte på å fondsbasere deler av pensjonsforpliktelsene i folketrygden."

Disse medlemmer vil subsidiært støtte forslaget fra Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Venstre. Disse medlemmer vil også subsidiært støtte forslaget fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener staten som hovedregel skal unngå direkte aksjeoppkjøp i norske bedrifter og heller skal stimulere til en positiv utvikling i det norske næringslivet og tilrettelegge for at bedriftene blir konkurransedyktige i et marked med stadig skjerpene konkurranse spesielt fra utlandet. Disse medlemmer mener staten ikke skal ha anledning til å være majoritetseier i et norsk selskap. Staten skal ei heller ha anledning til å foreta aksjeoppkjøp i en bedrift som fører til at staten tilegner seg kontroll via et negativt flertall.

Disse medlemmer peker på at organiseringen av pensjonssparingen har stor betydning for utviklingen av eierskapsstrukturen i Norge. Det obligatoriske medlemskapet i Folketrygden har ført til at den private pensjonssparingen i hovedsak forvaltes av staten og Folketrygdfondet. Resultatet er at en av de viktigste kildene til privat eierskap i andre land er svakt utviklet i Norge. Begrensningene som er lagt på Folketrygdfondets innenlandske plasseringsadgang, innebærer at kapital som ellers hadde blitt investert i norsk næringsliv blir plassert i utlandet. Disse medlemmer ønsker en reform der tilleggs pensjonene spares i private fond. Det vil sikre et bredt eierskap, og gjøre det mulig for private pensjonsfond å overta folketrygdens eierrolle. Siden det ikke er naturlig å legge begrensninger på private pensjonsfonds innenlandske plasseringer, vil en slik styrking av det private institusjonelle eierskapet, øke tilgangen på langsiktig og risikovillig investeringskapital til norsk næringsliv.

Disse medlemmer vil imidlertid advare mot å tro at man kan organisere seg ut av problemene knyttet til statlig eierskap. Aksept av statlig eierskap og ytterligere åpning for at staten kan kjøpe seg opp i private selskaper gjennom flere, statseide pensjonsfond vil skape nye problemer. Problemene knyttet til statlig eierskap blir ikke borte når staten ikke skal eie alt, eller det statlige eierskapet spres over flere statlige organer. Ulempene knyttet til statlig eierskap blir kanskje mindre akutte, men de forsvinner ikke. Problemene består så lenge staten, uavhengig av organiseringen av eierskapet, har en betydelig eierandel i enkelt-selskaper og i næringslivet som helhet. Disse medlemmer peker på tre hovedproblemer ved enhver form for statlig eierskap:

- Et økonomisk problem. Private eiere som satser egne penger har større interesse av å lykkes og ivaretar derfor investeringer bedre enn offentlige

myndigheter. Alle former for offentlig eie gir næringslivet ekstra trygghet mot nedleggelse, noe som kan føre til sementering av eksisterende næringsstrukturer, manglende budsjett disiplin og lavere lønnsomhet. Privat, kompetent eierskap er best skikket til å oppnå høyere verdiskaping og større langsiktig avkastning.

- Et rettsstatlig problem. Når staten er både eier og kontrollmyndighet kan det føre til uløselige habilitetsproblemer, og undergrave idealet om åpenhet, oversiktighet og likebehandling i næringslivet. Selv om problemet kan reduseres ved å skille eier- og kontrollrollene vil staten i enkelttilfeller stå overfor betydelige habilitetsproblemer.
- Et demokratiproblem. Når staten eier over halvparten av norsk næringsliv fortrenses private eiere. Resultatet er at makt konsentreres på politikernes og byråkratenes hender. Når statlig eierskap fortrenger private eiere svekkes eiendomsretten som bærebjelke i det frie samfunnet. For stor offentlig eiermakt begrenser enkeltmenneskets frihet, og er vanskelig å forene med et fungerende liberalt demokrati.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre har merket seg Folketrygdfondets ønske om å kunne delta i markedet for unoterte aksjer. Videre at en slik adgang i flere konkrete tilfeller kunne bidratt til positiv nyskaping og høy avkastning for fondet.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag til endringer i Folketrygdfondets reglement, slik at Folketrygdfondet kan investere i norske unoterte aksjer."

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har merket seg at et næringspolitisk utvalg i Arbeiderpartiet har gått inn for at deler av oljeinntektene som et alternativ til avsetning i Petroleumsfondet kan gå til å bygge opp et fond for å styrke egenkapitalen i norsk næringsliv. Dette har for øvrig også blitt foreslått av dette medlem tidligere. Dersom et slikt forslag etter hvert blir realisert kan det bli aktuelt å løse opp den strenge arbeidsdelingen som gjelder mellom Petroleumsfondet og Folketrygdfondet. Så lenge Petroleumsfondet bare får investere utenlands vil dette medlem fastholde at Folketrygdfondet kun skal investere innenlands, både av hensyn til risikospredning av statens totale finansformue og av hensyn til norsk næringslivs tilgang til kapital. Det er dette medlemms oppfatning at representantene for Folketrygdfondet har hatt en høy etisk standard i de driftsorganer de har vært representert. Slik har Folketrygdfondets representanter spilt en positiv rolle også på dette feltet.

7.2 Resultatoppfølging og etablering av risikostyringssystem

Sammendrag

Det vises til redegjørelse i St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.5.2.2 og til St.prp. nr. 61 (1999-2000) avsnitt 3.14.

Komiteens merknader

Komiteen viser til merknader i Innst. S. nr. 220 (1999-2000) avsnitt 1.7.18, jf. St.prp. nr. 61 (1999-2000).

8. INNTEKTS- OG SYSSELSETTINGS-POLITIKKEN

8.1 Inntektspolitikken

Sammendrag

Det inntektspolitiske samarbeidet har vært en sentral del av den økonomiske politikken i Norge gjennom hele etterkrigstiden. Samarbeidet har bidratt til at en gjennomgående har kunnet holde lav ledighet og høy sysselsetting. På 1990-tallet lyktes en lenge gjennom Solidaritetsalternativet å kombinere sterk vekst i sysselsettingen med moderat pris og kostnadsvekst. Lønnsveksten i Norge i 1998 ble imidlertid dobbelt så høy som hos våre handelspartnere. For å styrke det inntektspolitiske samarbeidet ble bl.a. Arntsen-utvalget satt ned. I utvalget var det bred enighet om behovet for å få lønnsveksten raskt ned igjen til nivået hos våre handelspartnere.

Moderate tillegg ved lønnsoppgjørene i 1999 førte til at den gjennomsnittlige lønnsveksten i fjor ble redusert til 4,9 pst. Dette var imidlertid fortsatt klart høyere enn lønnsveksten hos handelspartnere.

Det inntektspolitiske samarbeidet står overfor nye utfordringer. For det første legges det stor vekt på prisstabilitet hos våre handelspartnere. Det bidrar også til at lønnsveksten i disse landene holder seg lav. For det andre skaper det stramme norske arbeidsmarkedet, med mangel på arbeidskraft i mange sektorer, press på lønningene.

I denne meldingen er det lagt til grunn en gjennomsnittlig årslønnsvekst på 3 I pst. fra 1999 til 2000. Usikkerheten i dette anslaget er bl.a. knyttet til at inntektsoppgjøret innen flere sentrale områder ikke er avsluttet. Med en innfasing av en femte ferieuke vil timelønnsveksten bli høyere enn årslønnsveksten. Konsumprisveksten anslås til i overkant av 2 H pst. fra 1999 til 2000. Anslagene innebærer dermed en real-lønnsvekst på i størrelsesorden 1 G pst.

Ledere utgjør en liten gruppe. Særskilte tillegg til denne gruppen gir således isolert sett ikke store utslag i den totale lønnsveksten. Høye tillegg til ledere kan imidlertid bidra til å svekke oppslutningen om det inntektspolitiske samarbeidet og skape økte forskjeller i samfunnet. Uten at de som tjener mest bidrar, er det vanskelig å få allmenn oppslutning om moderate inn-

tektsoppgjør. At nettopp slike grupper stiller seg utenfor samarbeidet, men likevel høster fordelene av det gjennom økt aktivitet og lav prisvekst, gir uheldige signaler.

Sverige har siden 1997 praktisert en ordning med retningslinjer for ansettelsesvilkår for personer i ledelsen av heleide statlige selskaper. Retningslinjene omhandler blant annet prinsipper for lønnsfastsettelse, pensjonsvilkår og avgangsvederlag. Det heter blant annet i retningslinjene at lønnsnivået skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende. Pensjonsvilkårene skal avpasses etter lønn og øvrige goder, mens tilstått avgangsvederlag ikke kan overstige 24 månedslønner (inkl. oppsigelsestid). I svar på skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Odd Roger Enoksen viser statsministeren til at de reglene som gjelder for opplysningsplikt om lønn og andre avtaler for toppledere i store statlige selskaper i Norge, vil bli innskjerpet. I brevet av 12. april 2000 fra statsministeren heter det:

"(---) Jeg er kjent med at det i Sverige praktiseres en ordning med retningslinjer for ansettelsesvilkår for personer i ledelsen for heleide statselskaper. Retningslinjene endrer ikke styrenes ansvar for slike vilkår. Regjeringen vurderer hvorvidt det vil være hensiktsmessig å innføre slike retningslinjer også i Norge.

Regjeringen vil videre innføre som praksis et vedlegg til fagdepartementenes årlige budsjettproposisjoner, hvor det gis en samlet framstilling av lederens ansettelsesvilkår i det enkelte heleide statlige foretak."

I St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnitt 3.6.1 er en omtale av årets lønnsoppgjør.

Kompetansereformen er et sentralt forhandlingstema også i årets oppgjør. I et brev av 9. mai 2000 fra statsministeren til riksmeklingsmannen heter det:

"Jeg viser til brev av 8.5 om meklingen med henblikk på å få slutt på streiken mellom LO/ NHO. Regjeringen legger til grunn at partene er enige om at utviklingen av en eventuell ordning vedrørende støtte til livsopphold ved utdanningspermisjon må skje i et samspill mellom arbeidslivets parter og de politiske myndigheter. Partene ønsker å få utredet nærmere hvordan en slik støt-teordning kan utformes og at dette bør skje i et utredningsarbeid sammen med myndighetene. Regjeringen bekrefter at et slikt utredningsarbeid vil bli igangsatt med sikte på å etablere en ordning som gjelder hele arbeidslivet. Regjeringen vil utarbeide mandat og framdriftsplan for utredningsarbeidet i nært samarbeid med partene og fremme nødvendige forslag for Stortinget."

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener både myndigheter og partene i arbeidslivet må bidra for at det inntektspolitiske samarbeidet skal fungere på en god måte.

Disse medlemmer viser til at den budsjettavtalen Arbeiderpartiet inngikk med sentrumpartiene for 2000 bidro til å styrke det inntektspolitiske samarbeidet. Budsjettavtalen ga et mer robust finanspolitisk opplegg for år 2000 og en mer offensiv nærings- og sysselsettingspolitikk, styrket utdannings- og velferds-

politikken og bedret fordelingspolitikken. Disse medlemmer viser til at en slik politikk gjør det lettere å få partene i arbeidslivet med på en videreføring og forsterkning av solidaritetsalternativet. Dette vil være avgjørende for om vi skal klare å sikre sysselsetting og velferd de nærmeste årene.

Disse medlemmer viser til at disse utfordringene er de samme ved budsjettrevisjonen som ved behandlingen av statsbudsjettet.

Disse medlemmer er sterkt kritisk til utviklingen i lederlønnene og den avlønningsspraksis med kostbare "fallskjermer", pensjonsordninger m.v. som utbreder seg på toppen i næringslivet. Denne grådighetskulturen gjør det vanskeligere å få oppslutning om Solidaritetsalternativet.

Disse medlemmer viser til statsminister Stoltenbergs brev til Odd Roger Enoksen av 12. april hvor Regjeringen sier at den vil vurdere innføring av retningslinjer for ansettelsesvilkår for ledere i heleide statselskaper slik de praktiserer det i Sverige. Disse medlemmer mener det er viktig at staten går foran og setter etiske grenser for lederes lønns- og pensjonsvilkår.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre understreker betydningen av det inntektspolitiske samarbeidet som en viktig forutsetning for å klare å holde lav ledighet og høy sysselsetting i Norge. Etter et lønnsoppgjør i 1998 som førte til dobbel så høy lønnsvekst som oss våre handelspartnere, satte Regjeringen Bondevik ned Arntzen-utvalget. Det ble oppnådd enighet mellom partene om å holde lønnsveksten for 1999 og 2000 på linje med handelspartnere.

Disse medlemmer viser til at det ved flere anledninger er blitt kjent at ledere i private, så vel som i statseide bedrifter, har hatt fallskjermer og pensjonsordninger i millionklassen. Disse medlemmer mener at denne kulturen som her har utviklet seg på sikt vil kunne bidra til å undergrave tilliten til det inntektspolitiske samarbeidet. Disse medlemmer viser til at statsminister Stoltenberg i brev datert 12. april 2000, som svar på skriftlig spørsmål fra leder i Senterpartiet Odd Roger Enoksen om avsløringene om at også ledelsen i Statoil har uforholdsmessig høye pensjonsordninger, sa at Regjeringen vil vurdere om det er hensiktsmessig å innføre retningslinjer for ansettelsesvilkår for personer i ledelsen for heleide statselskaper i Norge. Disse medlemmer mener det vil være nødvendig med slike retningslinjer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at lønnsfastsettelsen bør skje lokalt i den enkelte bedrift og at dette må gjelde både offentlige og privat sektor. Dette for å styrke fleksibiliteten i arbeidsmarkedet. Sentral lønnsfastsettelse og detaljerte avtaler bidrar til å minske de lokale parters ansvar for lønnsdannelsen. En omlegging til en slik inntektspolitikk vil gi lønns- og forhandlingssystemer tilpasset en

samfunnsutvikling som setter store krav til omstillinger og kompetanseoppbygging under skiftende rammebetingelser. Gjennom lokal lønnsdannelse økes motivasjonen for innsats på den enkelte arbeidsplass, som igjen bedrer produktiviteten både i privat og offentlig sektor og legger grunnlaget for styrket konkurransevne. En differensiering av lønnsystemet bør både inneha geografiske, utdanningsmessige og individuelle perspektiver. Ifølge Regjeringen har inntektspolitikken et hovedansvar når det gjelder å sørge for at inflasjonen holdes lav og på linje med våre handelspartnere. Inntektspolitikken, altså utfallet av lønnsoppgjørene, kan etter disse medlemmers oppfatning ikke ha dette ansvaret. Inntektsoppgjørene er av betydning for sysselsettingsutviklingen og påvirker den generelle realøkonomiske utviklingen, men den kan ikke delegeres et ansvar for økonomiens nominelle utvikling. Et ekspansivt lønnsoppgjør vil føre til redusert sysselsetting og lavere vekst, men det vil ikke føre til høyere inflasjon. Mange land i euro-området har høyt lønnsnivå, lav sysselsetting i kombinasjon med lav inflasjon. Videre kan ikke et lønnsoppgjør vurderes som moderat eller ekspansivt uten å ta i betraktning produktivitetsutviklingen. Selv om Norge har et relativt fritt arbeidsmarked i forhold til enkelte andre land og derfor har relativt lav ledighet og høy sysselsetting, er det behov for reformer i arbeidslivet, som gjør arbeidsmarkedet enda mer fleksibelt. Videre undrer disse medlemmer seg over Regjeringens svært passive opptreden både i forhold til lønnsoppgjøret og over det faktum at ledigheten i Norge nå vokser. 90 000 ledige er det siste tall rapportert fra AKU-undersøkelsen. Sist gang ledigheten var på dette nivået, krevde Arbeiderpartiet en ekspansiv finanspolitikk for å motvirke økt ledighet, mens disse medlemmer nå registrerer at Regjeringen ser ut til å bruke ledigheten som virkemiddel i den økonomiske politikken.

Hvis Regjeringen virkelig mener at inntektspolitikken skal ha et vesentlig ansvar for at inflasjonen holdes lav og stabil, er det etter disse medlemmers oppfatning forunderlig at ikke Regjeringen, i forkant av lønnsoppgjøret, varslet avgifts- og skattelettelse, som åpenbart ville hatt en dempende effekt på lønnsoppgjøret og i tillegg hatt en positiv finanspolitisk effekt som igjen ville fått positive konsekvenser i pengepolitisk sammenheng. Regjeringen valgte i stedet å innta en passiv og adventende holdning, og resultatet ble et kostbart lønnsoppgjør og renteoppgang.

Disse medlemmer er bekymret over Regjeringens fraværende handlekraft i forhold til utviklingen på arbeidsmarkedet. Et arbeidsmarked som i noen sektorer fortsatt er meget stramt, mens det i andre sektorer er den stikk motsatte situasjonen. Det er nå fortsatt slik at en oljearbeider ikke kan bli sykepleier over natten. Det bør bli lettere å ansette de som i lavkonjunktur står utenfor det ordinære arbeidsmarkedet. Privat arbeidsformidling, lemping av overtidsbestemmelsene og endring av reglene for utleie av arbeidskraft vil samlet bidra til et mer fleksibelt arbeidsmarked. En lemping

av regelverket vil også føre til en lettere og bedre utnyttelse av EØS-området arbeidskraft. I stedet registrerer disse medlemmer at Regjeringen passivt velger å satse på arbeidsmarkedstiltak som i seg selv ikke fører til at flere kommer i inntektsbringende og verdiskapende arbeid.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil peke på at fremstillingen av inntektspolitikken på 1990-tallet, ikke minst i tilknytning til Solidaritetsalternativet, ofte fremstår som et forsøk på "å ri to hester". På den ene side fremføres det argumenter om hvor viktig det er å videreføre "moderasjonslinja" i inntektsoppgjørene, og det manes til moderasjon i alle samfunnslag. På den annen side, ofte som et argument for å skape oppslutning om denne "moderasjonslinja", påvises det at reallønnsveksten på 1990-tallet har vært 6 ganger så høy som den var på 1980-tallet; 1,8 pst. i årlig gjennomsnitt på 1990-tallet mot 0,3 pst. på 1980-tallet. Det er vanskelig å se at dette kan kalles spesielt moderat.

Disse medlemmer er enige i at det er avgjørende at pris- og kostnadsveksten i Norge ikke er høyere enn hos våre handelspartnere, slik at konkurransevnen opprettholdes, og helst styrkes på sikt. Disse medlemmer er også enige i at en viktig forutsetning for dette er at den nominelle lønnsveksten ikke er for høy.

Imidlertid mener disse medlemmer det er grunn til å reise spørsmål om de kontinuerlige oppfordringer om moderasjon i lønnsoppgjørene i seg selv har ført til at folk flest har begynt å bli lei av å vise moderasjon. Når den faktiske reallønnsutviklingen på 1990-tallet har vært meget god, men at folk likevel gir uttrykk for at de er lei av moderasjon, kan dette skyldes den retorikk som over lang tid er brukt av Arbeiderpartiet og LO-ledelsen. Det bør være et mål for fremtiden å få ordbruken til å passe bedre overens med virkeligheten.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at nei-et fra LO-medlemmene i privat sektor ved hovedoppgjøret våren 2000 også var en evaluering av inntektspolitikken her i landet. Det nei-et er forståelig. Folk opplever at viktige samfunnsreformer må vente og at arbeidstakere flest må stille bakerst i køen når produktivitetsveksten skal deles ut.

Dette medlem vil fremheve at arbeidstakere i Norge har opptrådt ansvarlig. Den kollektive fornuft har gitt oss den laveste arbeidsledighet i Europa og har gjennom 90-tallet redusert rentenivå og prisstigning. Dette er arbeidsfolk sin fortjeneste. Om næringslivsledernes kravmentalitet skulle satt standard for oss alle hadde krybben blitt tom.

Dette medlem vil påpeke at det er grenser for hvor lenge folk vil vise moderasjon når fruktene av denne moderasjonen brukes til å berike toppledere og aksjeeiere. Et hovedproblem er at det utbyttet som eierne tar ut av bedriftene ikke beskattes. Derfor vil SV gjeninnføre skatt på aksjeutbytte. En slik skatt kunne gitt betydelige inntekter til å finansiere velferdsoppgaver som kommer alle til gode.

Dette medlem vil fremheve at det er en hovedutfordring å styrke offentlig sektors evne til å rekruttere og beholde arbeidskraft.

Dette medlem mener at det er behov for noen strakstiltak for å bremse grådighetskulturen i næringslivet. Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe har i et brev til NHO bedt organisasjonen utarbeide retningslinjer for medlemsbedriftene når det gjelder lederlønninger og etterlønsavtaler. Med slike retningslinjer kan NHO bidra til at også topplederne tar sin del av ansvaret for inntektspolitikken.

Dette medlem mener at fallskjermavtalen som ble forhandlet fram og senere forandret mellom styret i Statoil og den forrige konsernsjefen, viser at grådighetskulturen ikke er noe mindre i statlige bedrifter. Det er nødvendig at staten gir visse retningslinjer for lønns- og etterlønsavtaler til sine representanter i bedriftenes styre.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å instruere statens representanter i alle bedriftsstyre i at ingen toppledere skal ha en etterlønsavtale som er større enn 1 års-lønn."

8.2 Sysselsettingspolitikken

Sammendrag

I den nåværende situasjonen, med knapphet på arbeidskraft i store deler av arbeidsmarkedet, vil tilgangen på arbeidskraft være en avgjørende faktor for utviklingen i norsk økonomi i årene framover. På kort sikt er det viktig å motvirke flaskehals i arbeidsmarkedet, for derigjennom å sikre en moderat lønns- og prisvekst. På lengre sikt er det viktig å stimulere til høy yrkesdeltaking for å kunne møte utfordringene knyttet til eldrebølgen og sette oss i stand til å produsere blant annet de velferdstjenestene det er behov for.

Det er viktig at sysselsettingspolitikken rettes inn mot å sikre tilgangen på kvalifisert arbeidskraft. I Ot.prp. nr. 44 (1999-2000) foreslo Regjeringen bl.a. at voksne gis rett til videregående opplæring. Dette følges nå opp ved at Regjeringen foreslår å styrke etter- og videreutdanningen ved å øke rammetilskuddet til fylkeskommunene med 40 mill. kroner for å finansiere en økning i antallet voksne i videregående opplæring.

I et brev av 8. mai 2000 fra statsminister Stoltenberg til riksmeklingsmannen i forbindelse med meklingen i oppgjøret mellom LO og NHO bekreftet videre Regjeringen at det vil bli satt i gang et arbeid for å utrede en eventuell ordning for støtte til livsopphold ved utdanningspermisjon.

Den vedtatte bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak for inneværende år anslås å gi rom for om lag 11 000 tiltaksplasser som gjennomsnitt for 2000, mot om lag 8 500 plasser som gjennomsnitt for 1999. Den økonomiske veksten har vært sterkere enn anslått i fjor høst. Regjeringen mener likevel at den vedtatte bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak bør videreføres, bl.a. på grunn av utfordringene knyttet til omstilling i oljerelatert

industri. Denne sektoren har vært prioritert ved at om lag 3 000 tiltaksplasser er benyttet overfor oppsagte og permitterte fra oljerelatert industri.

Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og representanten Steinar Bastesen viser til svarbrev fra finansministeren av 4. juni 2000 der det heter om bevilgningen til arbeidsmarkedstiltak:

"Årets bevilgning ga rom for 11000 tiltaksplasser, fordelt med 12000 på første halvår og 10000 på annet halvår. Et kutt på 150 millioner kroner tilsvarer om lag 3000 tiltaksplasser, gitt en del enkle beregningstekniske forutsetninger.

Et kutt på 3000 plasser bringer tiltaksnivået i annet halvår ned på 7000 plasser i gjennomsnitt for halvåret. Innenfor det opprinnelige nivået var det en forutsetning at det skulle anvendes 3000 tiltaksplasser til innsats i verksted-industrien. En øremerking av innsats rettet mot verkstedindustrien vil utgjøre en svært stor andel av nivået for annet halvår, dersom et slikt kutt gjennomføres.

Et så lavt tiltaksnivå, i overkant av 4000 plasser, vil ha klare negative virkninger for arbeidsmarkedspolitikken og arbeidet med å sette utsatte grupper i stand til å ta arbeid på dagens arbeidsmarked. Denne mobiliseringen er avhengig av tiltaksplasser for å gi praksis, kurs og trening. Et så lavt tiltaksnivå vil gå utover de prioriterte målgruppene så som langtidsledige, sosialhjelpsmottakere og innvandrere."

Disse medlemmer kan på denne bakgrunn ikke forstå at sentrumpartiene et halvt år etter at de inngikk en budsjettavtale med Arbeiderpartiet om 2000-budsjettet løper fra forpliktelsene overfor de arbeidsledige og lar langtidsledige, sosialhjelpsmottakere og innvandrere være med på å betale regninga for de utgifter som Regjeringen har vært nødt til å dekke inn i Revidert nasjonalbudsjett.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at Regjeringen i sitt forslag til Revidert nasjonalbudsjett opprettholder forslaget om 11 000 tiltaksplasser som gjennomsnitt for 2000. Dette er om lag 2 500 plasser flere enn i budsjettet for 1999.

Disse medlemmer peker på at den økonomiske veksten i Norge har vært sterkere enn anslått i fjor høst. Regjeringen sier i St.meld. nr. 2 (1999-2000) at man på tross av dette ønsker å opprettholde antall tiltaksplasser. Disse medlemmer kan ikke se at det er faglig begrunnet eller nødvendig ut fra situasjonen. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til egne merknader i Innst. S. nr. 220 (1999-2000).

Disse medlemmer vil peke på at det fortsatt er lav arbeidsledighet og at det er mangel på arbeidskraft i en rekke sektorer, som for eksempel innen skolevesenet og helse- og omsorgssektoren. Å skaffe kvalifisert arbeidskraft vil være en av hovedutfordringene i tida som kommer. Presset i arbeidsmarkedet kan fort føre til en pris- og kostnadsvekst som ligger over nivået i andre land. En slik utvikling vil svekke konkurranseev-

nen for norsk næringsliv. Disse medlemmer vil også peke på at det i flere regioner og innen noen sektorer er ledig kapasitet og mange arbeidsledige. Dette gjelder ikke minst i regioner der industrien i stor grad er knyttet til petroleumssektoren. Disse medlemmer har merka seg at tallet på arbeidsledige framdeles er lavt, og at de verste spådommene om kraftig økning i arbeidsledigheten som ble satt fram i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet i Stortinget i fjor høst, langt fra har slått til.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil vise til at Stortinget før jul ferdigbehandlet endringer i sysselsettingsloven og arbeidsmiljøloven som medførte en generell adgang til å drive privat arbeidsformidling og utleie. Flertallet viser til at det ble avtalt mellom de daværende regjeringspartiene og Arbeiderpartiet at ikrafttreddelsen av de nye lovreglene ikke skulle skje før et statlig utleiebyrå var funksjonsdyktig. Daværende statsråd Laila Dævøy sa den gang at dette ikke innebar en utsettelse av reformen, den ville kunne tre i kraft 1. juli 2000 som planlagt. Regjeringen har ennå ikke fremmet proposisjon om et statlig utleiebyrå for Stortinget. En vesentlig reform for arbeidslivet blir derfor trenert. Flertallet av de positive effektene av reformen vil være så store at det er viktig å iverksette den etter planen ved at de nye lovreglene trer i kraft fra 1. juli 2000.

Flertallet fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen iverksette de vedtatte lovendringer om utleie av arbeidskraft og privat arbeidsformidling fra 1. juli 2000."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sin merknad under avsnitt 8.1.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at en offensiv sysselsettingspolitikk i langt større grad må sette fokus på vekst og nyskaping i næringslivet. Arbeidsplasser krever arbeidsgivere. Dette innebærer at næringslivet må få rammevilkår som styrker konkurranseevnen i forhold til utenlandske konkurrenter. Lavere skatter og avgifter er viktig i denne sammenheng, det samme er satsing på en mer effektiv infrastruktur. Gjennom satsing på utdanning legger vi grunnlaget for at fremtidens arbeidskraft vil være attraktiv og kompetent. Videre må det gjennomføres lempninger i lover og regler, blant annet for å gi større fleksibilitet.

Disse medlemmer viser til EUs retningslinjer for sysselsettingspolitikk, som bygger på de fire pilarene "sysselsettbarhet", "entreprenørkultur", "tilpassningsevne" og "like muligheter". Videre viser disse medlemmer til sysselsettingspakten som EU vedtok i juni 1999. Denne sysselsettingspakten bygger på tre hovedelementer: retningslinjene for sysselsettingspolitikk nevnt over, samordning av den økonomiske poli-

tikken og den så kalte Cardiff-prosessen. Cardiff-prosessen innebærer at det skal gjennomføres omfattende strukturreformer med sikte på å øke innovasjonsevnen og effektiviteten i arbeidsmarkedet, kapitalmarkedet og markedene for varer og tjenester.

Disse medlemmer mener det er svært viktig at sysselsettingspolitikken også i Norge settes i et slik bredt perspektiv, der det settes et langt kraftigere fokus på tiltak som vil bidra til høy sysselsetting i et langsiktig perspektiv. Det blir altfor snevert når den norske debatten om sysselsettingspolitikk dreier seg om nivået på antall arbeidsmarkedstiltak.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti konstaterer at arbeidsmarkedet er delt. Det er ledighetsproblemer i deler av industrien, mens flere tjenesteytende sektorer har mangel på arbeidskraft. Den registrerte arbeidsledigheten har økt fra 2,6 til 2,8 pst. fra 1. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Arbeidsledigheten har økt sterkest blant førstegenerasjons innvandrere fra 7 til 7,6 pst. Ledigheten ventes å øke ytterligere til i 2001 og 2002. Det er nødvendig at Regjeringen holder en høy beredskap og forbereder en tiltakspakke mot ledighet. Dette medlem går inn for følgende:

- Rask gjennomføring av en omfattende etter- og videreutdanningsreform. Folk må gis mulighet til å kunne omstille seg til nye jobber.
- Fortsatt høyt nivå på tiltaksplassene. Med den økning i ledighet som Regjeringen antar for neste år må antallet tiltaksplasser økes til neste år. Tiltaksplassene må målrettes mer mot å omstille de ledige til sektorer der det er mangel på arbeidskraft.
- Avvikling av kontantstøtten. Det er mangel på arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren. Da blir det samfunnsøkonomisk galt å betale de som kunne jobbet der for å være hjemmeværende.
- Sterkere innsats i samarbeid med partene i arbeidslivet for å bekjempe fordommer og etnisk diskriminering overfor innvandrere i arbeidslivet.

9. KONKURRANSEFLATEUTVALGET

Sammendrag

Ved kongelig resolusjon av 18. juni 1999 ble det oppnevnt et utvalg som skulle kartlegge norsk finanssektors konkurransekraft.

I St.meld. nr. 2 (1999-2000) avsnittene 3.7.2 og 3.7.3 gis en nærmere omtale av utvalgets innstilling. Innstillingen ble avgitt til Finansdepartementet 28. mars 2000.

Departementet slutter seg til utvalgets synspunkt om at regelverket må vurderes som en helhet for å få et dekkende inntrykk av finansnæringens rammevilkår og konkurranseposisjon. Det er et mål å innrette oppfølgingen av utvalgets innstilling slik at en oppnår et mest

mulig helhetlig regelverk. Departementet legger til grunn at norske finansmarkedsaktører samlet sett ikke skal ha konkurranseulempen i forhold til de som de konkurrerer med. Norske rammevilkår må således være slik at de legger grunnlaget for at norske finansinstitusjoner er konkurransedyktige. Regelverket vil bli gjennomgått med sikte på å bidra til dette. Utvalgets anbefalinger omfatter større prinsipielle spørsmål som krever en bred vurdering. Dette gjelder for eksempel virksomhetsreguleringen for livsforsikringsnæringen. Det vil etter departementets oppfatning være hensiktsmessig at dette knyttes opp til Banklovkomisjonens arbeid. Departementet vil om kort tid gi et revidert mandat for dette arbeidet.

Utvalgets anbefalinger omfatter også en del forhold som er under utredning av Banklovkomisjonen, jf. for eksempel spørsmålene om verdipapirisering og særskilt sikre obligasjoner. Disse vil bli tatt opp i kommisjonens neste utredning som ventes å foreligge vinteren 2001.

Utvalget tar også opp enkelte saker av mer avgrenset omfang som det er naturlig å følge opp som en del av forvaltningens arbeid. Disse vil bli vurdert raskt. Finansdepartementet har i dag fastsatt endring i forskrift 25. mars 1991 om anvendelse av kapitaldekningsregler på konsolidert basis m.v. Endringen går ut på at det ved anvendelse av kapitaldekningsreglene på konsolidert basis skal skilles mellom eiendeler i andre finansinstitusjoner som eies av forsikringsselskap i konsernet og eiendeler som eies av andre finansinstitusjoner i konsernet. En slik endring vil sikre likebehandling når det gjelder forsikringsselskaper i og utenfor konsern, uavhengig av hvordan konsernet er organisert. De lempeligere krav til forsikringsselskapers krysseie, som tidligere er foretatt, og den endringen som nå er foretatt, innebærer at faren for konkurransemessige ulemper for norske forsikringsselskaper, som følge av krysseiebestemmelsene, er betydelig redusert.

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke betydningen av at arbeidet med oppfølgingen av kommisjonens tilrådinger skjer så raskt som mulig, både når det gjelder de spørsmål som krever nærmere utredninger og de spørsmål som kan følges opp som en del av forvaltningens arbeid.

Disse medlemmer ber derfor Regjeringen gi høyeste prioritet til arbeidet med oppfølging av Konkurransflateutvalgets rapport. Det bør løpende gjennomføres endringer på de områder dette er mulig, og utredningsarbeid der dette er nødvendig bør legges opp slik at dette ikke tar lenger tid enn høyst nødvendig.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen senest i Nasjonalbudsjettet for 2001 legge frem en redegjørelse over hvilke regelendringer som er gjennomført som følge av Konkurransflateutvalgets rapport, sammen med en rede-

gjørelse for videre fremdrift for de spørsmål som krever nærmere utredning."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at det å følge opp Hope-utvalgets innstilling er gitt høy prioritet i departementet. Enkelte av de problemstillinger utvalget tar opp, er komplekse og henger sammen med andre deler av finanslovgivningen. Disse spørsmål fordrer dermed et omfattende og grundig arbeid som nødvendigvis vil måtte ta noe tid, blant annet fordi slike regelendringer må sendes på høring slik at berørte interesser får anledning til å uttale seg. Disse medlemmer mener at noen av spørsmålene må knyttes opp mot Banklovkommisjonens arbeid. Derimot kan andre problemstillinger behandles av forvaltningen og vurderes raskere. Disse medlemmer vil peke på at det er et viktig og komplekst lovarbeid som skal gjøres, og derfor må være gjenstand for en grundig behandling.

Disse medlemmer peker videre på at det var enighet i Hope-utvalget om behovet for en samlet gjennomgang av enkelte sentrale spørsmål for å sikre et helhetlig lovverk.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti tar redegjørelsen om konkurranseutvalget til etterretning.

10. FRAKSJONSMERKNADER

10.1 Arbeiderpartiet

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at arbeid for alle er det overordnede målet for Arbeiderpartiet i den økonomiske politikken. Gjennom Solidaritetsalternativet ble arbeidsledigheten i Norge presset ned i løpet av 1990-tallet. Yrkesdeltakelsen er blant de høyeste i Europa. Dette har gjort det mulig å forsterke velferden på viktige områder. Høy sysselsetting er også et viktig bidrag til god fordeling.

Disse medlemmer viser til at arbeidsledigheten i Norge i dag er lav. De alvorlige tegn til økende ledighet i utsatte næringer, spesielt innen verftsindustrien og industri med store leveranser til oljesektoren, er nå noe avdempet sammenliknet med hva vi antok da Statsbudsjettet ble vedtatt før jul i fjor. Ut fra en totalvurdering er det likevel ingen grunn til å redusere ambisjonene i arbeidsmarkedspolitikken. Disse medlemmer er derfor tilfreds med at forslag om å kutte i arbeidsmarkedstiltakene og Arbeidsmarkedsetatens driftsmidler ikke får flertall.

Disse medlemmer viser til at sentrumspartiene og Høyres forslag om å kutte 3 000 plasser under arbeidsmarkedstiltakene ville brakt tiltaksnivået i annet halvår ned på 7 000. Et så lavt tiltaksnivå ville hatt klart negative virkninger for arbeidsmarkedspolitikken og arbeidet med å sette utsatte grupper i stand til å ta arbeid på dagens arbeidsmarked.

Disse medlemmer viser til at budsjettet for 2000 etter budsjettrevisjonen fortsatt har en langt bedre fordelingsprofil, en mer offensiv nærings- og sysselsetningspolitikk og en styrking av velferden i forhold til det budsjettforslag som regjeringen Bondevik la fram i fjor høst. Disse medlemmer minner om at hovedpunktene fra budsjettavtalen mellom sentrumspartiene og Arbeiderpartiet i fjor høst står ved lag:

- et mer rettferdig skattesystem og stor skattelette til lave lønnsinntekter,
- en mer aktiv industripolitikk mot utsatte næringer,
- 4 000 flere tiltaksplasser og en egen tiltaksplan for å møte økende ledighet i verfts- og leverandøriindustrien,
- økt satsing på utdanning,
- utlånsordning for skolebøker,
- bedret kommuneøkonomi,
- 2 000 flere barnehageplasser,
- bygging av 1 000 studentboliger og flere utleieboliger, alt sett i forhold til det budsjettforslag regjeringen Bondevik la fram i fjor høst.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet har måttet finne inndekning på en rekke andre områder i denne innstillingen for å balansere komiteens flertallsinnstilling. Dette har gitt Arbeiderpartiet rom for å reversere flere av de budsjetttiltak Regjeringen hadde funnet nødvendig. I tillegg har det blitt rom for enkelte nye satsinger. De viktigste områdene er:

- styrking av fylkessykehusenes økonomi med 520 mill. kroner,
- økt satsing på kvalitetsutvikling i grunnskolen med 14 mill. kroner,
- kunsthøgskolene styrkes med 6,5 mill. kroner,
- nyutdannede politifolk sikres tilbud om jobb, økt bevilgning på 60 mill. kroner,
- styrking av Teknologisk institutt med 10 mill. kroner,
- tilskuddsordningen til sysselsetting av sjøfolk opprettholdes, 110 mill. kroner,
- reiselivstiltak og internasjonaliseringstiltak økes begge med 10 mill. kroner,
- tiltak for yrkeshemmede (tiltaket arbeid med bistand) styrkes med 5 mill. kroner,
- miljø og næringslivstiltak i skogbruket styrkes med 13 mill. kroner,
- veibudsjettet økes med 120 mill. kroner, hvorav 80 mill. kroner til riksveier, 20 mill. kroner til fastdekke på riksveier og 20 mill. kroner til fylkesveiformål,
- tilskudd til kalking økes med 15 mill. kroner,
- utenlandsstudentene får valutakompensasjon og reisestøtte innenlands, samlet 19,2 mill. kroner,
- SNDs tapsfond økes med 15 mill. kroner,
- forebyggende tiltak mot roviltkader økes med 2 mill. kroner.

Disse medlemmer viser til at det ikke er lagt fram noen økonomiske analyser eller nye anslag for den økonomiske utvikling som i vesentlig grad avviker fra dem Regjeringen presenterte i Revidert nasjonalbudsjett. Det er derfor riktig å holde budsjettrevisjonen innenfor de rammer som er lagt i det økonomiske opplegget fra Regjeringen. Dette vil være den beste måten å sikre sysselsetting og velferd.

Disse medlemmer registrerer at budsjettrevisjonen har skjedd innenfor de rammer med et nøytralt budsjett som Regjeringen la opp til. Finanspolitikken bidrar dermed ikke til å øke presset i norsk økonomi. I dagens situasjon vil en ansvarlig finanspolitikk være det beste bidraget for å sikre sysselsettingen, hindre tiltakende pris- og kostnadsvekst og hindre økt press på renta.

10.2 Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre

Komiteen sine medlemmer frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til sine merknader andre stader i denne innstillinga og i Innst. S. nr. 220 (1999-2000).

Desse medlemmene viser til at statsbudsjettet vart lagt fram av regjeringa Bondevik og vedteke saman med Arbeidarpartiet. Regjeringa har i Revidert nasjonalbudsjett og i St.prp. nr. 61 (1999-2000) fremma forslag om ei rekke endringar i det vedtekne budsjettet. Dette gjeld både heilt naudsynte endringar og forslag som er ei oppfølging av vedtak Stortinget har gjort, men òg ei rad andre endringar og omprioriteringar.

Desse medlemmene har innanfor eit stramt finanspolitisk opplegg funne rom for å auke satsinga innanfor fleire svært viktige område. Desse medlemmene fremmar forslag om auka løyvingar i høve til regjeringa sitt framlegg:

- 520 mill. kroner meir til drift av sjukehusa. Midlane vert fordelt med 320 mill. kroner i auka støtte til innsatsstyrt finansiering av aktiviteten i sjukehusa og 220 mill. kroner i auka overføring til fylkeskommunane, øremerka drift av sjukehus.
- 6 mill. kroner til utvikling av sosialtenesta og rusmiddeltiltak.
- 121,9 mill. kroner til kommunane. Dette vil gje kommunar i ein svært vanskeleg økonomisk situasjon noko betre høve til å oppretthalda eit godt velferdstilbod, mellom anna innan eldreomsorg og skule.
- 150 mill. kroner meir til samferdselsformål. Dette vil mellom anna gjere det mogleg å unngå at ferjetilbodet i distrikta vert svekkja og ein unngår å redusere investeringsnivået for jernbanen.
- 15,5 mill. kroner meir til norske studentar i utlandet som har tapt på store endringar i valutakursane får kompensasjon, og 3,7 mill. kroner til studentar frå Nord-Noreg i auka stipend for å dekke reisa innanlands.
- Kunsthøgskulane i Oslo og Bergen får til saman 6,5 mill. kroner i auka løyving.
- 212,4 mill. kroner i auka bistandsramme. Sentrumspartia har akseptert at innskott av kapital i Det internasjonale utviklingsfondet kan skyvas til januar 2001 og redusert løyving til Zimbabwe, Eritrea og Etiopia, men avviser alle andre forslag til redusert satsing på utviklingshjelp. Dette vil gjere det mogleg for Noreg å oppretthalde aktiviteten og vil gje høve til å nå mange med naudsynt hjelp til utvikling.
- 410 mill. kroner meir til sjukepengar fordi ein går imot auke i arbeidsgjevarperioden i sjukelønsordninga. Dette styrkar kommunane som slepp ei ekstra utgift på omlag 100 mill. kroner. Næringslivet unngår å få svekkja sine vilkår ved at dei slepp ei ekstra utgift på omlag 310 mill. kroner.
- 110 mill. kroner til å føre vidare refusjonsordninga for sjøfolk. Refusjonsordninga vil sikre at det òg i framtida er mogleg å ha norske sjøfolk ombord i norske båtar, og vil betre rekrutteringa til næringa.
- 40 mill. kroner for å unngå ein auke i CO₂-avgifta for innanriks godstransport til sjøs og supplyflåten. Ved å la vera å auka CO₂-avgifta for innanriks godstransport til sjøs får næringa betre konkurransetilhøve, og ein unngår at forskyve konkurransetilhøva mellom lastebil og båt til fordel for lastebilen. Ved å gå imot auka CO₂-avgift for supplyflåten vert sjansane for at båtane flyttar basen ut av Noreg redusert.
- om lag 190 mill. kroner til ulike andre næringsformål. Mellom anna avviser sentrumspartia nesten alle forslaga om reduserte løyvingar til SND. Det same gjeld forslaget om redusert løyving til Teknologisk institutt, Veiledningsinstituttet i Nord-Noreg, Eksportrådet og Noregs Turistråd.
- 85 mill. kroner meir til barnefamiliane. Forslaget om å korte ned perioden for kontantstøtte, barnetrygd og småbarnstillegget i barnetrygda vert avvist.
- 25 mill. kroner til dei kyrkjelege fellestråda og 2 mill. kroner ekstra til kyrkja sitt arbeid med medlemsregisteret.
- 57 mill. kroner meir til energiøkonomisering og nye fornybare energikjelder. Sentrumspartia avviser forslaget om redusert løyving.
- 15 mill. kroner meir til kalking av vassdrag, ein går imot forslaget om redusert løyving. Da kan innsatsen for kalking av vassdrag halde fram. Sentrumspartia avviser òg andre forslag om reduserte løyvingar til miljøformål, og sikrar fleirtal mot å redusere løyvingane til Lokal Agenda 21 og til Aksjon Jærvassdraget.
- 60 mill. kroner til å sikre at alle politihøgskulestudentane får tilbod om jobb i politiet. Det vert sett av 5 mill. kroner til å oppretta eit råd mot organisert kriminalitet.
- 75 mill. kroner til eit samefond. Fondet skal vera ei kollektiv erstatning for dei skadene og den urett fornorskingspolitikken har påført det samiske folk.

Sentrumspartia er òg opptatt av eigenkapitalsituasjonen for næringslivet. Desse medlemene har derfor fremma forslag om å fjerne formueskatten for såkalla arbeidande kapital, og får fleirtal for dette.

Sentrumspartia fremmer saman med eit fleirtal forslag om å be Regjeringa legge fram forslag om å frita produsentar av fjernvarme for el-avgift.

Desse medlemene viser til merknadene knytt til dei enkelte budsjettkapittel for ei nærmare omtale av dei ulike satsingane, samt ei rekkje av dei mindre forslaga til inndekning. Mellom dei viktigaste forslaga med tanke på å dekke inn auka satsing på andre områder er:

- å la vera å innføre utlånsordning for skulebøker frå hausten 2000. Denne ordninga er ikkje sett ut i livet, og få om nokon skular har enno kjøpt inn bøkene,
- ingen midlar til innløyising av areal til IT-senterer på Fornebu,
- redusert løyving til Statsbygg,
- utsetting av omstillingsmidlar til Posten Norge BA,
- auka uttak frå konsesjonsavgiftsfondet,
- utsetjing av betalinga av EØS-kontingenten til januar 2001. Dette er parallelt med Regjeringa sitt forslag om utsett innbetaling av midlar til Det internasjonale utviklingsfondet,
- auka avgift på UMTS-mobilkonsesjonar,
- utsetting av løyving til tap på utlån under Lånekasen.

Forslaga frå sentrumspartia fører samla sett til at ein fører vidare eit stramt finanspolitisk opplegg som tek omsyn til det høge aktivitetsnivået i norsk økonomi.

Sentrumspartia sine forslag inneber ei klar prioritering av viktige formål. Sjukehusøkonomien vert styrka. Næringslivets vilkår vert skjerma ved at ein avviser auka arbeidsgjevarperiode i sjukelønsordninga og ved at alle dei viktigaste forslaga om redusert løyving til SND vert avvist. Barnefamiliane unngår avkorting i barnetrygda og kontantstøtteperioden vert ført vidare som før. Innsatsen for dei fattigaste i verda vert oppretthalde, ved at alle kutt i bistanden som ville gå ut over aktiviteten i 2000 er avvist. Miljøinnsatsen vert og ført vidare ved at løyvinga til kalking ikkje vert redusert og ved å oppretthalde innsatsen for nye fornybare energikjelder og energiøkonomisering. Det samla opplegget frå sentrumspartia er såleis ei vidareføring av sentrumsregjeringa sin politiske profil.

Norsk næringsliv unngår med sentrumspartia sitt opplegg ei kraftig utgiftsauke i form av auka ansvar for sjukefravær. Sentrumspartia avviser å utvida sjukepengeperioden frå 16 til 21 dagar. Refusjonsordninga for sjøfolk vert foreslått ført vidare. Dermed vil det framleis vere interessant å tilsette norske sjøfolk på norske båtar. Ved å avvise auka CO₂-avgift for frakteflåten har ein òg oppretthalde denne delen av næringslivet sine

rammevilkår og unngått å svekke konkurransehøve for frakt av gods på båt samanlikne med trailertransport.

Sentrumspartia avviser òg alle forslaga frå Regjeringa om reduserte løyvingar til SND, eksportformål, teknologisk institutt og Veiledningsinstituttet for Nord-Noreg. Løyvingane til SND inneber at SND kan halde fram sitt aktivitetsnivå, og ein unngår at mange viktige næringslivsprosjekt vert utsett eller skrinlagt på grunn av pengemangel.

Den økonomiske situasjonen i Kommune-Noreg gjev grunnlag for uro. Underskottet i 1999 og det forventade underskottet i 2000 er svært store. Ei viktig årsak er at Stortinget i fleire år har overført nye oppgåver til kommunane utan at kommunane sine inntekter er auka tilsvarende. Det er naudsynt å styrke kommuneøkonomien og få betre samsvar mellom kommunane sine oppgåver, utgifter og inntekter. I denne samanhengen er det òg viktig å sikre kommunane større grad av handlefridom og at ein større del av inntektene vert gjeve i form av frie midlar. Desse medlemene viser òg til merknader i Innst. S. nr. 220 (1999-2000), og i innstillinga til kommuneøkonomiproposisjonen.

Sentrumspartia kan ikkje støtta Regjeringa sitt forslag om omfattande reduksjonar i bistanden på opp mot ein halv milliard kroner. Desse partia legg stor vekt på målet om at norsk bistand skal bringast opp på ein prosent av BNI. Regjeringa sitt forslag inneber ei merkbar svekking av bistandsinnsatsen. Difor går desse partia imot dei fleste av Regjeringa sine forslag om reduksjonar i bistandsramma. Sentrumspartia har akseptert ei utsetting av innbetalinga til Det internasjonale utviklingsfondet, men forutset at midlane vert løyva i 2001. Sentrumspartia ventar at Regjeringa i budsjettet for 2001 følgjer opp målsettinga i opptrappingsplanen for bistand.

10.3 Fremskrittspartiet

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader i avsnitt 2 foran og til øvrige merknader i denne innstilling.

10.4 Høyre

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sine merknader i avsnitt 2 foran, og til øvrige merknader i denne innstilling.

10.5 Sosialistisk Venstreparti

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil uttale:

Innledning og hovedpunkter

Sosialistisk Venstreparti har fem hovedmål for sin økonomiske politikk:

- Arbeid til alle.
- Solidaritets-Norge istedenfor Forskjells-Norge.
- En mindre oljeavhengig økonomi og et mer allsidig næringsliv.

- En bærekraftig økonomi der skattesystemet stimulerer til miljøriktig adferd.
- Kommuner som er økonomisk i stand til å gi gode tjenester til sine innbyggere.

Disse målene kan bare nås ved aktiv politisk styring. Mulighetene for å nå disse målene er store. Det kan blant annet pekes på følgende:

- Landet har Europas mest solide statsfinanser
- Over flere år har det vært en utvikling med solide overskudd i de fleste bedrifter og et flertall av husholdningene har fått en kraftig heving i sin disponible inntekt.
- 7-års økonomisk oppgang har gitt et økonomisk grunnlag for å kunne sette i gang nye, store reformer.
- Oljeprisen ser nå ut til å ha stabilisert seg på et historisk høyt nivå.
- Kronekursen har steget og det er ikke sannsynlig at den skal synke under utgangsleiet igjen.
- Investeringsstrømmen til Nordsjøen har stoppet opp og gir større realøkonomisk rom for investeringer i Fastlands-Norge.

Norge har en regjering og et stortingsflertall som hittil ikke har utnyttet disse mulighetene. Selv om det er midt i et budsjettår viser Sosialistisk Venstreparti i sitt reviderte budsjettalternativ at det er mulig med en annen politisk retning. I sitt budsjettforslag legger Sosialistisk Venstreparti hovedvekt på følgende fire saker:

Kommunene må settes økonomisk i stand til å kunne gi gode tjenester til sine innbyggere. Kommunene må ha økonomi til å planlegge på lang sikt, og for å kunne rekruttere gode lærere og helse- og omsorgspersonell. Moderne, effektive og økonomisk sterke kommuner trykker fellesskapsordningene. I alt øker Sosialistisk Venstreparti bevilgningene til kommunesektoren allerede i år med 3,4 mrd. kroner, hvorav 1,4 mrd. kroner er frie inntekter. Sosialistisk Venstrepartis alternativ til kontantstøtte er flere og billigere barnehageplasser.

Fokus i næringspolitikken må endres fra olje til kunnskap. I alt øker Sosialistisk Venstreparti bevilgningene til utdanningssektoren med 1 mrd. kroner. Spesielt foreslår Sosialistisk Venstreparti et investeringsprogram for IT i ungdomsskolen, der skolene kan få ekstraordinære midler til flere maskiner og IT-etterutdanning av lærere.

Den økonomiske politikken må legge større vekt på rettferdig fordeling. Derfor legger Sosialistisk Venstreparti fram forslag om beskatning av aksjeutbytte på mottakers hånd, billigere og flere barnehageplasser, økt satsing på fellesgoder som skoler og sykehus og fortsatt høyt nivå på arbeidsmarkedstiltaksplassene. I sitt budsjettopplegg finner Sosialistisk Venstreparti rom for å gå imot en rekke usosiale og urasjonelle kutt som ble foreslått av Regjeringen som blant annet u-hjelp, barnetrygd, SND, fylkesveier og jernbane.

Sosialistisk Venstreparti legger vekt på økologisk ansvarlighet. Derfor legger partiet opp til økninger i miljøavgiftene på elforbruk, CO₂ og fyringsolje, og foreslår økninger på miljøbevilgninger, blant annet kalking av sure vann, SFT, Lokal Agenda 21 og kollektivtrafikk. Sosialistisk Venstreparti vil fjerne investeringsavgiften for opprustning og effektivisering av eksisterende vannkraftverk, men går imot et fritak for alle vannkraftprosjekter som kan gjøre en rekke omstridte vannkraftutbygginger mer lønnsomme.

Finans- og pengepolitikken

Sosialistisk Venstreparti hadde forventninger om en kursendring i den nye Arbeiderpartiregjeringens første budsjett. Selv om det er vanskelig å foreta betydelige omlegginger midt i et budsjettår, er behandlingen av revidert nasjonalbudsjett den første store muligheten til å følge opp statsministerens erklæring om Norge som "mulighetenes samfunn". Regjeringen har imidlertid begrenset sine egne muligheter ved å pålegge seg selv unødvendige restriksjoner ved at den verken vil overføre fra privat sektor eller redusere overskuddet. Da blir handlingsrommet for offentlig sektor liten.

Sosialistisk Venstreparti vil særlig påpeke at Regjeringen og flertallet fører en unyansert finanspolitikk, hvor alle former for offentlige utgifter veies likt når det gjelder effekt på innenlandsøkonomien. Dette gjelder med ett unntak, nemlig nedbetalingen av gjelda til Gardermobanen på 6,7 mrd. kroner som Regjeringen har unntatt fra budsjettindiktoren som måler budsjettets stramhet. Når Regjeringen budsjetterer med at kutt i kjøp av sykehusutstyr i utlandet og i u-hjelp vil dempe presset i norsk økonomi, mens overføringer til en norsk bedrift med virksomhet i Norge ikke gjør det, står finanspolitikken i fare for å bli redusert til ren symbolpolitikk.

Regjeringen og stortingsflertallet kunne hatt større handlingsrom i finanspolitikken dersom behovet for innstramming hadde blitt mer målrettet mot de sektorer av økonomien som er utsatt for press.

Sosialistisk Venstreparti legger frem et alternativt revidert budsjett med omlag samme budsjettbalanse som Regjeringa har foreslått, ikke fordi det nødvendigvis er denne balanse som representerer grensen for hvor mye utgiftene kan øke før priser og renter stiger mer enn forutsatt. Det er rom for å redusere overskuddet og overføringene til Petroleumsfondet, særlig dersom inndekning gjøres mer målrettet overfor de sektorer av økonomien som sterkest bidrar til pris- og rentepress. Når Sosialistisk Venstreparti likevel velger å legge opp sitt alternative budsjett med samme balanse er det for å vise at det er mulig å styrke kommuneøkonomien og offentlige tjenester bare ved vilje til å drive omfordelingspolitikk.

Sosialistisk Venstreparti vil fremheve at under den siste 7-årsperiodens sterke økonomiske vekst har det private forbruket økt sterkere enn det offentlige. Offentlig sektors andel av økonomien er redusert fra 53,5 pst. i 1990 til 44,7 pst. i 1997. Statistikken bekref-

ter det inntrykk mange har: Kommuner som er for fattige til å levere innbyggerne god nok velferd lever side om side med en slående nyriktid med sterk vekst i luksusbiler, båter og hytter. Siden 1988 har husholdningenes netto finansformue i prosent av inntekten økt fra -5,4 til 62,3 i 1999. Andelen ventes å stige ytterligere i åra framover. At det ikke er offentlig sektor som har skapt press i økonomien går også fram av Økonomiske analyser 1/2000 der en tabell viser at den sterke etterspørselsimpulsen i økonomien hvert år siden 1993 har vært forbruk i husholdningene.

Sosialistisk Venstreparti konstaterer at Regjeringen regner med en nedgang i investeringene i oljevirksomheten fra 65,5 mrd. kroner i 1999 til 41,2 mrd. kroner i 2001. Dette gir realøkonomisk rom for å øke investeringene utdanning og forskning slik at Norge kan bevege seg fra oljeøkonomi til kunnskapsamfunn.

Sosialistisk Venstrepartis finanspolitiske opplegg vil øke offentlig sektors andel av økonomien, og kommuneøkonomiens andel innefor den offentlige økonomien. Sosialistisk Venstreparti legger vekt på fellesskapsløsningene. Det er ikke nok med erklæringer om å modernisere. Offentlig sektor vil forvitte om den ikke tilføres flere midler.

Det føres nå en mer langsiktig og fleksibel pengepolitikk enn høsten 1998, der kortsiktige svingninger i valutakursen ble bestemmende for Norges Banks styringsrenter. For et land med en liten åpen økonomi er det ofte nødvendig at penge- og finanspolitikken virker i samme retning dersom målene for den økonomiske politikken skal nås.

Sosialistisk Venstreparti går fortsatt imot at Norges Bank skal innrette virkemidlene etter et rent inflasjonsmål. Motsetningen mellom inflasjonsmål og stabil kursmål er likevel overdrevet. På lengre sikt vil høy inflasjon slå ut i svakere valutakurs, mens svak valutakurs på lengre sikt vil gi høyere inflasjon. På kort sikt står myndighetene likevel overfor vanskelige avveininger. Norge kan nå gå inn i en periode der særlig oljepriisene bidrar til en for sterk valuta, mens presset i innlandsøkonomien samtidig bidrar til høyere inflasjon. Slik Norges Bank nå vurderer pengepolitikken vil det første momentet tale for lavere rente, mens det andre taler for høyere. Dersom renta settes opp i en slik situasjon vil konkurranseutsatt sektor bli utsatt for tre påkjenninger samtidig: Sterk kronekurs, høy inflasjon og høy rente. Sosialistisk Venstreparti legger vekt på vår langsiktige interesse av å beholde eksportnæringer utenom petroleumssektoren og vil advare mot å heve renta i en slik situasjon.

Etiske retningslinjer for Petroleumsfondet

I Budsjett-innst. S. nr. II (1998-1999) la Sosialistisk Venstreparti frem et omfattende forslag til hvordan fondet kan underlegges miljøkriterier med tre elementer, hvorav sertifisering etter ISO 14 001 var ett av elementene. Sosialistisk Venstreparti er tilfreds med at Finansdepartementet nå vurderer dette miljøsertifiseringssystemet, men er kritisk til at det tar så lang tid.

Ambisjonsnivået til flertallet er meget lavt, kun 1 mrd. kroner eller under 0,3 pst. av fondets verdi skal underlegges helt elementære miljøkriterier, men likevel bruker en måned og år på å komme i gang. Sosialistisk Venstreparti mener det er viktigere å komme i gang, og heller justere systemet underveis, enn å vente helt til alle motforestillinger har blitt løst med å iverksette miljøfondet. Sosialistisk Venstreparti foreslår derfor at miljøfondet skal begynne å fungere fra 1. januar 2001.

Sosialistisk Venstreparti ønsker primært å underlegge hele petroleumsfondet miljøkrav, slik kunne Petroleumsfondets store verdier vært en brekkstang for å fremme miljøkrav internasjonalt. Sosialistisk Venstreparti foreslår å heve miljøfondet til 10 mrd. kroner allerede nå, slik at miljøfondet får økt tyngde både internt i Norges Bank og eksternt ute i markedene.

Sosialistisk Venstreparti mener det er praktisk mulig å underlegge hele Statens Petroleumsfond noen enkle kjøreregler allerede nå. Sosialistisk Venstreparti fremmer derfor forslag om at Statens Petroleumsfond skal ikke investere i bedrifter som er involvert i tobakkselskaper og våpenindustri.

Rettferdig fordeling

Nei-et fra LO-medlemmene i privat sektor ved hovedoppgjøret våren 2000 var også en evaluering av inntektspolitikken her i landet. Det nei-et er forståelig. Folk opplever at viktige samfunnsreformer må vente og at arbeidstakere flest må stille bakerst i køen når produktivtetsveksten skal deles ut.

Sosialistisk Venstreparti vil fremheve at arbeidstakere i Norge har opptrådt ansvarlig. Den kollektive fornuft har gitt oss den laveste arbeidsledighet i Europa og har gjennom 90-tallet redusert rentenivå og prisstigning. Dette er arbeidsfolks sin fortjeneste. Om næringslivsledernes kravmentalitet skulle satt standard for oss alle hadde krybben blitt tom.

Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at det er grenser for hvor lenge folk vil vise moderasjon når fruktene av denne moderasjonen brukes til å berike toppledere og aksjeeiere. Et hovedproblem er at det utbyttet som eierne tar ut av bedriftene ikke beskattes. Derfor vil Sosialistisk Venstreparti gjeninnføre skatt på aksjeutbytte. En slik skatt gir betydelige inntekter til å finansiere velferdsoppgaver som kommer alle til gode.

Forskjellsmeldinga og SSBs innteksundersøkelser viser at forskjellene i Norge øker, og at skjevheten i fordeling av aksjeutbytte er den viktigste enkeltårsak. Det fremgår blant annet at den tiendedelen av oss med høyest inntekt mottar 90 pst. av alt utbytte. LOs samfunnspolitisk avdeling har i notat 2/2000 funnet ut at folk med inntekter over 500 000 kroner i snitt mottar årlig aksjeutbytte på 120 000 kroner, mens personer med inntekter mellom 200 000 og 300 000 kroner mottar 500 kroner. Her fremgår det også at menn har langt større aksjeinntekter enn kvinner, middelaldrende har langt større aksjeinntekter enn unge og eldre og folk i Oslo-området har langt større aksjeinntekter enn folk i andre landsdeler. Generelt er det neppe noen inntekts-

art som er så ujevnt fordelt mellom ulike grupper. Sosialistisk Venstreparti vil derfor i forbindelse med revidert budsjett foreslå det enkeltgrep som mest effektivt kan rette opp inntektsskjevhetene som har oppstått de siste årene. Sosialistisk Venstreparti foreslår derfor å gjeninnføre beskatning av aksjeutbytte på mottakers hånd med sats 15 pst. den faste satsen for alminnelig inntekt. Et slikt forslag kan øke de påløpte skatteinntektene med 2,5 til 3 mrd. kroner, og allerede i inneværende år ha en budsjettvirkning på 1 mrd. kroner.

Sosialistisk Venstreparti vil fremheve at det er en hovedutfordring å styrke offentlig sektors evne til å rekruttere og beholde arbeidskraft.

Sosialistisk Venstreparti mener at det er behov for noen strakstiltak for å bremse grådighetskulturen i næringslivet. Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe har i et brev til NHO bedt organisasjonen utarbeide retningslinjer for medlemsbedriftene når det gjelder lederlønninger og etterlønsavtaler. Med slike retningslinjer kan NHO bidra til at også topplederne tar sin del av ansvaret for inntektspolitikken.

Sosialistisk Venstreparti mener at fallskjermavtalen som ble forhandlet fram og senere forandret mellom styret i Statoil og den forrige konsernsjefen viser at grådighetskulturen ikke er noe mindre i statlige bedrifter. Det er nødvendig at staten gir visse retningslinjer for lønns- og etterlønsavtaler til sine representanter i bedriftenes styre. Sosialistisk Venstreparti fremmer derfor forslag om at Stortinget ber Regjeringen om å instruere statens representanter i alle bedriftsstyrer i at ingen toppledere skal ha en etterlønsavtale som er større enn ett års lønn.

Arbeidsmarkedet preges av en deling. Det er ledighetsproblemer i deler av industrien, mens flere tjenesteteytende sektorer har mangel på arbeidskraft. Den registrerte arbeidsledigheten har økt fra 2,6 til 2,8 pst. fra 1. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Arbeidsledigheten har økt sterkest blant førstegenerasjonsinnvandrere fra 7 til 7,6 pst. Ledigheten ventes å øke ytterligere til i 2001 og 2002. Det er nødvendig at Regjeringen holder en høy beredskap og forbereder en tiltakspakke mot ledighet. Sosialistisk Venstreparti går inn for følgende:

- Rask gjennomføring av en omfattende etter- og videreutdanningsreform. Folk må gis mulighet til å kunne omstille seg til nye jobber.
- Fortsatt høyt nivå på tiltaksplassene. Med den økning i ledighet som Regjeringen antar for neste år må antallet tiltaksplasser økes til neste år. Tiltaksplassene må målrettes mer mot å omstille de ledige til sektorer der det er mangel på arbeidskraft.
- Avvikling av kontantstøtten. Det er mangel på arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren. Da blir det samfunnsøkonomisk galt å betale de som kunne jobbet der for å være hjemmeværende.
- Sterkere innsats i samarbeid med partene i arbeidslivet for å bekjempe fordommer og etnisk diskriminering overfor innvandrere i arbeidslivet.

Satsing på skole, barn og helse i kommunene

Det er en sterk ubalanse i kommuneøkonomien. Underskuddet i sektoren var i 1999 på hele 11 mrd. kroner, og ligger an til å øke i 2000. Dette skyldes i stor grad at Stortinget gjennom flere år har pålagt kommuner og fylkeskommuner oppgaver som det ikke har vært tilstrekkelige ressurser til å løse. Alvoret understrekes ytterligere av at mange kommuner og fylkeskommuner ikke lenger har reserver å tære på. Kommunesektoren har ansvaret for de viktigste områdene som angår folks hverdag, slik som skole, helse, omsorg, kultur, samferdsel og sosiale tiltak. Gode tjenester er helt avgjørende for folks levekår og er en uunnværlig infrastruktur for næringslivet.

Situasjonen i norsk økonomi kan ikke godtgjøre manglende satsing på skole og helse. Norsk økonomi er sterk. Det er imidlertid en økende ubalanse mellom privat forbruk og offentlig forbruk til velferdsgoder. Det er uakseptabelt at et rikt land som Norge ikke løser prekære behov i skole- og helsesektoren når det åpenbart finnes ressurser til det hvis en er villig til omfordeling.

Det er nå sterkt behov for å redusere den økonomiske ubalansen i kommunesektoren for å hindre en nedbygging av viktige velferdstjenester.

Av hensyn til behandlingstilbudet i sykehusene må fylkeskommunenes økonomi styrkes med utover det som er foreslått i sykehusøkonomiproposisjonen. Vi går imot Regjeringens forslag om å kutte betydelig i utstyrsinvesteringene midt i perioden.

Bygningsmassen og utstyret på sykehusene rommer de tekniske forutsetningene for driften. Et kutt i tilskuddet til utstyr på vel 0,5 mrd. kroner, slik Regjeringen legger opp til, griper dermed dramatisk inn også på driftssiden for sykehusene. Dette påvirkes ytterligere i negative kutt til refusjon av den polikliniske virksomheten. Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at Regjeringen i St.prp. nr. 47 (1999-2000) foreslår en ekstrabevilgning til sykehusene på 1,25 mrd. kroner, ut fra erkjennelsen av at det foreligger akkumulerte underskudd som må kompenseres. Gjennom forslagene til kutt i revidert nasjonalbudsjett, undergraver Regjeringen effekten av sitt eget forslag, og bidrar dermed til å forverre den økonomiske situasjonen ved sykehusene ytterligere. Vårt bevilgningsforslag på 180 mill. kroner til utstyr vil gi sykehusene muligheter for å realisere utstyrsbehovet, og i tillegg styrker vi innsatsstyrt finansieringsordning med 300 mill. kroner. Utover dette har vi også funnet rom for å øke de frie midlene til fylkeskommunene med 410 mill. kroner.

Sosialistisk Venstreparti vil peke på at tilbudene til rehabilitering er begrenset, og behovet for rehabiliteringstiltak utover de som i dag gjennomføres så stort, at denne posten ikke bør svekkes, slik Regjeringen foreslår.

Sosialistisk Venstreparti vil også påpeke at det er behov for en kraftig opprusting av tilbudet til mennesker med psykiske lidelser, og at behovet for et helhetlig tilbud er spesielt stort for barn og unge, både når det

gjelder det akutte behandlingstilbudet ved sykdom, men ikke minst behovet for forebyggende, langsiktige tiltak før alvorlig sykdom oppstår. Vi mener at det til nå har tatt for lang tid å oppnå målbare resultater av opptrappingsplanen for psykisk helse, og at ressursopptrappingen skjer for langt ute i planperioden. Sosialistisk Venstreparti vil sikre at de økonomiske forutsetningene for en rask opptrapping er til stede, med spesiell vekt på satstingen på barn og unge, og vil gå imot Regjeringens forslag til kutt på 38 mill. kroner

Vi vil vise til Sosialistisk Venstrepartis alternative forslag til statsbudsjett for siste tre år, der partiet har gått mot en utvidelse av arbeidsgiverperioden. Bedriftene bør bidra mer til fellesskapet, men skatt på aksjeinntekter eller bedriftsoverskuddet er en mer rettferdig form for beskatning. En utvidelse av arbeidsgiverperioden påfører arbeidsgiver ytterligere merkostnader ved arbeidstakers sykdom som i sin tur vil kunne ramme arbeidstakeren selv, og da særlig arbeidstakere med et høyere forventet sykefravær. Det har vært en overordnet politisk målsetning med den såkalte arbeidslinjen å oppnå en bedre integrering av arbeidstakere med funksjonshemninger eller generelt medisinsk nedsatt arbeidsevne i arbeidslivet. Dersom dette skal kunne lykkes betinger det et tett samspill mellom arbeidsstedet og offentlige instanser, her særlig representert ved Rikstrykdeverket gjennom dekning av sykefraværs- samt integreringskostnader. Men ved en stadig større forskyvning av de økonomiske kostnadene over på arbeidsgiver, vil arbeidsgivere i økende grad stille krav til arbeidstakerens helse før tilsetning skjer, av frykt for at utgifter knyttet til sykefravær ved sykdom vil påføre bedriften merkostnader. Utvidelsen av arbeidsgiverperioden vil, i tillegg til å slå negativt ut for funksjonshemmede, også kunne ramme kvinner i urimelig grad, dette betinget av at kvinner har et høyere fravær enn menn knyttet til svangerskap samt omsorg for mindreårige barn. Både svangerskap og omsorg for syke barn vil ved en utvidelse av arbeidsgiverperioden påføre arbeidsgiver merkostnader som dermed vil kunne virke inn ved arbeidsgivers valg av hvem som skal tilsettes.

Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at kommunesektorens realinntekter reduseres med 150 mill. kroner etter Regjeringens forslag til omdisponeringer sammenlignet med saldert budsjett. Det er ikke et stort kutt, men det beveger seg i gal retning i forhold til de utfordringer kommunesektoren har.

Sosialistisk Venstreparti legger i sitt budsjettforslag vekt på å styrke kommunesektoren frie inntekter slik at kommunene får økt handlefrihet over hvordan de ønsker å disponere sine inntekter. Vi styrker kommunesektorens frie inntekter med 1 410 mill. kroner, hvorav 1 000 mill. kroner til primærkommunene. Sosialistisk Venstreparti går også imot kutt i distrikts- og regional-satsingen og foreslår nye bevilgninger på til sammen 1 370 mill. kroner, inkludert innsparingen av lønnskostnader ved ikke å utvide arbeidsgiverperioden. Samlet sett styrker Sosialistisk Venstreparti kommunesektorens økonomi med 3 400 mill. kroner, inkludert et investeringsprogram for IT i ungdomsskolen på 600 mill. kroner.

Sosialistisk Venstreparti ønsker fornying i skolen der det er rom for å prøve ulike modeller pedagogisk og organisatorisk innenfor rammene i grunnskoleloven. Den foreslåtte bevilgningen på kap. 228 post 21 i Revidert nasjonalbudsjett for 2000, skulle brukes til å prøve ut nye modeller for ressurstildeling. Det er behov for omfattende endringer i organisering og pedagogiske forsøk. Disse forsøkene vil bli lettere å gjennomføre dersom en knytter ressurstildelingen til skolene og i mindre grad låser dem til hver klasse. Det er en forutsetning for prosjektorientert undervisning at man har ressurser til å organisere grupper av elever i andre former enn i tradisjonell klasse. Vi vil derfor bevilge midlene til forsøket, slik at det kan gjennomføres som planlagt.

For å få fornying og nytenking er det behov for etterutdanning av lærere. Vi bevilger 35 mill. kroner til etterutdanning av lærere i grunnskolen, og 15 mill. kroner til etterutdanning i videregående skole.

Et område dette medlem finner rom til å spesielt løfte fram i sitt budsjettalternativ er IT-satsingen i ungdomsskolen. Krittets tidsalder i skolen er nå over. Framtidas skole er en skole hvor tavle og kritt suppleres av datamaskiner og multimedia.

Framtidas skole kommer ikke av seg selv. Skal Norge ligge i forkant, krever det at vi bruker menneskelige og materielle ressurser på å få det til. Dagens PC-er i norsk skole, er utstyr som ikke er tilpasset skoleverket. Det gjelder både maskiner og programmer. En satsing på datamaskiner i skolen, må derfor stille krav til bedre maskiner og bedre programmer

Framtidas skole stiller nye krav til læreren. Han eller hun vil i større grad være veileder for den enkelte elevs arbeid. Lærerne trenger etterutdanning, både for å lære seg nye måter å lære bort på og for å kunne utnytte de muligheter IT i skolen gir.

Sosialistisk Venstreparti går derfor inn for et program for investeringer i IT-satsing i grunnskolen, og setter av 600 mill. kroner. Programmet skal rette seg inn mot følgende tiltak:

- Alle lærere i ungdomsskolen skal ha egen bærbar PC.
- Lærerne skal tilbys etterutdanning i bruk av informasjonsteknologi i undervisningen.
- Skolene og klasserommene må få bedre tilknytning til internett.
- Økt tetthet av PCer for elevene i ungdomsskolen.

Skolene skal etter søknad få bevilget midler til å gjennomføre disse tiltakene.

En slik kjempesatsing på IT vil få positive ringvirkninger til IT-næringene. Dette forslaget må ses i sammenheng med Sosialistisk Venstrepartis forslag om å doble konsesjonsavgiften for tildeling av etablering og drift av tredje generasjons system for mobilkommunikasjon som i alt vil innbringe 800 mill. kroner.

Det har de siste årene skjedd betydelige kutt på undervisningssektoren i kommunen, fordi kommunen har måttet bruke frie midler til å utløse øremerkede midler i helse- og sosialsektoren. Barn og unge har dermed fått et dårligere tilbud, både i skole og barnehage.

Det må tas et krafttak for å opprettholde tidligere vedtak fra Stortinget om full barnehagedekning. I tillegg ønsker vi en styrking av overføringene til barnehager, slik at kommunene gis muligheter til å opprette flere barnehageplasser fremfor å legge plasser ned for å få kommunebudsjettene til å strekke til.

Man må bidra til å gjøre flere barnehager mer økonomisk tilgjengelig for flere barn, ved at foreldre har råd til den oppholdsbetaling som kreves. Barnehagene skal være tilgjengelige for barn uten at foreldrene opplever oppholdsbetalingen som en sterk økonomisk byrde. En OECD-rapport fra 1999 viser at Norge har barnehager med høy foreldrebetaling som favoriserer barn av velstående foreldre. Rapporten viser også at kontantstøtten forverrer situasjonen. For at foreldrene skal ha reell valgfrihet må prisen for barnehageplass reduseres. Det er i dag et behov for mellom 10 000 og 30 000 plasser for å oppnå full barnehagedekning innen utgangen av år 2000. På bakgrunn av dette finner vi rom for å øke bevilgningene til barnehager med 297 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett.

Vi vil understreke det store behovet for omstilling innenfor universitetssektoren. Det er på denne bakgrunn et galt signal å gi, å redusere denne posten. Vi vil også understreke at omstillingsmidlene må tilføres de ulike institusjonene på grunnlag av omstillingstiltak og ikke som en pro rata fordeling.

Når det gjelder universitet og høyskoler vil Sosialistisk Venstreparti gå imot Regjeringens forslag om utsetting av rehabilitering av Urbygningen med deler av Midtbygningen ved Universitetet i Oslo. Dette er en svært nødvendig rehabilitering, og må ikke skyves på nå.

Mjøsutvalget har nå lagt fram sitt arbeid, og det foreslår omfattende endringer både i styrings- og gradsstruktur. Omstillingsmidler må tilføres de ulike institusjonene på grunnlag av omstillingstiltak, og ikke som en budsjetteknisk fordeling. For å få til nødvendige omstillinger, vil det være et galt signal å kutte i bevilgningene nå, og Sosialistisk Venstreparti går derfor mot Regjeringens forslag om 13 mill. kroner i reduksjon på driftsmidlene til universitet- og høyskolesektoren.

Sosialistisk Venstreparti går inn for en bevilgning på 19 mill. kroner for å gi utenlandsstudentene kompensasjon for tap ved store svingninger i valutakurser og økt støtte til innenlandsreiser.

Økologisk ansvarlighet

Økonomien er i ferd med å vokse ut av økologiens tålegrenser. Derfor vil økologisk ansvarlighet bli et overordnet perspektiv for politikken i dette århundre. Sosialistisk Venstreparti vil ha en ny miljøpolitikk. En politikk som legger grunnlaget for et samfunn som bruker fornybare energiformer effektivt, og som ikke bruker mer ressurser enn det naturen fornyer selv. Et samfunn som produserer minimalt med avfall, og kun avfall som enten brytes ned naturlig eller som danner grunnlag for nye råvarer. Dette innebærer en politikk med mindre oljebasert økonomi og en kraftig satsing på fornybare energiformer og energieffektiv teknologi.

Det innebærer en økonomi hvor miljøskadelige utslipp skatte- og avgiftsbelegges kraftig, og hvor det

også satses aktivt på miljøvennlige alternativer. Det innebærer også en politikk der det satses aktivt på omstillinger for næringslivet, slik at det opererer innenfor miljøets tålegrenser og ikke i konkurranse med naturen, og bidrar til at Norge kan holde sine forpliktelser i henhold til internasjonale avtaler. Det krever nytenking og omstillinger, men vil også føre til store inntekter og markedsandeler i en framtid der miljøvennlig teknologi får en stadig mer sentral posisjon. Ikke minst vil det gi Norge flere ben å stå på og gjøre landet mindre sårbart for en utvikling hvor oljen kan komme til å spille en mindre rolle.

Norge har så langt ikke klart å oppfylle sine forpliktelser når det gjelder CO₂-utslipp. Stortinget vedtok i 1989 at utslippet av CO₂ skulle stabiliseres innen år 2005. Så langt er utslippene isteden økt med 17 pst. Skal landet klare å nærme seg målsettingen fra 1989 må det kraftigere virkemidler til. Norge har også, ifølge Kyoto-protokollen, forpliktet seg til demonstrerbar fremgang i reduksjoner av CO₂ innen 2005. I sitt reviderte budsjettforslag foreslår Sosialistisk Venstreparti å øke CO₂-avgiften med ytterligere 10 øre pr. liter/kg/Sm₃ på alle avgiftsområder, unntatt petroleumssektoren og innenriks godstransport til sjøs.

Den kraftige veksten i elforbruk i Norge er bekymringsfull. Med dagens frie energimarked i Norden fører dette til økt bruk av kull-, atom- og gasskraft og til et stadig sterkere press på våre gjenværende fossefall og naturressurser. Samtidig med den sterke veksten i etterspørsel etter kraft er kraftprisene på et historisk lavt nivå. Det er godt dokumentert at prisen på kraft har stor betydning for forbruket. I et deregulert marked er elavgiften det eneste virkemiddel Stortinget har til å påvirke kraftprisene. Derfor foreslås en økning i elavgiften på 2 øre fra 1. juli. For at fyringsolje ikke skal få et konkurransefortrinn i forhold til elektrisitet oppjusteres også grunnavgiften på denne.

Forsuring er fremdeles et av våre alvorligste regionale miljøproblemer. Utfordringen med kalking, et av de sikreste avbøtende tiltak, er at det krever kontinuerlig innsats inntil de forurensede utslippene er stanset og naturen igjen er restituert. Sosialistisk Venstreparti legger derfor stor vekt på å få en situasjon med stabilitet i kalkingsbevilgningene og styrker derfor kalking med 15 mill. kroner i forhold til Regjeringens forslag.

Arbeidet med statlig erverv og båndlegging av friluftsområder fortsetter. Dette dreier seg om tilrettelegging av områder som er viktige rekreasjonsområder for mange mennesker i Norge, og ikke minst gjelder dette etablering av skjærgårdsparker. Ved flere anledninger er lovlig tilgang på strandsonen nektet befolkningen ved at grunneiere gjerder inn tomtene. Arbeidet med båndlegging av friluftsområder er viktig ved at det sikrer befolkningen tilgang på de samme rettigheter. Sosialistisk Venstreparti går derfor imot den foreslåtte reduksjonen på 2 mill. kroner.

Det ligger mange skipsvrak langs kysten og utgjør en potensiell stor trusel mot miljø, fiskeinteresser og folks helse. Dessuten er det et beklagelig faktum at den meget farlige miljøgiften PCB er brukt i industriell virksomhet i mange havner. Norges Naturvernforbund

har avdekket store mengder PCB på sjøbunnen langs hele kysten, og estimerer kostnadene for å rydde opp i dette problemet med mange hundretalls millioner kroner. PCB er en klororganisk gift som akkumuleres oppover i næringskjeden, og representerer en meget stor fare for både mennesker og dyr. Dermed representerer denne situasjonen også en trusel mot lokal industri som fiskeriinteresser så vel som folks helse. Sosialistisk Venstreparti går derfor inn for å bevilge 10 mill. kroner til dette formålet.

Den foreslåtte reduksjonen på 5 mill. kroner til utvikling av miljøeffektive produkter vil ramme aktivitetene til GRIP senteret, en institusjon som fremmer redusert ressursforbruk og miljøbelastning gjennom formidling av informasjon til forbrukere og næringsliv, samt viktig arbeid med prosjekter i maling- og lakkbransjen. I sitt budsjettalternativ finner Sosialistisk Venstreparti rom

for å bevilge 5 mill. kroner for å videreføre det planlagte aktivitetsnivået.

Lokal agenda 21 er viktig i arbeidet med utvikling av lokale klima- og energiplaner og for å samordne annen miljøinnsats i kommunene lokalt. Dette vil føre til en reduksjon i oppfølgingen av annen lokal innsats. For at den planlagte aktiviteten skal kunne opprettholdes foreslår Sosialistisk Venstreparti 6 mill. kroner mer enn Regjeringens forslag.

Sosialistisk Venstreparti går imot Regjeringens forslag om å fjerne investeringsavgiften for alle vannkraftprosjekter. Et slikt tiltak kan gjøre en rekke omstridte vannkraftutbygginger mer lønnsomme. Derimot foreslår Sosialistisk Venstreparti, i tråd med hva vi har foreslått tidligere, å fjerne avgiften på opprustning og effektivisering av eksisterende vannkraftverk.

Hovedtall i Sosialistisk Venstrepartis alternative reviderte budsjett 2000

Sosialistisk Venstrepartis alternative budsjett 2000. Sett i forhold til Regjeringens opplegg
(Tall i mill. kroner, budsjettvirkning for 2000)

Barn og unge først		
	IT-satsing i skolen	600
	Etterutdanning	50
	Forsøk timeressurs fremfor klassedeling ..	14
	Psykisk helsevern barn og unge	38
	Driftstilskudd barnehager	297
	Tiltak barne- og ungdomsvernet	1,44
	Barnetrygden	45
	Utenlandsstudenter, valutakomp. og innenlandsreiser	19,2
	Høyskoler og universitet	15
	Statens kunsthøgskoler	6,5
	Sum	1 086,14
Kommune- og distriktssatsing		
	Økte midler til kommuner og fylkeskommuner	1 410,00
	Næringsssatsing/SND	149
	Satsing på boligbygging	150
	Ikke økning i ferjetakster	35
	Vegsatsing	167
	Kjøp av ulønnsomme posttjenester	100
	Drift av sykehusene	300
	Sum	2 311,00
Styrket miljøprofil		
	Kalking	15
	Tilskudd til rasjonell og miljøvennlig transport	5
	ENØK-div. prosjekt	70,8
	Jærvassdraget	2
	Lokal Agenda-arbeid i kommunene	6
	Opprydding skipsvrak langs kysten	10
	Internasjonale miljøtiltak og nasjonal energisatsing	3
	Diverse	5,57
	Dyrehelse	5
	Grønne skatter	615
	Sum	122,37
Andre satsinger		
	Kunst og kultur	32,2
	Pressestøtte	10

Etablering av Jugendsenteret Ålesund	1
Jernbanelinjen, investering i linjen	30
Rådet mot organisert kriminalitet	5
Økning av bistandsbevilgningene	264,9
Innkjøp av utstyr til sykehusene	180
Ikke øke arbeidsgiverperioden	410
Prosjektrettet teknologiutvikling	20
Diverse helsetiltak	70
Diverse	18,953
Sum	1 042,053

Inndekninger

Tilskudd trossamfunn, private skoler	8
Avvikle kontantstøtten fra 01.08.2000	1 115
Forsvaret, fregatter og Regionfelt Østlandet	821,5
Tilskudd ANN	5,5
Trappe ned Haldenreaktoren	15
Tilskudd ny gruvedrift Svalbard	28
IT-Fornebu	249,6
Driftsutgifter Olje- og energidepartementet	10
15 pst. skatt på aksjeutbytte	1 000
Investeringsavgiften	96
EØS-avtalen	187,4
Kompensasjonsavgift mobilfrekvenser	400
Konsesjonsavgiftsfondet	55
Sum	3 991

Balanse

Sum alle satsinger	4 558,563
Sum inndekningsforslag i budsjettet	2 440
Sum skatter og avgifter	2 166
Balanse	47,437

11. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til at forslag satt fram i denne innstillingen er samlet under Komiteens tilråding (avsnitt 22) eller Forslag fra mindretall (avsnitt 21) i Innst. S. nr. 220 (1999-2000), jf. St.prp. nr. 61 (1999-2000).

Komiteen viser til St.meld. nr. 2 (1999-2000) og til det som står i denne innstillingen og ber Stortinget gjøre slikt

vedtak:

St.meld. nr. 2 (1999-2000) - Revidert nasjonalbudsjett 2000 - vedlegges protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 9. juni 2000

Dag Terje Andersen
leder og ordfører

Siv Jensen
sekretær